

Tekrar ediyorum, aleyhimizde serdedilen mütealeat yanlıştır. Bu hakikat tarihen ve mantıktan sabittir. Bu husus yalnız garba değil, hatta vatandaşlarımıza da ehemmiyetli bir surette ihtar etmek lüzumunu hiss ediyorum. Çünkü nadirattan olmakla beraber teessüfle işitiyoruz ki, milletin tarihini okumamış veya hissi milliden mahrum kalmış olması lâzımgelen bazı şahıslar, ecnebilerin aleyhimizde serdettikleri ithamati reddetmedikten başka vatanlarını, milletlerini kabahatli göstermekte çekinmiyorlar. Hâlâ bugün, sultani mektebinin salonlarını aleyhimizde konferans verdirmek için ecnebilere küşade bulunduranlar var, bu gibilere lânet...

Efendiler! Düşmanlarımız hakkımızda icat ettikleri iftiralarnı bir aralık Paris Konferansına da kabul ettirir gibi oldular. İhtimal bunun neticesi olarak daha muharebe esnasında birbirile yaptıkları haft ahitnamelerin ve teati ettikleri sözlerin tatbikatına başlanmış idi. İzmir, Antalya, Adana, Ayıntap, Urfa ve Maraşın işgalleri hep bir müteakabil taahhüdât neticesi olsa gerek...Halbuki haktan, adaletten bahseden İtilâf Devletlerinin bu gibi muamelelerde bulunmamaları lâzımgelirdi, medeniyet ve insanıyetten bahsedenlerden buna intizar edilmezdi.

Fakat Efendiler!.. Her halde âlemde bir hak vardır. Ve hak kuvvetin fevkindedir. Şu kadar ki milletin hukukunu müdrik olup müdafaa ve muhafazası emrinde her türlü fedakârlığa müheyya olduğuna dair âleme bir kanaat vermek lâzımgelir. İşte düşmanlarımızın bu hareketi, milletimizi bu idrakten ve bu hissi fedakâriden mahrum zannettiklerinden neşet eylemiştir.

Fakat doğrusunu söylemek lâzımgelirse müteakedenberi birbirini velyeden hükümetlerimizin memleketin maruz kaldığı haksızlıklara karşı kusurlu ve akılsızca hareketleri aleyhimizdeki yanlış fikirleri teyide medar olmuştur. Meselâ Tevrik Paşa vatanımızın bir kısmını Ermenistana ilâvede bir beis görmemekte idi. Ferit Paşa beyanatı resmîyesinde vilâyati şarkîyede vâsi bir Ermenistan muhtariyetinden bahsettiği gibi Pariste de cenup hududumuzun Toros olabileceğini söylemişti. Torosun cenubunda Arapça tekellüm edildiğini zannediyor. Ve Torostan da Antakyaya kadar olan muntakanın Türklerle meskûn ve bin senedenberi Türk kanile yuğrulmuş olduğunu bilmiyordu. İşte bu gibi hükümetlerin tavru hareketleridir ki, milletimizi mazisini unutmış, milliyetin ve hususî medeniyetlerin bahsettiği hukuktan, bihaber, kansız, miskin bir millet olarak tanınmasına yol açılmıştı.

Milletimizin kendini bu suretle telâkiye meydan vermesinde pek büyük bir kabahati vardı. Milletimizin o kabahati efendiler, hükümeti merkezîyenin icraatile Avrupanın namusunu faru itimat göstermiş olmasındır. İşte bu kabahatten naşi kendi kıymetini, mahiyetini, fezaîlini unutturmak derecesine düşmüştür.

İzmir hailesinden sonra idi ki, milletimiz hakikaten mütehasis ve mütenebbih oldu. Ve derin bir uçuruma sürüklendiğini idrak etti. Ve onu müteakıp hukukunu bizzat müdafaaaya karar verdi, tabûi bunu yapabilmek için bir şekil almak, taazzuv etmek lâzımgelirdi. Zaten her taraftan teşkilât ve taazzuvat daha evvel başlamış idi. Fakat evvelâ Erzurum ve badehu Sivas Kongrelerinde vahdeti umumîyemiz vücuda geldi. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin bütün cihana karşı olan beyannamesi ve nizamnamesi muhteviyatı haizi ehemmiyettir. Esasen muhteviyatı cümlelizce malûmdur. Fakat müsaade ederseniz her ikisinden bazı noktaları burada tekrar hatırlatmak isterim: Nizamnamenin teşkilâta ait sahifesinde görülmüyor ki maksat "Osmanlı vatanının tamamîyetini ve makamu muallâyî hilâfet ve saltanatın ve istiklâlî millînin masuniyetini temin zmnunda Kuvayi Millîyeyi hâkim kılmaktır."

Efendiler! Bir millet mevcudiyeti ve hukuku için bütün kuvvete, bütün kuvayi fikrîye ve maddîyesile alâkadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine istinaden mevcudiyet ve istiklâlini temin etmezse şunun, bunun bazıçesi olmaktan kurtulamaz. Hayati millîyemiz, tarihimiz ve son devirde tarzı idaremiiz buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilâtımızda Kuvayi Millîyenin âmîl ve iradei millîyenin hâkim olması esası kabul edilmiştir. Bugün, bütün cihanın milletleri yalnız bir hakimiyet tanırırlar: hakimiyeti millîye.. Teşkilâtın diğer teferruatına bakacak olursak işe köyden ve mahalleden, ve mahalle halkından yani fertten başlıyoruz. Fertler mütefekkir olmadıkça, hukukunu müdrik bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi veya fena istikametlere sekvolonabilirler. Kendini tahlis edebilmek için her ferden mukadderatile bizzat alâkadar olması lâzımdır. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir müessese elbette rasin olur. Şüphe yok, her işin başlangıcında aşağıdan yukarıya doğru olmaktan ziyade yukardan aşağı olması zarureti vardır.

Yine söylüyorum, bize karşı ileri sürülen düşünceler yanlıştır. Bu gerçeği tarih ve mantık kanıtlamaktadır. Bunu yalnız batıya değil, vatandaşlarımıza bile önemle anımsatmak gereğini duyuyorum. Çünkü sayıları pek az olmakla birlikte üzüntüyle işitiyoruz ki, herhalde tarihini okumamış veya ulusal duygudan yoksun kalmış olduğuna sandığımız bazı kimseler, yabancıların bize karşı ileri sürdükleri suçlamaları reddetmedikten başka vatanlarını, milletlerini kabahatli göstermekten çekinmiyorlar. Hâlâ bugün, Galatasaray Lisesinin salonlarını bize karşı konferans verdirmek için yabancılara açık bulunduranlar var, bu gibilere lânet...

Efendiler! Düşmanlarımız bizimle ilgili olarak uydurdıkları iftiralarnı bir aralık Paris Konferansına da kabul ettirir gibi oldular. Belki bunun sonucu olarak daha savaş sırasında birbirile yaptıkları gizli antlaşmaların ve birbirine verdikleri sözlerin uygulanmasına başlanmış idi. İzmir, Antalya, Adana, Gaziantep, Urfa ve Maraşın işgalleri hep bu karşılıklı yüklenimler sonucu olsa gerek... Oysa haktan, adaletten sözeden İtilâf Devletlerinin bu gibi işler yapmamaları gerekirdi, uygarlıktan ve insanlıktan söz edenlerden bu beklenmezdi.

Fakat Efendiler!.. Her halde evrende bir hak vardır. Ve hak güce üstündür. Şu kadar ki milletin haklarının bilincinde olup bunu savunmak ve korumak yolunda her türden özveriye hazır olduğu konusunda herkesi inandırmak gerekir. İşte düşmanlarımızın bu davranışı milletimizi bu bilinç ve bu özveri duygusundan yoksun sanmalarından doğmuştur.

Ama doğrusunu söylemek gerekirse ateşkesten bu yana biribiri ardından gelen hükümetlerimizin memleketin karşılaştığı haksızlıklara karşı kusurlu ve akılsızca davranmaları bize karşı olan yanlış düşünceleri pekiştirmeye yaramıştır. Örneğin Tevfik Paşa vatanımızın bir bölümünü Ermenistana eklemekte bir sakınca görmemekte idi. Ferit Paşa resmî demecelerinde doğu illerinde geniş bir Ermenistan özerkliğinden sözetttiği gibi Pariste de güney sınırımızın Toros olabileceğini söylemişti. Torosun güneyinde Arapça konuşulduğunu sanıyor. Ve Torostan ta Antakyaya kadar olan bölgede Türklerin oturduğunu ve buraların bin senedir Türk kanile yuğrulmuş olduğunu bilmiyordu. İşte bu gibi hükümetlerin tutum ve davranışlarıdır ki, milletimizin geçmişini unutmış, milliyetin ve özellikle uygarlıkların verdiği haklardan habersiz, kansız, miskin bir millet olarak tanınmasına yol açılmıştı.

Milletimizin kendisinin böyle tanınmasında pek büyük bir kabahati vardı. Milletimizin o kabahati efendiler, İstanbul hükümetinin yaptıklarına ve Avrupanın namusuna aşırı güven göstermiş olmasındır. İşte bu kabahati yüzünden kendi değerini, niteliğini, erdemlerini unutturmak düzeyine düşmüştür.

İzmir felâketinden sonra idi ki, milletimiz gerçekten duyarlı oldu ve uyandı. Ve derin bir uçuruma sürüklendiğini kavradı. Ve ondan sonra haklarını kendisi savunmaya karar verdi, elbette bunu yapabilmek için bir biçim olmak, örgütlenmek gerekirdi. Zaten her yandan örgütler ve kuruluşlar daha önce başlamış idi. Ama önce Erzurum ve Sonra Sivas Kongrelerinde genel birleşmemiz oluştu. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin bütün dünyaya karşı olan bildirisinin ve tüzüğünün içeriği önemlidir. Gerçekte hepiniz bu içeriği biliyorsunuz. Ama izin verirsiniz her ikisinden bazı noktaları burada yeniden anımsatmak isterim: Tüzüğün örgüte ilişkin sayfasında görülmüyor ki amaç "Osmanlı vatanının bütünlüğünü ve yüce halifelik ve saltanat makamının ve ulusal bağımsızlığın dokunulmazlığının sağlanması için Ulusal Güçleri egemen kılmaktır."

Efendiler! Bir millet varlığı ve hakları için bütün gücüyle, bütün düşünsel ve nesnel gücüyle ilgilenmezse, bir millet kendi gücüne dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlamazsa şunun, bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Ulusal hayatımız, tarihimiz ve son dönemdeki yönetim biçimimiz buna pek güzel kanıttır. Bu nedenle örgütlerimizde Ulusal Güçlerin etken ve ulusal iradenin egemen olması ilkesi kabul edilmiştir. Bugün, dünyanın bütün milletleri yalnız bir egemenlik tanırırlar: ulusal egemenlik.. Örgütün öbür ayrıntılarına bakacak olursak işe köyden ve mahalleden ve mahalle halkından yeni bireylerden başlıyoruz. Bireyler kafalarını kullanmadıkça, haklarının bilincine varmadıkça, kütleler herkes tarafından istenilen doğrultuya iyi veya kötü doğrultulara sürüklenebilirler. Kendini kurtarabilmek için her bireyin kaderiyle kendisinin ilgilenmesi gerekir. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir kurum elbette sağlam olur. Kuşku yok, her işin başlangıcında aşağıdan yukarıya doğru olmaktan çok yukardan aşağıya olması zorunluğudur.

Birincisinin tecellisinde bütün beşeriyet için gayeye vusul müyesser olmuş olurdu. Böyle olmanın imkânı ameli ve maddisi henüz bulunamadığından bazı müteşebbisler, milletlere verilmesi lâzımgelen istikametin itasından delâlette bulunuyorlar. Bu suretle yukarıdan aşağıya taazzuv ettirilebilir. Biz memleketimiz dahilindeki seyahatlerimizde bittabi birinci tarzda başlamış olan teşkilâtı milliyemizin mebdai hakikiye, ferde kadar indiğini ve oradan tekrar yukarıya doğru hakikî taazzuvatın başladığını kemalî şükranla gördük. Bununla beraber derece teemmüle vâsi olduğunu iddia edemeyiz. Bunun için sureti mahsusada aşağıdan yukarıya tekrar bir taazzuvun husulü gayesine sureti mahsusada sarfi mesai etmemiz bir vazife milliyet ve vatanîye telâkî edilmelidir.

Beyannamemizin de bâzı noktalarından tekrar bahsetmek isterim. Osmanlı imparatorluğunun muharebeden evvelki hududu malûmunuzdur. Harbi Umûminin neticesi birtakım fedakârlık ihtiyarına devletimizi mecbur kılıyor, buna nazaran devlet için millî yeni bir hudut kabul ettik. Bu hudut beyannamemizin birinci maddesinde musarrahtır. Teferruat itibarıyla bilmeyenler olabilir. Ve bittabi mazurdurlar.

Bu hudut tahassul ederken için içinde bulunduğumdan bunu da arzedeceğim:

Mütareke aktolunduğu gün ordularımız filen bu hatta hâkim bulunuyordu. Bu hudut İskenderun körfezi cenubundan Antakyadan Halep ile Katma istasyonu arasında Cerablus köprüsü cenubunda Fırat nehrine mülâki olur. Oradan Dirzora iner; badehu şarkı temdit edilerek Musul, Gergük, Süleymaniye'yi ihtiva eder. Bu hudut ordumuz tarafından silâhla müdafaa olunduğu gibi aynı zamanda Türk ve Kürt anasirile meskûn aksamı vatanımızı tahdit eder. Bununun cenup aksamında Arapça mütekellim dindaşlarımız vardır. Bu hudut dahilinde kalan aksamı memalîkimiz camiaî Osmanîyeden lâyenfek bir küll olarak kabul edilmiştir. Beyannamenin dördüncü maddesine bakalım!. Bu madde ile biz, bizimle beraber yaşayan anasırı gayrimüslimeyi aynı hukuk ve aynı salâhiyette kabul ediyoruz. Hepimiz bu devletin Müslüman ve anasırı gayrimüslime dahil olarak aynı suretle tebaasıyız. Ve bu itibarla cümlemizin hukuku birdir. İçimizde yaşayan gayrimüslim vatandaşlarımıza bizim hakimiyeti siyasiye ve muvazenei içtimaiyemizi ihlâl edecek fazla birtakım imtiyazat veremeyiz. Bu madde, dahilî siyasetimizdeki kanaati umumiyemizi izah etmektedir. Yedinci madde; siyaseti hariciye hakkındaki noktai nazarımızı bildirir. Her halde devlet ve milletimiz dahilen ve haricen bütün manasile müstakil kalacaktır. Bize başka bir tarzı idare tatbik edilemez. Bu bapta birçok muhtelif esbabın başında en büyük ve mühim sebep şudur. Dinen dahi müstakil olmak mecburiyetindedir. Yalnız vâsi olan memleketimizi seri bir surette imar edebilmek için ve milletimizin az zamanda ilim ve marifetini icabatı asriyeye göre yükseltmek için müftekir olduğumuz hususati takdir ederiz. Ancak bu hususta bize muavenet edebilecek devletin nasıl olabileceği yedinci maddede musarrahtır. Böyle bir devletin muavenetini hüsnü telâkî ederiz.

İşte Efendiler! Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tesbit edilen esasat ve nikatı nazara başlıca bunlardan ibarettir. Bu esasat sayesinde bütün milletimiz müttehit bir hale gelmiştir. Bu maksadı mukaddesin temini ile iştigal edildiği bir sırada pek âlâ hatırlarımızdadır ki Ferit Paşa buna mâni olmaya kalkıştı. Bu teşebbüsâtı memleket dahilinde suitefsire uğraştı. İttihatçılık dedi. Bu isnat efkârı dahiliye ve hariciyede muvaffak olamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında Bolşeviklerin Karadenizden takım takım Samsun, Trabzon ve dahile doğru yürüdüğünü, memleketi alt, üst ettiğini resmen işaa eyledi. Bunlar da müessir olamadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha ileriye gittiler. Bazı yerlerde ahali islâmîyeyi iğfal ederek üzerimize sevk etmek, millet için, vatan için çalışanları imha etmek kasninde bulundular. Tabii bunlarda da muvaffak olamadılar. Fakat nihayet millet Ferit Paşaya ademi itimat göstermeye mecbur oldu. Kabine iskat edildi. Vahdeti milliyet kespî resanet etti.

Teşkilân milliyenin husule getirmiş olduğu dahili ve harici vaziyet ile eski vaziyet arasında fevkalâde farklar mevcuttur. Dahilen emniyet ve asayiş noktai nazardan gayrikabili mukayese tebeddülât vardır. Haricen ecnebilerin hakkımızda verdikleri ve verebilecekleri imha ve idam kararının pek yanlış olduğu artık bütün İtilâf Devletlerince takdir olunmuş ve teşkilât milliyenin kıymet ve ehemmiyeti gayrikabili inkâr görülmüştür. İtilâf Devletlerinin ihtimal bazıları henüz menafîi hususiyesini temin etmek için milletten başka bir yerde noktai istinat arıyor. Millet vahdet ve azminde sebat ettikçe bu gibilerin de hakikati kabul edeceklerinde şüphe yoktur. Şimdi lâzım olan milletimizin sebatkârane bir surette azminde devam etmesi ve İstanbulda karibem toplanacak meb'uslarımızın vazifesi teşriyelerini bihakkin ifa edebilmesidir. Her halde millet hükümetin niğehbanı olmak lâzımgelir. Çünkü hükümetlerin icratı menfi olup da millet itiraz etmez ve iskat etmezse bütün kusur ve kabahatlere iştirak etmiş demektir. Ferit Paşa Parise gittiği zaman aldığı cevabî nota tamamen arzettiğim mealdedir. Filhakika şunun bunun bazıları millîyetler hukukunu gayrimüdrüktriler demektir. Ve böyle bir millet murakabe altında bulundurulmaya müstahak olur.

Birincisinin gerçekleşmesinde bütün insanlık için amaca ulaşma başarısı elde edilmiş olurdu. Böyle olmanın pratik ve nesnel olanağı daha bulunamadığından bazı girişimciler, milletlere verilmesi gereken doğrultuyu vermekte yardımcı oluyorlar. Böylece yukarıdan aşağıya bütünleşme sağlanabilir. Biz memleketimiz içindeki gezilerimizde elbette birinci yolda başlamış olan ulusal örgütlenmemizin gerçek başlangıç noktasına, bireye kadar indiğini ve oradan yeniden yukarıya doğru gerçek örgütlenmenin başladığını büyük şükranla gördük. Bununla birlikte eksiksiz bir duruma ulaşıldığını ileri süremeyiz. Bunun için özel olarak aşağıdan yukarıya yeniden bir örgütlenmenin oluşması amacına ulaşmak için özel çaba harcamanın bir ulus ve yurt görevi sayılmalıdır.

Tüzüğümüzün bazı noktalarından da yeniden sözetmek isterim. Osmanlı İmparatorluğunu savaştan önceki sınırlarını bilirsiniz Genel Savaşın sonucu devletimizi birtakım zverilerde bulunmaya zorluyor, buna göre devlet için yeni ulusal sınırlar kabul ettik. Bu sınırları bildirimizin birinci maddesinde açıklanmıştır. Ayrıntıları bilmeyenler olabilir. Ve elbette bilmekte haklıdır.

Bu sınırlar oluşurken için içinde bulunduğumdan bunu da bildireceğim:

Ateşkes anlaşması yapıldığı gün ordularımız bu sınırlarda edimli olarak egemen bulunuyordu. Bu sınır İskenderun körfezi güneyinden Antakyadan Halep ile Katma istasyonu arasında Cerablus köprüsü güneyinde Fırat nehrine kavuşur. Oradan Dirzora iner; badehu doğuya uzanarak Musul, Kerkük, Süleymaniye'yi içine alır. Bunun güney bölgelerinde Arapça konuşan dindaşlarımız vardır. Bu sınır içinde kalan ülkemiz bölümleri Osmanlı toplumundan ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmiştir. Bildirimizin dördüncü maddesine bakalım!. Bu madde ile biz, bizimle birlikte yaşayan Müslüman olmayan unsurları aynı haklar ve aynı yetkilerle kabul ediyoruz. Hepimiz Müslüman olalım olmayalım bu devletin aynı anlamda uyruklarıyız. Ve bu bakımdan hapimizin hakları birdir. İçimizde yaşayan Müslüman olmayan vatandaşlarımıza bizim siyasi egemenliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak fazladan birtakım ayrıcalıklar tanıyamayız. Bu madde, iç politika konusundaki genel düşüncemizi açıklamaktadır. Yedinci madde: dış politika ile ilgili görüşümüzü bildirir. Her halde devlet ve milletimiz içte ve dışta bütün anlamıyla bağımsız kalacaktır. Bize başka bir yönetim biçimi uygulanamaz. Bu konuda birçok ve türlü türlü nedenlerin başında en büyük ve önemli neden şudur. Din bakımından da bağımsız olmak zorundayız. Yalnız geniş olan memleketimizi hızla bayındır duruma getirebilmek için ve milletimizin az zamanda bilim ve tekniğini çağdaşlığın gereklerine göre yükseltmek için gereksindiğimiz konuları biliriz. Ancak bu konuda bize yardım edebilecek devletin nasıl olabileceği yedinci maddede açıklanmıştır. Böyle bir devletin yardımını iyi karşılıyoruz.

İşte Efendiler! Erzurum ve Sivas Kongrelerinde saptanan ilkeler ve görüşler başlıca bunlardır. Bu ilkeler sayesinde bütün milletimiz birleşmiş bir duruma gelmiştir. Bu kutsal amacın sağlanmasına çalışıldığı bir sırada pek iyi anımsarsanız ki Ferit Paşa buna engel olmaya kalkıştı. Girişimi memleket içinde kötü yorumlamaya uğraştı. İttihatçılık dedi. Bu suçlama iç ve dış kamuoyunda başarılı olamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında Bolşeviklerin Karadenizden takım takım Samsun, Trabzon ve içeriye doğru yürüdüğünü, memleketi alt, üst ettiğini resmi olarak ortalağa yaydı. Bunlar da etkili olamadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha ileriye gittiler. Bazı yerlerde Müslüman halkı aldatarak üzerimize sürmek, millet için, vatan için çalışanları yok etmek istedikler. Elbette bunlarda da başarılı olamadılar. Ama sonunda millet Ferit Paşaya güvensizlik göstermek zorunda kaldı. Kabine düşürüldü. Ulusal birlik sağlandı.

Ulusal örgütlerin oluşturduğu iç ve dış durum ile eski durum arasında olağanüstü farklar vardır. İçte güvenlik ve dirlik bakımından kıyaslanıyacak değişiklikler vardır. Dışta yabancıların bizim için verdikleri ve verebilecekleri yok etme ve öldürme kararının çok yanlış olduğu artık bütün İtilâf Devletlerince anlaşılmalı ve ulusal örgütlerin değer ve önemi yadsınamaz görülmüştür. İtilâf Devletlerinden belki kimisi özel çıkarlarını sağlamak için hâlâ milletten başka bir yerde dayanak noktası arıyor. Millet birlik ve kararlılığında direndikçe bu gibilerin de gerçeği kabul edeceklerinde kuşku yoktur. Şimdi gerekli olan milletimizin sarsılmadan kararlılığını sürdürmesi ve İstanbulda yakında toplanacak meb'uslarımızın yasama görevlerini tam olarak yapabilmesidir. Her halde millet hükümetin koruyucusu olması gerekir. Çünkü hükümetlerin yaptıkları olumsuz olur da millet karşı çıkmaz ve onu düşürmezse bütün kusur ve suçlara katılmış demektir. Ferit Paşa Parise gittiği zaman aldığı yanıtal nota tam bildirdiğini anlamdadır. Gerçekten şunun bunun oyuncuğ olabilen milletler haklarının bilincinde değillerdir demektir. Ve böyle bir millet denetim altında bulundurulmayı hak etmiş olur.

Millet Ferit Paşayı ıskat ettikten sonra yerine gelen Ali Rıza Paşa amali millîye dairesinde militle müştereken çalışmayı kabul etti. Ferit Paşanın sukutile Ali Rıza Paşanın geçmesi meselesinde milletin alâkası bittabi birinciyi ıskattadır. Bundan başka bir şey yapamazdı. Reisi vükelâyı bittabi zâtı şahane intihap eder. Ve müşarileyh de arkadaşlarını...Bu yeni kabineye eski kabineden bazı zevat dahil olmuştu. Bu sebeple Heyeti Temsilîyemiz mütereddit kaldı. Birtakım şartlar dermeyeran etmek mecburiyeti görüldü. Nihayet itilâf edildi. Hükûmetle yapılan itilâfnamede üç noktaya istinat ediliyordu. Kuvayi Millîyenin meşruiyetinin tasdiki, Meclisi Millînin içtimana kadar mukadderatı millet hakkında kat'î ve son taahhüdatta bulunulmaması, sulh konferansında milletin mukadderatını müdafaa edecek murahhasların eskisi gibi menafîü millet ve memleketi gayrimüdrük olanlardan intihap edilmemesi... Hükûmet bu üç noktayı kabul etti. Ve teferruat üzerinde daha ziyade anlaşabilmek için Bahriye Nâzırı Salih Paşayı gönderdi, Bahriye Nâzırı Amasyada Heyeti Temsilîye ile müllakat etti. Müşarileyh ile vukubulan müzakerede ben de bulundum. (Göstererek) bu beyanname ve nizamnamemizin her satırı beraber okundu. Tamamen mutabakatı efkâr hâsül oldu. Bu müzakerat esasında diğer bir meselei mühimmenin mevzuubahs edilmesine lüzum görüldü. Meclisi Millînin mahalli içtima! İstanbul bugün içinde bulunduğu elim şerait içinde Meclisi Meb'usanun, millet vekillerinin vazifelerini kemali serbestî ile ifa edip edemeyeceği cayi teemmül görüldü. Bunun için meclisin haricte toplanması düşünüldü. Salih Paşanın İstanbul'a avdetinden sonra hükûmeti merkezîye bu fikre iştirak etmedi. Bittabi bütün mehazirine rağmen İstanbulda içtima lâzımgeldi. Maamafih Heyeti Temsilîyece mehazire karşı eden tedabir itihaz edilmiştir.

Efendiler! Teşkilâtı millîyemizin bugün takip ettiği gaye vatanın inkısamdan ve milletin esaretten tahlisine matuftur. İnşallah zamanı karipte teşkilâtı millîye bu gayenin istihsalile deruhde ettiği vazife vatanîyesini ifa edecektir.

Fakat vazifesini ikmal etmiş sayılacak mıdır? Bence bundan sonra da pek mühim vazife vatanîye ve millîyemiz vardır. Ezcümle ahvali dahilîyemizi ıslah ile mileli mütemeddine meyanında faal bir uzuv olabileceğimizi filen ispat etmek lâzımdır. Bu gayede muvaffak olmak için siyasi mesaiden ziyade içtima mesaiye ihtiyaç vardır. Teşkilâtı millîyemizin böyle bir gaye için nasıl bir şekil almak lâzımgelceğini şüphesiz milletimizin amali unumîyesi tayin ve tesbit edecektir. Şimdilik Heyeti Temsilîye, meb'usların kemali emniyetine ifayı vazife eyledikleri tahakkuk edeceği güne kadar kemafissabık vazifesine devam edecektir.

Efendiler! Ümit ederim ki, müsait bir sulh aktinden sonra vaziyetimiz hüsnü idare edilirse evelki hudut dahilindeki vaziyetimizden daha iyi olur. Bu noktada bir fikir izah etmek istiyorum: Cemiyetimiz noktâ nazarından çizdiğimiz hudut haricinde kalan dindaşlarımızla, bu muhterem kardeşlerimizle aynı hudut dahilinde asırlardanberi vatandaşlık ettik bu kardeşlerimiz her tarafta, Suriyede, Irakta, Yemende şarkta kendi dahillerinde muhafazai mevcudiyet ve temini istiklâl için sarfi mesai ediyorlar. Bütün bu islâm parçalarının mazhari istiklâl olmaları âlemi islâm için ne büyük bahtiyarlık olur. Bunun husulünde âlemi islâmın vaziyetinin ne kadar rasin olacağını şimdiden tasavvur etmekle pek büyük saadet hiss ediyorum. Mazhari intibah olduğuna şüphe kalmayan âlemi islâmın muvaffakiyetini o kadar kavi görüyorum ki bu imanla izahı hissiyat eylediğimden dolayı duyduğum vicdanî zevk pek büyüktür. Fazla rahatsız etmek istemem, beni dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan dolayı hassatan teşekküratımı arz ederim.

VESİKA, 221.

Müstaceldir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 22/1/1336 Dün arzettiğim uzunca şifrede tafsilâtı lâzime verdim. Benim için nezarette kalmak, kabinenin her türlü mehaziri şahsiye ve siyasiye (m k ev m t a s y s d l) kabul etmesile olurdu. Kabinenin istifası ise meclisi umumî için de bir panik halinde tecelli edecekti. Şimdi Meclisi Millînin bu hale karşı tarzı hareketine intizar etmek zaruridir zannederim. Heyeti Temsilîye ile temasımızı Seryaver Salih Bey idame edecektir Efendim (Cemal).

**Harbiye Seryaveri
Salih**

Millet Ferit Paşayı düşürdüktan sonra yerine gelen Ali Kıza Paşa ulusal istekler çerçevesinde militle ortaklaşa çalışmayı kabul etti. Ferit Paşanın düşmesiyle Ali Rıza Paşanın geçmesi konusunda milletin ilgisi doğal olarak birinciyi düşürmek olmuştur. Bundan başka bir şey yapamazdı. Başbakanı elbette padişah seçer. Ve Başbakan da arkadaşlarını... Bu yeni kabineye eski kabineden bazı kişiler girmişti. Bu nedenle Temsilci Kurulumuz duraksadı. Birtakım koşullar ileri sürmek zorunda bulundu. Sonunda anlaşma oldu. Hükûmetle yapılan anlaşma metninde üç noktaya dayanılıyordu. Ulusal Güçlerin yasal olduğunun onanması, Ulusal Meclis toplanana kadar ulusun kaderiyle ilgili kesin ve dönülmez yüklenimlerde bulunulmaması, barış konferansında milletin kaderini savunacak olan delegelerin eskisi gibi millet ve memleket çıkarlarını kavramamış olanlardan seçilmemesi.. Hükûmet bu üç noktayı kabul etti. Ve ayrıntılar üzerinde daha çok anlaşabilmek için Denizîşleri Bakanı Salih Paşayı gönderdi. Denizîşleri Bakanı Amasyada Temsilci Kurulla görüştü. Onunla yapılan görüşmede ben de bulundum. (Göstererek) Bu bildiri ve tüzüğümüzün her satırı birlikte okundu. Tam bir düşünce birliği doğdu. Bu görüşmeler sırasında önemli başka bir sorunun sözkonusu edilmesi gerekli görüldü. Ulusal Meclisin toplanma yeri!. İstanbul bugün içinde bulunduğu acı koşullar altında Meb'uslar Meclisinin, millet vekillerinin görevlerini tam serbestçe yapıp yapamayacakları düşünölmeye değer görüldü. Bunun için meclisin taşrada toplanması düşünüldü. Salih Paşanın İstanbul'a dönmesinden sonra İstanbul bu düşünceye katılmadı. Elbette bütün sakıncalarına karşın İstanbulda toplanması gerekli oldu. Bununla birlikte Temsilci Kurul tarafından sakıncalara karşı gereken önlemler alınmıştır.

Efendiler! ulusal örgütlerimizin bugün güttüğü amaç vatanın bölünmekten ve milletin tutsaklıktan kurtarılmasına yöneliktir. İnşallah yakın zamanda ulusal örgütler bu amacı elde ederek üstüne aldığı vatan görevini yapmış olacaktır.

Ama görevini tamamlamış sayılacak mıdır? Bence bundan sonra da çok önemli vatan ve millet görevimiz vardır. Bu arada iç durumumuzu iyileştirip uygar milletler arasında çalışkan bir uzuv olabileceğimizi edimli olarak kanıtlamak gerekir. Bu amaçda başarılı olmak için politik çalışmalardan çok sosyal çalışmalara gereksinim vardır. Ulusal örgütlerimizin böyle bir amaç için nasıl bir biçim alması gerekeceğini kuşkusuz milletimizin genel istekleri belirleyip saptayacaktır. Şimdilik Temsilci Kurul, meb'usların tam güvenle görev yaptıklarının kesinlikle anlaşılacağı güne kadar eskisi gibi görevini sürdürecektir, işler iyi yönetilirse önceki sınırlar içindeki durumumuzdan daha iyi olur. Bu noktada bir düşünce açıklamak istiyorum: Kendi toplulumuz açısından çizdiğimiz sınırlar dışında kalan dindaşlarımızla, bu saygıdeğer kardeşlerimizle aynı sınırlar içinde yüzyıllardır vatandaşlık ettik bu kardeşlerimiz her tarafta, Suriyede, Irakta, Yemende doğuda kendi içlerinde varlıklarını korumak ve bağımsızlıklarını sağlamak için çaba harcıyorlar. Bütün bu islâm parçalarının bağımsızlığa kavuşmaları Müslümanlık dünyası için ne büyük mutluluk olur. Bu gerçekleşince islâm dünyasının ne kadar sağlam olacağını şimdiden düşünmekle pek büyük mutluluk duyuyorum. Uyanıklığa kavuştuğuna kuşku kalmayan islâm dünyasının başarısını o kadar kesin görüyorum ki bu inançla duyularımı açıklamış olmakla duyduğum vicdanî zevk büyüktür. Fazla rahatsız etmek istemem, beni dinlemek iyiliğinde bulunduğunuz için özellikli teşekkürlerimi sunarım.

BELGE, 221.

İvedidir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine.

K: 22/1/1920 Dün sunduğum uzunca şifrede gerekli ayrıntılı bilgiler verdim. Benim için bakanlıkta kalmak, kabinenin her türlü kişisel ve politik sakıncaları (m k c v m t a s y s d l) kabul etmesile olurdu. Kabinenin çekilmesi Meb'uslar Meclisi için de bir panik durumu yaratacaktı. Şimdi Meb'uslar Meclisinin bu duruma karşı tutumunu beklemek zorunludur sanırım. Temsilci Kurulla ilişkimizi Başyaver Salih Bey sürdürecektir Efendim. (Cemal)

**Savaşîşleri Hakamı Başyaveri
Salih**

VESİKA, 222.
22/1/1336

Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Bandırma, Balıkesir, Konyada Kolordu Kumandanlıklarına Edirne Mevkii Müstahkem Kumandanına

Refet Beye, Kenan Beye, Bursada Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye

İngilizler hükûmete verdikleri bir notada Harbiye Nâzırı Cemal Paşa ile Cevdet Paşa'nın vazifeden çekilmesini talep etmişlerdir. İstanbul'a verdiğimiz cevapta çekilmek için acele etmemelerini ve İngilizlerin notasını aynen bize yazmalarını bildirdik. İngilizlerin bu talebi ya Meclisi Millîye tahakküm ederek memleketi eskisi gibi kendilerine müf vesait ile idare etmek mümkün olup olmadığını keşif mahiyetindedir yahut memleket idaresini ellerine almak için milletin muhtemel olan muvakkematını kırmayı da göze aldırmanın yani kat'î bir hareketin mukaddemesidir. Her iki halde de İngilizlerin talebine mutavaat etmek onların işini teshilden başka netice vermez. Harbiye Nâzırına çekilmemesini ve İngilizlerin cebren kaldırmalarını dahi göze aldırmasını teklif etmek mütalesindeyiz. Daha kararı kat'î verecek kadar malûmat alınamadı. Hemen noktai nazarınızı bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 223.

22 Kânunusani 1336

Şifre

Gayet müstaceldir
Zata mahsustur

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Hemen Rauf Beyi bularak vaziyeti beraber ve emniyet dahilinde takip etmenizi rica ederiz. İngilizlerin talebini is'af etmek kat'iyen gayricaidir. Buraca o noktai nazardan tedabiri seriya tevessül edildi. İstanbul'daki telgraf muhaberatını tahtu temine almanız lâzımdır.

Mustafa Kemal

VESİKA, 224.

Şifre

Zata mahsus ve gayet müstaceldir
Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Ankara, 23 Kânunusani 1336

Rauf Beye verilecektir:

Sadrızam Paşa Hazretlerinden bugün iki telgraf aldık. Birincisinde badelmüzakere bildirilecektir. İkincisinde Vasıf Bey celbolunarak nota irae olunmuştur. O da size izahat verecek mealindedir. Hâdiseden yalnız bir devletin teşebbüsü hususîsi gibi ansızın haberdar olunca muvasalatın inkıatı ihtimaline karşı dün doğrudan doğruya Babıali ile temasa gelmiştik. Bizim müracaatımızın bir müdahale şeklinde telâkki edilmesine karşı daha dün izahatı kâfiye verdik. Fakat Meclisi Meb'usanın çalışmasına bir mâni bulunmadığı anlaşılmalıdır. Önceki noktai; Harbiye Nâzırı Kuvayı Millîyeye yardım hususunda birtakım taahhüdât deruhde etmiş idi. Bu taahhüdât elyevm ne şekilde girmiş olduğu malûm değildir. Bu ikinci noktanın müsaraaatın halli lâzımdır. Bununla beraber birinci noktanın tamiri daha ziyade mühim bir meseledir. Bu hâdisede bu şekilde diğer mağlûp devletlere vaki olmamıştır. Binaenaleyh hükûmet hâdiseyi diğer mağlûp devletlere yapıldığı şekilde irca edinceye kadar uğraşmak vazifesinde idi ki bu vazifeyi ifa etmemiştir. Paris Konferansını haberdar ederek bütün dünyanın malûmatı tahtında bir teşebbüs karşısında bulunmak lâzım idi. Devletlerin bir nota vererek ve bir mukavemete uğramayarak belki de gizlice bir teşebbüse girişmeleri ve hükûmetin de milleti ve matbuatı haberdar etmiş ve bütün bir kabine meselesi yapılmayarak hareket etmesi istiklâli milleti muhîl olduğu kanaatindeyiz. Emrivaki tebeddül etmese elzemdir hâdiseyi kapatmayarak bir daha tekerürüne mâni olacak derecede dağdağa yapmak lazımdır. Meclisi Meb'usanda kabineyi

BELGE, 222.

22/1/1920

Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Bandırma, Balıkesir, Konyada Kolordu Komutanlıklarına Edirne Müstahkem Mevki Komutanına

Refet Beye, Kenan Beye, Bursada Tümen 56 Komutanı Bekir Sami Beye

İngilizler hükûmete verdikleri bir notada Savaş İşleri Bakanı Cemal Paşa ile Cevat Paşa'nın görevden çekilmesini istemişlerdir. İstanbul'a verdiğimiz karşılıklı çekilmek için acele etmemelerini ve İngilizlerin notasını olduğu gibi bize yazmalarını bildirdik. İngilizlerin bu isteği ya Meb'uslar Meclisine baskı yaparak memleketi eskisi gibi kendilerine boyun eğen araçlarla yönetme olasılığının bulunup bulunmadığını yoklama niteliğindedir ya da memleket yönetimini ellerine almak için milletin olası direnişini kırmayı da göze aldırmanın yani kesin bir eylemin başlangıcıdır. Her iki durumda da İngilizlerin isteğine uymak onların işini kolaylaştırmaktan başka sonuç vermez. Savaş İşleri Bakanına çekilmemesini ve İngilizlerin zorla uzaklaştırmalarını da göze almasını önermek düşüncesindeyiz. Daha kesin karar verecek kadar bilgi alınamadı. Hemen görüşünüzü bildirmenizi rica ederim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 223.

Şifre

Çok ivedidir
Kişiyi özeldir

22 Ocak 1920

Onuncu Kafkas Tümeni Komutanlığına

Hemen Rauf Beyi bularak durumu birlikte ve güvenlik içinde izlemenizi rica ederiz. İngilizlerin isteğini yerine getirmek kesinlikle doğru olmaz. Buraca o bakımdan ivedi önlemler alınmaya girişildi. İstanbul'daki telgraf haberleşmelerini güven altına almanız gereklidir.

Mustafa Kemal

BELGE, 224.

Şifre

Kişiyi özel ve çok ivedidir.
Onuncu Kafkas Tümeni Komutanlığına

Ankara, 23 Ocak 1920

Rauf Beye verilecektir:

Başbakan Paşa Hazretlerinden bugün iki telgraf aldık. Birincisinde görüşüldükten sonra bildirilecektir, ikincisinde Vasıf Bey çağırılarak nota gösterilmiştir. O da size açıklama yapacak denilmektedir. Olaydan yalnız bir devletin özel girişimi gibi ansızın haber alınca iletişimin kesilmesi olasılığına karşı dün doğrudan doğruya Babıali ile bağlantı kurmuştur. Bizim başvurumuzun bir karışma sayılmasına karşı daha dün yeter açıklama yaptıksa da Meb'uslar Meclisinin başbakanlığa yeniden yanıt vererek haberleşmeyi sürdürmeden görüşlerimizi yalnız meb'uslar grubuna iletiyoruz. Savaş İşleri Bakanının ayrılması bir olup bitti olmakla birlikte olay önemini korumaktadır. Birinci nokta; üç devlet temsilcileri bir nota ile hükûmetimizi istedikleri gibi oluşturmak yolunu tutmuş oluyorlar. Yarın meclisin güveneceği başka bir hükûmete da aynı işlemi uygulamalarına örnek hazırlanmıştır. İkinci nokta; Savaş İşleri Bakanını Ulusal Güçlere yardım konusunda birtakım yüklenimler altına girmiş idi. Bu yüklenimlerin bugün ne biçime girmiş olduğu bilinmiyor. Bu ikinci noktanın çabuk çözülmesi gereklidir. Bununla birlikte birinci noktanın onarılması daha çok önem taşıyan bir sorundur. Bu olay bu biçimde öteki yenilmiş devletlere karşı uygulanmamıştır. Şu halde hükûmet olayı öteki yenilmiş devletlere yapıldığı biçime sokuncaya kadar uğraşmakla ödevli idi ki bu ödevi yapmamıştır. Paris Konferansına bilgi vererek bütün dünyanın bilgisi içinde bir girişim karşısında bulunmak gerekli idi. Devletlerin bir nota vererek ve bir direnişle karşılaşmayarak belki de gizlice bir girişimde bulunmaları ve hükûmetin de millete ve basına bilgi vermiyerek ve bütün bir kabine sorunu yapmayan bir tutum içinde olmasını milletin bağımsızlığı bozucu nitelikte olduğu kanısındayız. Olup bitti değişmese de olayı kapatmayarak bir daha yinelenmesine engel olacak ölçüde gürültü yapmak çok gereklidir. Meb'uslar Meclisinin de kabineyi çağı-

çağırıp istiklâli milleti muhafaza edemediğinden dolayı alenen iskat kâfi olup olmadığını düşünmenizi ve bildirmenizi rica ederiz. Hâdiseyi gerek buradaki arkadaşlar gerek hariçteki kolordulu kumandanları asabiyet ve ehemmiyet ile telâkki etmekte olduklarını bildirmektedirler.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 225.

Şifre

23/1/1336

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanı Kemalettin Sami Beye

Rauf Beye:

Harbiye Nâzırı ve Erkânıharbiye Reisinin çekilmesi üzerine cereyan eden muhaberatı görmüşsünüzdür. Cemal Paşa verdiği malûmatta yalnız İngilizlerin talebini zikretmiş iken sadrazam hazretleri mükerrer ve üç devlet tarafından müşterek iltimatı verildiğini bildirmişlerdir. Bu halde dahi kabinenin talebe serfuru ederek arkadaşların: feda etmesi haysiyeti millîyeye tecavüz mahiyetinde bulunduğu aşikârdır. Gerçi İtilâfçuların meselâ Macaristanda hükûmet iskatına, daha evvel Almanyada azayı hükûmet tebdiline müteallik teşebbüsleri olmuştur. Bizim aleyhimiz olan teşebbüsün de bu vadiye dökülmesi icap eder idi. Yani hükûmet mukavemet ederek sulh konferansını bütün cihana karşı harekâtı millîyeden dolayı Türk hükûmetinin iskatına karar verdiğini ilâna mecbur etmeli idi. Mümessillerin veya devletlerinin münferiden veya müçlemian fakat gizli olarak aleyhimizde yapmayacakları yoktur. Bizim mesleğimiz ise bize yapacakları, en ufak bir ilişmenin bütün dünyada en büyük dağdâğaları davet edeceğine onları ikna etmektir. Kabinenin bu vazih cihetleri asla düşünmeyerek eslâfi gibi istiklâli milliden sükûnetle fedakârlık etmesi salâbeti şahsiye itibarile zâfını idrak ve ihata itibarile asla şayanı istinat olmadığını bir daha vazihan ispat etmiştir. Bu kadar muğlâk meseali seciyeten ve fikren bu merteye zayıf zevat ile idare etmeye çalışmak artık gayrimümkündür. Binaenaleyh kabinenin kâmilen ve Meclisi Millîden son hâdis bir mesele yapılarak ademi itimat ile iskatı lâzımdır. Yeni hükûmeti milletin itimadı ammesine istinat ederek İzzet Paşa deruhde edebilirler. Müdafaa Hukuk Cemiyetinin sulh esasını müşarileyhin efkârile tetabuk edebileceği İsmet Beyle muhaveratımızdan müsteban olmaktadır. Bittabi Müdafaa Hukuk Heyeti için Harbiye, Dahiliye ve Hariciye Nâzırları pek mühimdirler. Harbiyede Cemal Paşanın ipkası artık mevzuubahs olamaz. Diğer bir zâtın her halde tamamen emniyetbahş ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve metin olması lâzımdır. Daha rütbelilerden bir münasibi bulunamazsa İsmet Beyin nezaretini de memnuniyetle telâkki ederiz. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti yolunda ciddiyetle, kemali kat'iyetle çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordulu kumandanları vaziyeti heyecan ile takip ediyorlar ve Harbiye Nâzırının çekilmesini istiklâli milleti muhil ve şiddetle mukabeleyi müstelzim bir mahiyette telâkki etmişlerdir. Cevabınıza muntazırız.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 226.

Şifre

Ankara 22 Kânunusani 1336

Gayet acele ve zata mahsustur.

**Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına**

İngilizler Dersaadette tecavüzatı arttırarak nâzır veya meb'uslardan bazılarını ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadoluda bulunan İngiliz zabitanı tevkif edilecektir. Buna nazaran icabında muntakanızdaki İngiliz zabitanını tevkif edebilmek için şimdiden itihazi tedabir edilmesini rica eylerim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 226.

Şifre

Ankara, 22 Kânunusani 1336

Gayet ve acele ve zata mahsustur

15 inci Kolordu Kumandanlığına

İngilizlerin Dersaadette tecavüzü arttırarak nâzır veya meb'uslardan bazı zevatı ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadoluda bulunan İngiliz zabitanı tevkif edilecektir. Bina-

en ulusal bağımsızlığı koruyamadığı için açıkça düşürmesinin yeterli olup olmadığını düşünmenizi ve bildirmenizi rica ederiz. Gerek buradaki arkadaşlar gerek taşradaki kolordulu kumandanları olayı öfke ve önemle karşılamakta olduklarını bildirmektedirler.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 225.

Şifre

23/1/1920

Onuncu Kafkas Tümeni Komutanı Kemalettin Sami Beye

Rauf Beye:

Savaşşleri Bakanı ve Genelkurmay Başkanının çekilmesi üzerine geçen yazışmaları görmüşsünüzdür. Cemal Paşa verdiği bilgide yalnız İngilizlerin isteğinden sözetmiş iken Başbakan hazretleri ardı ardına ve üç devlet tarafından ortaklaşa iltimatı verildiğini bildirmişlerdir. Bu durumda da kabinenin isteğe başeğerek arkadaşlarını feda etmesinin ulusal onuru yaralama niteliğinde bulunduğu açıkça billidir. Her ne kadar İtilâf Devletlerinin, örneğin Macaristanda hükûmet düşürmeye, daha önce Almanyada hükûmet üyelerini değiştirmeye yönelik girişimleri olmuşsa da bize karşı olan girişimin de bu yola dökülmesi gerekirdi. Yani hükûmet direnerek barış konferansını ulusal girişimlerden dolayı Türk Hükûmetinin düşürülmesine karar verdiğini bütün dünyaya duyurmaya zorlanmalıydı. Temsilcilerin veya devletlerinin ayrı ayrı ya da toplu olarak, ama gizli olarak bize karşı yapmayacakları yoktur. Bizim işimiz ise bize yapacakları en ufak bir ilişmenin bütün dünyada en büyük gürültüleri doğuracağına onları inandırmaktır. Kabinenin açıkça belli olan bu noktaları hiç düşünmeyerek kendisinden öncekiler gibi ulusal bağımsızlıktan dinginliğe ödün vermesi kişisel sağlamlık yönünden güçsüzlüğünü kanıtlamıştır. Bu kadar karmaşık işleri doğuştan ve düşünce yapısı bu kertede zayıf olan kişilerle yönetmeye çalışmak artık olanaksızdır. Şu halde son olay Meb'uslar Meclisinde bir sorun yapılarak güvensizlik oyu verilip kabinenin tümüyle düşürülmesi gereklidir. Yeni hükûmeti milletin genel güvenine dayanarak İzzet Paşa kurabilir. Hakları Savunma Derneğinin barış ilkelerinin onun düşünceleriyle uyushabileceği İsmet Beyle olan görüşmelerimizden anlaşılmalıdır. Elbette Hakları Savunma Kurulu için Savaşşleri, İçişleri ve Dışişleri Bakanları çok önemlidir. Savaşşlerinde Cemal Paşanın kalması artık sözkonusu olamaz. Başka birisinin her halde tam güvenilir ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve sağlam olması gereklidir. Daha yüksek rütbelilerden uygun biri bulunamazsa İsmet Beyin bakanlığını da sevinçle karşılarız. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti kurması yolunda önemle, tam kararlılıkla çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordulu kumandanları durumu gerginlik içinde izliyorlar ve Savaşşleri Bakanının çekilmesini ulusun bağımsızlığını bozucu ve sertlikle karşılık vermeyi gerektirici nitelikte görüyorlar. Yanıtınızı bekliyoruz.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 226.

Şifre

Ankara, 22 Ocak 1920

Çok ivedi ve kişiye özeldir

**Konyada On ikinci Kolordu Komutanlığına
Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına**

İngilizler İstanbulda saldırıları arttırarak bakan veya meb'uslardan bazılarını ve özellikle Rauf Beyi tutuklarsa karşılık olarak Anadoluda bulunan İngiliz subayları tutuklanacaktır. Buna göre gerektiğinde bölgenizdeki İngiliz subaylarını tutuklayabilmek için şimdiden önlem alınmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

BELGE, 226.

Şifre

Ankara, 22 Ocak 1920

Çok ivedi ve kişiye özeldir

15 inci Kolordu Komutanlığına

İngilizlerin İstanbulda saldırıyı arttırarak bakan veya meb'uslardan bazılarını ve özellikle Rauf Beyi tutuklarsa karşılık olarak Anadoluda bulunan İngiliz subayları tutuklanacaktır.

enaleyh Erzurumda bulunan Rawlinson'u kaçırmamak için şimdiden itti hazı tedabir edilmesini rica ederim.

VESİKA, 227.

Aceledir

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mecliste grup: Karar veçhile olacaktır. Resmen müzakerata ancak dört beş güne kadar başlanacaktır. O zaman meseleli hazırta sebeble kabine çekilecektir. O müddet zarfında vaziyetin emniyeti için kabinenin ipkası lâzımdır. Henüz vâkıf olduğumuz muhaberatımız muvafık olmakla beraber buradan son vaziyet arz edilmedikçe kat'ı rabuta ile harekâta iptidar edilmemesi lüzumu zâtu devletlerince de takdir buyurulacağı kanaatindeyiz. Bugün sizden ademi müdahaleye dair cevap alırsak, siyaset faide vereceğini söyleyen sadrazam ile görüşeceğiz. Bir lisanı kati ile sizin iş'arınızı tasvip etmekle beraber birkaç gün için kendisini oyalamaya çalışacağız. Ancak meclis resmen küşat edilmiş ve Heyeti Temsilîye namına telgrafla umurun kendilerine tevdi edilmiş olduğu meb'usana bildirilmiş olmasına nazaran atiyen evamirinizin âcizlerinize tebliğini ve tarafınızdan nikatı nazarınızın her makam nezdinde hakkile müdafaa edileceğine itimat buyurulmasını rica ve arzı tazimat eyeriz. (Vasıf, Rauf, Bekir Sami).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Şevket

VESİKA, 228.

Şifre

Rauf Beye

25/1/1336

Harbîye Nazırı meselesinde hükûmete müracaat yine Harbîye Nazırı tarafından nâkıs verilen malûmat üzerine meb'usların dahi ne vaziyete girecekleri malûm olmadan vukubulmuş idi. Meb'uslar için emniyet bulunduğu anlaşılır anlaşılmaz Babîâlîye müracaatten sarf-nazar olunmuş ve keyfiyet size de bildirilmiştir. Bütün noktâi nazarlarımızın tatbik ve icrasına sizin delâletiniz tabiidir.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
25/1/1336**

**Kolordulara
Malûm olan adreslere**

Harbîye Nâzırının ve Erkânharbîyei Umumîye Reisinin çekilmesi meselesini meb'usan takibe başlamış olduklarından Heyetimiz tarafından artık teşebbüsat yapılmamaktadır. Malûmat aldıkça bildireceğiz.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 229.

Ankarada, K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Buradaki İtalya mümessili siyasîsi çok namuslu ve doğru sözlü bir Türk muhibbidir. Bu zat gayet samimî ve müteessir bir suretle atideki sözleri söyledi: "Hükûmete müşterek bir nota verdik bu nota Asyayı Suğra Müttefikin Orduları Başkumandanı General-Milne'in ultimatomu üzerinedir. Eğer Harbîye Nâzırı ile Cevat Paşa istifa etmemiş olsalardı İngilizler Harbîye Nezaretini işgal edeceklerdi. Fransızlar ile biz garip bir vaziyet karşısında kaldık. İngilizler sulh konferansı ile bir iş göremediklerini görünce İstanbulda bir iş görmek ve bir emrivaki ihdas etmek istiyorlar. Kuvayi Milliye'nin gösterdiği sükûnet ve metanet İngilizleri çıldırıyor. Siz hazırlık görebilirsanız belki büyük işler de görebilirsiniz. Fakat siz bu neticeye kadar ezilirsiniz. Bana itimat edin. Sabrî metanetinizi muhafaza edin. On, on beş gün zarfında İtalya ve Fransa hükûmetleri gayet sarîh bir

Buna göre Erzurumda bulunan Rawlinson'u kaçırmamak için şimdiden önlem alınmasını rica ederim.

BELGE, 227.

İvedidir

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mecliste grup: Karar uyarınca olacaktır. Resmî olarak görüşmelere ancak dört beş güne kadar başlanacaktır. O zaman bugünkü sorun nedeniyle kabine çekilecektir. O süre içinde durumun esenliği için kabinenin işbaşında tutulması gereklidir. Şimdi öğrendiğimiz yazılarınız uygun olmakla birlikte buradan son durum bildirilmedikçe ilişki keserek eyleme başlanmaması gerektiğini sizin de kabul edeceğinize inanıyoruz. Bugün sizden karışma olmayacağına ilişkin yanıt alırsak, politika yapmanın yararlı olacağını söyleyen başbakanla görüşeceğiz. Kendisine kesin bir dille sorumluluğun derecesini ve tehlikeyi anlatacağız.. Böylece sizin bildirdiğinizi uygun bulmakla birlikte birkaç gün için kendisini oyalamaya çalışacağız. Ancak meclis resmî olarak açılmış ve Temsilci Kurul adına telgrafla işlerin kendilerine bırakılmış olduğu meb'uslara bildirilmiş olduğuna göre bundan böyle emirlerinizin iyice savunulacağına güvenmenizi rica eder saygılar sunarız. (Vasıf, Rauf, Bekir Sami).

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket

BELGE, 228.

Şifre

Rauf Beye

25/1/1920

Savaşşleri Bakanı sorununda hükûmete başvurulması yine Savaşşleri Bakanı tarafından verilen eksik bilgi üzerine ve meb'usların da ne durum alacakları bilinmeden yapılmış idi. Meb'uslar için güvenlik bulunduğu anlaşılır anlaşılmaz Babîâlîye başvurmadan vazgeçilmiş ve durum size de bildirilmiştir. Bütün görüşlerimizin uygulanıp yerine getirilmesine sizin yardım etmeniz doğaldır.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

**Kolordulara
Bilinen adreslere**

Savaşşleri Bakanının ve Genelkurmay Başkanının çekilmesi sorununu meb'uslar izlemeye başlamış olduklarından Kurulumuz tarafından artık girişimde bulunulmamaktadır. Bilgi aldıkça bildireceğiz.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 229.

Ankarada K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Buradaki İtalya siyasî temsilcisi çok namuslu ve doğru sözlü bir Türk dostudur. Bu kişi çok içten ve üzüntülü bir sesle aşağıdaki sözleri söyledi: "Hükûmete ortak bir nota verdik bu nota İtilâf Devletlerinin Anadolu Orduları Başkomutanı General Milne'in ultimatomu üzerinedir. Eğer Savaşşleri Bakanı ile Cevat Paşa görevden çekilmiş olsalardı İngilizler Savaşşleri Bakanlığını işgal edeceklerdi. Fransızlar ile biz tuhaf bir durum karşısında kaldık. İngilizler barış konferansı ile bir iş göremediklerini görünce İstanbulda bir iş görmek ve bir olup bitti yaratmak istiyorlar. Ulusal Güçlerin gösterdiği dinginlik ve dayanıklılık İngilizleri çıldırıyor. Siz hazırlık görebilirsanız belki büyük işler de görebilirsiniz. Fakat siz bu sonucu almaya kadar ezilirsiniz. Bana güven-

vaziyet alacaklardır, İngilizlere şu sırada hiçbir fırsat vermemek, bu garezkâr millete karşı yapacağımız en büyük darbedir. Hakaret varsa, ondan siz değil tahkir edenler utansın. Yaşamak azmini ruhlarında taşıyanlar hakaret altında taşarak intiharı değil zamanı münasibinde hasmuna vereceği darbenin şiddetini teşdit için fırsat beklerler. Bunlar son bocalamalarıdır. Onlar sizin sabır ve metanetinizi yıkmak için belki daha delilik yapacaklardır. Eğer onlar daha fazla bir şey yapmazlar ise sizler de on, on beş gün daha intizar ile bir ziyan etmezsiniz. Siz yine hazır olmaya çalışın. Fakat zinhar delilik yapmayın. Şu sırada İngilizlerin aksine gitmeyin." Bu ifadatin samimiyetine şüphe etmiyoruz. Zira; ellerinde kati bir talimat yok. Sürat ve şiddetle talimat talep ettiler. Bekliyorlar. Selâniktenberi yekdiğerine büyük bir samimiyetle merbut bulunan İtalya mümessili siyasisi ile Kaymakam Edip Bey arasındaki bu mülâkâtın hulâsası ehemmiyetine binaen berveçhibalâ maruzdur.

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Şevket

VESİKA, 230.

Beşiktaş, 28/1/1336

K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugüne kadar meb'uslarla icra eylediğimiz temaslardan çıkan netice zâtı devletlerinin her ihtimale karşı hariçte Kuvayi Millîyenin resikârında kalmaları noktasında temerküz ediyor. Meclisi meb'usan riyaseti hususunda vaki olan propagandalarımızdan da anladığımız göre İstanbula gelmek caiz görülmediğinden reis olursanız gayri tabii bir vaziyet hâsıl olacağı Meclisi Millînin hakikatte hariçte imiş gibi bir tesir yapacağı Heyeti Temsilîyenin müessiri hakikî bulunduğu fikrinin tahassülü me hazirini ileri sürüyorlar. Öyle anlıyoruz ki bize taraf tar bulunandan da surf bu noktai nazardan düşünerek itayi reyden istinkâf edeceklerdir. Böyle meş'um bir neticenin vahdeti millî üzerine yapacağı tesir müstağnii arzıdır. Bu sebeple biz pek azîm mahzur tevlit edecek olan bu ciheti ileri sürmekten sarfınazar ediyoruz. Bu bapta ki iradelerini istirham eyleriz, istihbaratı mev sukaya nazaran Sadrı Esbak Tevfik Paşaya İngilizler Meclisi Millîyi toplamalı idiniz demişlermiş. Aralarında Kanunu Esasî mucibince buna mecburiyet olduğunu bildirmiş. Fakat meclis itilâf Devletleri aleyhine galeyan ederse ne yaparsınız demişler. O dahi fesih ve tadil, hukuku padişahidendir demiştir. (Rauf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Şevket

VESİKA, 230.

Şifre halli

Deraliye, 1/2/1336

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Divanı riyaset meselesi hususî mahrem bir içtimada tekrar mevzuubahs oldu. O vakit Şeref Bey zâtı âlilerinin intihabı fevaidinden bahsetti. Netice müzakeratta heyeti umumîye fikrinin zâtı devletlerine son derece hürmetkar olduğu ve riyasetin bile mevkii bülendinize nazaran küçük kalacağına hükmeyledikleri görüldü. İntihap hususunda teşettüü ara tekrar katiyetle mahsus olduğundan milletin resikârında Meclisi Millîye nıgehan olarak kalmayı zaten tercih buyurdıkları tarafımızdan söylenerek alkışlarla hakkı sâmilerinde tezahüratı samimaneye şahit olundu. İçtimai umumîde Reşat Hikmet Bey reisi evvel ve Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Aptülâziz Mecdi ikinci reis vekili intihap edildi. (Rauf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket

VESİKA, 231.

29/30, 1, 1336

Rauf Beye:

Riyaset meselesinde meb'usların beğendiklerini yapmaya hakları tabiidir. Kezalik benim riyasetimi mevzuubahsederek muvaffak olamamak Kuvayi Millînin zâfını ima edebileceğinden muvaffakiyet temin edilmedikçe hiç teşebbüs etmemek evlâdır. Serd buyurulan mehazir evvelce etrafi-

niniz. Fransa hükümetleri çok açık bir durum alacaklardır. İngilizlere şu sırada hiçbir fırsat vermemek, bu ikinci millete karşı yapacağımız en büyük şamardır. Aşağılamalar varsa, ondan siz değil aşağılayanlar utansın. Yaşamak kararlılığını ruhlarında taşıyanlar aşağılama altında taşarak intihar etmeyi değil elverişli zamanda düşmanına indireceği şamarı şiddetlenmek için fırsat beklerler. Bunlar son bocalamalarıdır. Onlar sizin sabır ve dayanıklılığınızı yıkmak için belki daha başka delilik yapacaklardır. Eğer onlar daha başka bir şey yapmazlar ise sizler de on, on beş gün daha beklemekle bir şey kayıp etmezsiniz. Siz yine hazır olmaya çalışın. Fakat sakın ha delillik yapmayın. Şu sırada İngilizlere ters düşmeyin." Bu sözlerin içtenliğinden kuşku duymuyoruz. Çünkü; ellerinde kesin bir direktif yok. Çabuk ve ısrarla direktif istediler. Bekliyorlar. Selânikten beri birbirine büyük bir içtenlikle bağlı bulunan İtalya siyasî temsilcisi ile Yarbay Edip Bey arasındaki bu görüşmenin özeti önemi nedeniyle yukarıda bilginize sunuldu.

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket

BELGE, 230.

Beşiktaş, 28/1/1920

K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugüne kadar meb'uslarla yaptığımız görüşmelerden çıkan sonuç sizin her olasılığa karşı taşrada Ulusal Güçlerin başında kalmanız noktasında birleşiyor. Meb'uslar Meclisinin başkanlığı konusunda yapılan propagandalarımızdan da anladığımız göre İstanbula gelmek doğru görülmediğinden başkan olursanız olağan dışı bir durum doğacağı yollu sakıncalarını ileri sürüyorlar. Öyle anlıyoruz ki bizden yana olanlar da salt bu açıdan düşünerek oy vermekten çekineceklerdir. Böyle uğursuz bir sonucun ulusal birliğe yapacağı etkiyi açıklamak gerekmez. Bu nedenle biz çok büyük sakınca doğuracak olan bu noktayı ileri sürmekten vazgeçiyoruz. Bu konudaki buyruğunuzu rica ederiz. Alınan inanılır bilgilere göre eski başbakanlardan Tevfik Paşaya İngilizler Meb'uslar Meclisini toplamamak idiniz demişlermiş. Aralarında anayasa gereğince buna zorunluk olduğunu bildirmiş, ama meclis İtilâf Devletlerine sert çıkarsa ne yaparsınız demişler. O da dağıtmak ve değiştirmek, padişahın haklarından idi demiştir. (Rauf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket

BELGE, 230

Çözülmüş şifre

İstanbul, 1/2/1920

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Başkanlık divanı sorunu özel ve gizli bir toplantıda yeniden sözkonusu oldu. O zaman Şeref Bey sizin seçilmenizden yararlarından sözetti. Görüşmeler sonunda genel kurulun size son derece saygılı olduğu ve şimdi bulunduğunuz yüksek göreve oranla meclis başkanlığının bile önemsiz kalacağı kanısına vardıkları görüldü. Seçim konusunda görüş ayrılığı yeniden kesinlikle anlaşıldığından milletin başında Meb'uslar Meclisinin koruyucusu olarak kalmayı sizin de yeğlediğimiz tarafımızdan söylenerek sizin için alkışlarla içtenlikli gösteriler görüldü. Genel kurulda Reşat Hikmet Bey birinci başkan ve Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Aptülâziz Mecdi Efendi ikinci başkan vekili seçildi. (Rauf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket

BELGE, 231

29-30/1/1920

Rauf Reye:

Başkanlık konusunda beğendiklerini yapmak elbetteki meb'usların hakkıdır. Ayrıca, benim başkanlığımı sözkonusu yapıp da başarılı olamamak, Ulusal Güçlerin etkisizliği anlamına gelebileceğinden, başarı garantilenmedikçe hiç girişimde bulunmamak en doğrusudur. İleri sürülen sa-

le düşünülen şeylerdir. Reisin mutlaka İstanbulda bulunması lüzumlu görülürse badelintihap benim riyasetten istifa etmeğliğim kabildi. Benim riyasetimi mevzuubahs eden esbap, Kuvayi Milliyenin millet tarafından kabul edildiğini teyit etmek, meclis fesholunduğu halde riyasete ait vezaifi emniyetle ifa eylemek, hayatımızla gayri kabili telif bir sulh teklifi karşısında kıyama millî yapılırsa riyaset vaziyetle milletin maddî ve manevî bütün kuvvetlerini müdafaaaya tevcih etmek mülahazaları idi. Mütaleanızdan müdafaa milliyeyi taallük eden bu esbabın bugün İstanbul muhitinde şayanı ihmal addolunduğu anlaşılıyor. Halbuki nâzırların cebren iskati, meb'usların tevki ve saire gibi ahvalden Kuvayi Millîye aleyhtarlığı, meclisin feshi ihtimali ve müdafaa milliyeye teşebbüs zamanı karip olduğunu zannediyoruz. Eğer noktâ nazarda isabet etmemekten müdafaa milliyede halen ve atiyen noksan hâsil olursa mes'uliyet hata edenlere ait olur. Şahsan benim bu hususta müstağni olduğumu temine hacet yoktur zannındayım.

Mustafa Kemal

VESİKA, 232.

Beşiktaş, 27/1/1336

K.O. 20 Kumandanlığına

C: 27/1/1336 iki şifreye:

Heyeti Temsiliyeye: Hâdise hakkındaki nikatı nazarınızda tamamen müsterekiz. Kabine bidayette kâmilan istifayı düşünmüş fakat mecliste bir ekseriyet grubu taayyün edip de bunun itimadına müstenit bir vaziyet husulünden evvel çekilmeyi memlekette anarşi olur korkusile yapmamıştır. Meclisin bugünkü vaziyeti ise değil bu kadar nazik bir meseleyi hatta bir grup için fevkalbeşer müşkülât ve mesai ile çalışıyoruz. Geldiğimiz gündenbergi bir ahtı millî içtimai karşısında bulduk. Buradaki meb'uslar bütün milletin müstereken Maraş havalisine dair meclise gelen telgrafları bile heyeti umumiyede okumaya müsait değildir. Çünkü henüz grup yoktur. Divanı riyaset intihabi yapılmamıştır. Olduğu gibi bizim esasata sülûke akallı kalil olsun bir kısmın muhalif çıkacaklarını hissettikleri için Meclisi Millînin heyeti umumîyesinin kabul edebileceği esasatı kaleme almışlar ve bunu imza altına alarak bir mukavele (pakt) şekline sokmuşlardır, içtima hususunun heyeti umumîyesinde bizim formülünü teklif ederek işi yeniden encümene havale suretile ve bizim de iştirakimizle arzumuz dahilinde bir formül yaptık. Bir taraftan da grup için uğraşyoruz. Harbîye Nâzırı meselesinin meclisçe nazarı dikkate alınmasını hükümet te münasip görüyor. (...) ler on Şubatta açılacak (...) meb'usan in'ikadına kadar (...) lere bir emrivaki yaptırmamak için (...) lere mümaşatîkâr davranışlarımızı tavsiye ediyorlar. Aksi takdirde (...) hükümeti için emrivakiin bir şeref ve haysiyet meselesi olacağına binaen Meclisi Meb'usanlarının onu kabulde zaruret görebileceği tehlikesinin mevcut olduğunu söylüyorlar.

Harbîye Nezaretine Kavaklı Fevzi Paşanın tayini hükümetçe mukarrerdir. Taahhüdât meselesini bu zatla halledeceğiz. Toplanacak yer şöyle dursun henüz başımızı sokacak bir dam altı bulamadığımız ve İstanbul vaziyet ve vesaitsizliğinin ve en buhranlı bir zamanda içinde çalışmak mecburiyetinde bulunduğumuzun rüfakayı muhteremece nazarı dikkate alınmasını hassaten istirham eyler ve mesaii müsterekimizde Cenabı Hakkın inayet ve tevfi-katı suphaniyesini tazarru eyleriz. (Rauf)

**Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket**

VESİKA, 233.

Şifre halli

Gayet müstaceldir

Ankara K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

1 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Dün akşam Salih Paşa ile görüştim. Kabine hakkında makamı riyasette mahremâne icra edilen müdavelei efkârdan kabinenin haberdar olduğunu anladım. Yalnız zâtı devletlerine bildirdiğimiz esamiden de malûmatları var. İçimizden birisinin söylediği anlaşılıyor. Salih Paşanın bildirdiğine göre sadrazam kabinesinde hiçbir tadilât yapmadan meclis huzuruna gelecek ve bilâkaydıışart itimat talep eyleyecektir. Mükerrer istirhamatımıza rağmen Fevzi Paşanın Harbîye Nâzırı yapılmaması bu fikri müeyyittir. Dün öğleden sonra Harbi-

kıncalar önceden enine boyuna düşünülmüş şeylerdir. Başkanın ille İstanbulda bulunması gerekli görülürse seçildikten sonra benim başkanlıktan çekilmem olabildi. Benim başkanlığımı sözkonusu kılan nedenler, Ulusal Güçlerin millet tarafından benimsendiğini perçinlemek, meclis dağılırsa başkanlık ödevlerini güvenilir şekilde yapmak, varolmamızla bağdaşmayan bir barış önerisi karşısında uluşça ayaklanırsa başkanlığın tutumuyla milletin nesnel ve tinsel bütün güçlerini savunmaya yöneltmek düşünceleri idi. Sözlereinden savunmaya ilişkin bu nedenlerin bugün İstanbul çevresinde önemsiz sayıldığı anlaşılıyor. Oysa bakanların zor kullanarak düşürülmesi, meb'usların tutuklanması ve benzeri olaylarda Ulusal Güçlere düşmanlık görüyor, meclisin dağıtılması olasılığının ve ulusal savunmaya girişine zamanının yakın olduğunu sanıyoruz. Eğer doğru düşünmemekten ulusal savunmada bugün ve ileride aksaklıklar olursa sorumluluk yanlışlığı yapanlara düşer. Benim bu işi kişisel düşüncelerle istemediğim yolunda güvence vermeye gereklilik yoktur.

Mustafa Kemal

BELGE, 232.

Beşiktaş, 27/1/1920

K.O. 20 Komutanlığına

K: 27/1/1920 iki şifreye:

Temsilci Kurula: Olaya ilişkin görüşlerinizi tümüyle paylaşıyoruz. Kabine önceleri toptan çekilmeyi düşünmüş ama mecliste bir çoğunluk grubu kurulup da bunun güvenine dayanan bir durum ortaya çıkmadan çekilmeyi memlekette anarşi olur korkusile yapmamıştır. Meclisin bugünkü durumu ise değil bu kadar kritik bir sorunla bir grup kurmak için bile insan üstü güçlük ve çaba ile çalışıyoruz. Geldiğimiz gündenbergi bir ulusal ant toplantısı karşısında bulduk. Buradaki meb'usların tutumu, Maraş çevresiyle ilgili olarak bütün milletin hepbirden Meclise çektiği telgrafların bile Genel Kurulda okunmasına elverişli değildir. Çünkü daha grup yoktur. Başkanlık divanı seçimi yapılmamıştır. Bizim ilkerimizin olduğu gibi kabulünde çok azınlıkla bile olsa, bir bölümün karşı çıkacaklarını sezdikleri için Meb'uslar Meclisinin genel kurulunun kabul edebileceği ilkeleri yazmışlar ve bunu imzalayarak bir sözleşim (pakt) biçimine sokmuşlardır. Toplanma konusunda genel olarak bizim formülünü önerip işi yeniden komüsyona göndermek yoluyla ve bizim de katılmamızla isteklerimiz çerçevesinde bir formül yaptık. Bir yandan da grup için uğraşıyoruz. Savaşışleri Bakanı sorununu meclisçe ele alınmasını hükümet de uygun görüyor. (...) ler on Şubatta açılacak (...) lerin suyuna gitmemizi öğütüyorlar. Bu yapılmazsa (...) hükümeti için olup bittinin bir onur ve haysiyet sorunu olacağı dolayısıyla parlamentolarının onu kabulde zorluk görebileceği tehlikesinin bulunduğunu söylüyorlar. Savaşışleri Bakanlığına Kavaklı Fevzi Paşanın atanması hükümetçe kararlaştırılmıştır. Yüklenimler sorununu onunla çözüme bağlayacağız. Toplanacak yer şöyle dursun daha başımızı sokacak bir dam altı bulamadığımız ve İstanbuldaki durumun ve olanaksızlığın ve en bunalımlı bir zamanda göz önünde bulundurulmasını özellikle rica eder, ortak çalışmalarımızda Yüce Tanrının ulu yardımı için yakarırız. (Rauf)

**Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket**

BELGE, 233.

Çözölmüş şifre

Çok ivedidir

Beşiktaş, 6/2/1920

Ankara K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

1 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Dün akşam Salih Paşa ile görüştim. Kabine hakkında başkanlık odasında gizlice yapılan görüşmeden kabinenin bilgisi olduğunu anladım. Yalnız size bildirdiğimiz isimleri de biliyorlar, içimizden birisinin söylediği anlaşılıyor. Salih Paşanın bildirdiğine göre başbakan kabinesinde hiçbir değişiklik yapmadan meclis karşısına çıkacak ve kayıtsız şartsız güven isteyecektir. Birkaç kere yaptığımız ricalara rağmen Fevzi Paşanın Savaşışleri Bakanı yapılmaması bu düşünceleri doğrulamaktadır. Dün öğleden sonra eski Savaşışleri Bakanı Cemal

ye Nâzırı Sabıkı Cemal Paşa da sadrazamın arkadaşlarına söz vermiş olması cihetile itimat rey-i almadan tasfiye, yapamayacağını ve fakat itimat aldıktan üç gün sonra istifa ederek yeni kabinesini teşkil edeceğini söylemişti. Kendisine Reşat Hikmet Beve söylemesini ihbar ve fakat bu şekilde itimat alacağını ihsas eyledik. Halbuki Salih Paşa böyle bir tasfiyeye de taraftar olmadığını yalnız evkaf ve nafta nezaretlerinde bir tebeddül yapabileceğini Dahiliye Nâzırının muhakkak kabinede kalacağını söyledi. Bugün hususî içtima ile kabine hakkında müdavelei efkâr olunacağından hem bunun neticesini hem de reisün fikir ve kanaatini ayrıca arzedeceğiz.

2 - Zâtı devletleri hakkında vaki gayrikanunî muamelâtın tashihine dair teşebbüsât neticelenmiştir. İstifanızın kabulü suretile tard muamelesinin gayrikanunî olması cihetile tashihi hakkında irade çıkmıştır. Yalnız kabine bunu Takvimi Vekayi ile neşretmeyi İngilizlere karşı mugayiri siyaset görüyormuş. Sadrazam Paşa şifre ile Zâtı Devletlerine bu bapta tebliğatta bulunacaktır. Bunun şimdilik alenen neşrinden sarfınazar edilmesi için sizden istirhamta bulunuyorlar.

3 - Akbaştan alınan cepane de Denikin ordusu için İngilizler tarafından iddihar ve ihzar olunan cepane imiş. Tarafımızdan musaderesi Bolşeviklerle mütehidan hareket etmekte olduğumuz fikrini İngilizlere vermiş. Bandırma tarikiyle sevk olunacağını haber aldıklarından Bandırmaya bir müfrezei askerîye göndermişlerdir. Bu bapta emrinizi Salih Paşaya söyledim. İleride vaki olacak muameleye karşı bu işgalin şiddetle protesto edilmesine kabine nezdinde tavassut edecektir.

4 - Yunanlılar İzmirdeki kuvvetlerini üç kolorduya iblâğ etmekte oldukları müstahberdir Efendim. (Rauf)

**Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket**

VESİKA, 234.

7 Şubat 1336

C: 6/211336

Rauf Beye:

Kabine meselesinde müşahadatımız şöyledir. Düveli İtilâfiye ile mehafili malûme hükûmeti hazıranın tutulmasını iltizam ediyorlar. Böyle mütereddî, vehham ve efkârı milleti havf ve endişe içinde tutarak istihzaratı millîyeye mütemadiyen ve muanniden mukavemet eden bir hükûmet İtilâf Devletlerinin muhtaç oldukları zaman en iyi temin eder. Mehafili malûmeye gelince onlar mukavemeti millîyeyi derunundan yıkacak bir kabiliyeti bitte rûbe bu hükûmette bulmuşlardır. Meb'usan İstanbulun dahilî ve haricî tesirat ile sulhe matuf olan gayeyi ihmal ederek ubudiyet, ikbal, haset, vehim ve ilâ... gibi avamil ile iftiraka düşmüşlerdir. Bizim grubumuz bu müşkülât arasında mümkün olduğu kadar çok meb'ustan mürekkep bir ekseriyet temin edebilmek için kendi tasavvurat ve mutekadattan mütemadiyen fedakârlık yapmış ve uysal olmak sevdasile hükûmet ve men hafili malûme nezdindeki tesiratını kâmilan zayi eylemiştir. Cemal Paşa Dahiliye Nâzırının istifasını sadrazam tarafından defaatle temin etmiş iken bugün dürüst bir ret vaziyeti almaya cesaret bulmuşlardır. Binaenaleyh şirazeyi bozmamak kaygusile devam edilirse bizim meb'usan grubumuzun amali gayrimillîyeye ve ihtirasatı gûnağuna vasıta olmanın başka bir tesir yapamayacağı ve mesaili millîye mevzuubahs olduğu zaman dahi mesaili mezkûre aleyhine mukarrerat itihazına mâni olamayacağı tahakkuk etmiştir. Bu hale karşı tedbir budur. Mümkün olduğu kadar çok aza toplamak hevesini tamamen reddetmek ve prensiplerimize tamamen sâdık arkadaşlardan mürekkep bir heyetle iktifa eylemek lâzımdır. Bu heyet eğer ekalliyet halinde kalırsa bunu da göze aldurmamız. Çünkü mahzuru uysallıktan azdır. Böyle bir ekalliyete istinaden hiçbir tasfiyeye razı olmayarak hükûmeti bilâkaydî şart düşürmek lâzımdır. Kat'î mücadele vaziyeti şimdi alınrsa karşı tarafın serfîrî edeceği muhakkaktır. - Uysallığa devam edilirse bilâhare itiraz edilse de hiçbir tesiri olmayacağı şüphesizdir. Kararınızı acilen bildiriniz. Teferruat olarak şunu da söyleyelim ki Harbiye Nezareti için Fevzi Paşa elbette Çürüksuluya müreccattır. Bizce Cemal Paşanın inşisali bir mesele değildir. En ziyade Fevzi Paşa ile çalışabiliriz kanaatindeyiz.

Hükûmet Bandırmanın işgaline karşı protestodan daha fazla şeyleri şimdiye kadar yapmış bulunmalı idi. Bu meselenin şiddetle takip edilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

Paşa da başbakanın arkadaşlarına söz vermiş olduğu için güven oyu almadan değişiklik yapamayacağını ve fakat güven aldıktan üç gün sonra görevden çekilerek yeni kabinesini kuracağını söylemişti. Kendisine Reşat Hikmet Beye söylemesini bildirdik ve ancak bu şekilde güven alacağını sezindik. Oysa Salih Paşa böyle bir değişikliğe de taraftar olmadığını yalnız vakıflar ve bayındırlık bakanlıklarında bir değişiklik yapabileceğini İçişleri Bakanının herhalde kabinede kalacağını söyledi. Bugün özel toplantı ile kabine hakkında görüşüleceğinden hem bunun sonucunu hem de başkanın düşünce ve görüşünü ayrıca bilginize sunacağız.

2 - Sizin hakkınızda yapılmış olan yasaya aykırı işlemlerin düzeltilmesine ilişkin girişim sonuçlanmıştır. Görevden çekilmiş olmanızın kabulü ile askerlikten kovulma işleminin kanuna aykırı olduğundan düzeltilmesi yolunda padişah buyruğu çıkmıştır. Yalnız kabine bunu Takvimi Vekayi* ile yayımlamayı İngilizlere karşı politikaya aykırı görüyormuş. Başbakan Paşa şifre ile size bu konuyu bildirecektir. Bunun şimdilik açıkça yayımlanmasından vazgeçilmesini sizden rica ediyorlar.

3 - Akbaştan alınan cephanede Denikin ordusu için İngilizler tarafından toplanıp hazırlanmış olan cephaneye imiş. Tarafımızdan el konulması Bolşeviklerle işbirliği yapmakta olduğumuz düşüncesini İngilizlere vermiş. Bandırma yoluyla gönderileceğini haber aldıklarından Bandırmaya bir askerî birlik göndermişlerdir. Bu konudaki emrinizi Salih Paşaya söyledim. İleride yapılacak işlere karşı bu işgalin sertlikle protesto edilmesi için kabinede aracılık yapacaktır.

4 - Yunanlıların İzmirdeki kuvvetlerini üç kolorduya çıkarmakta oldukları öğrenilmiştir Efendim. (Rauf)

**Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket**

BELGE, 234.

7 Şubat 1920

K: 6/2/1920 şifreye:

Rauf Beye:

Kabine konusunda gözlemlerimiz şöyledir. İtilâf Devletleri ile belli çevreler şimdiki hükûmetin tutulmasından yanadırlar. Böyle kararsız, kuruntulu ve kamuoyunu korku ve kaygı içinde tutarak ulusal hazırlıklara sürekli olarak ve inatla karşı koyan bir hükûmet İtilâf Devletlerinin gereksindikleri zaman en iyi biçimde sağlar. Belli çevrelere gelinceye onlar ulusal direniş için yıkacak bir yeteneği deneyimleriyle bu hükûmette bulmuşlardır. Meb'uslar İstanbul iç ve dış etkilerini barışa yönelik olan amacı bir yana bırakıp dalkavukluk, mevki hırsı, çekememezlik, kuruntu v.b.. gibi etkenlerle birbirlerinden ayrı düşmüşlerdir. Bizim grubumuz bu güçlükler arasında olabildiğince çok sayıda meb'uslardan oluşan bir çoğunluk sağlayabilmek için kendi düşünce ve inanışlarından sürekli ödünler vermiş ve uysal olmak sevdasile hükûmet ve belli çevreler üzerindeki etkisini tümüyle yitirmiştir. Cemal Paşa İçişleri Bakanının görevden çekilmesini başbakanından birkaç kez sağlamış iken bugün bu konuyu sertçe reddeder bir tutuma girmeye cesaret etmişlerdir. Buna göre düzeni bozmamak kaygısıyla aynı yolda yürünürse bizim meb'uslar grubumuzun ulusal olmayan emellere ve türlü tutkulara aracı olmaktan başka bir etki yapamayacağı ve ulusal sorunlar söz konusu olduğu zaman bile bu millî sorunlara zarar verecek kararlar alınmasını engelleyemeyeceği kesinlik kazanmıştır. Bu duruma karşı önlem şudur: Olabildiğince çok sayıda üye toplamak hevesinden hepten vazgeçip ilkelerimize tam anlamıyla bağlı arkadaşlardan oluşan bir toplulukla yetinmek gereklidir. Bu topluluk azınlık durumunda kalırsa bunu da göze almamız. Çünkü sakıncası uysallıktan azdır. Böyle bir azınlığa dayanarak hiçbir değişikliği kabul etmeyerek hükûmeti kayıtsız şartsız tümüyle düşürmek gerekir. Kesin savaşım durumu şimdi alınrsa karşı tarafın baş egeceği kesindir. Uysallık sürdürülse sonradan karşı çıkılsa bile hiçbir etkisi olmayacağı kuşkusuzdur. Kararınızı ivedilikle bildiriniz. Ayrıntı olarak şunu da söyleyelim ki Savaş İşleri Bakanlığı için Fevzi Paşa elbette Çürüksuluya yeğlenir. Bizce Cemal Paşanın ayrılması bir sorun değildir. En iyi Fevzi Paşa ile çalışabileceğimize inanıyoruz.

Hükûmet Bandırmanın işgaline karşı protestodan daha başka şeyleri de şimdiye kadar yapmış bulunmalı idi. Bu için önemle izlenmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

* Resmî Gazete

Muaddel Ali Rıza Paşa Kabinesinin beyannamesi

Rüfekayı mesaille beraber mes'uliyeti hükümet deruhde ettiğim zaman memleketin ne halde bulunduğu cümlemizin malûmudur. **O esnada hükümet intihabata hemen mübaşeretle Meclisi Meb'usanın müsaraaaten temini içtimai ve hükümeti merkeziye ile Anadolu arasında peyda olup inkıta muhaberat derecesine varan beyunnetin izalesi gibi vezaifi mühimme karşısında bulunuyordu. Bu vezaifin ifasında sarfi ikdamat olunarak merkezle Anadolu'nun mürasalat ve muhaberatı iade edildiği gibi lehülhamt velminne Meclisi Alinizin burada içtimai dahi müyesser olmuştur. Bundan böyle iradei milliyenin Meclisi Alinizde tecellisi hasebille artık kavaidi meşrutiyete tamamen tevfiķi harekete hiçbir mâni tasavvur olunamaz. Tarafi hükümetten evvelce neşrolunan beyannamede teşrih edilen makasat ki, siyasi zümrelere karşı bitarafliktan ayrılmamak, kavanini mevcude ahkâmına tamamille riyaetkâr olarak bilâtefriķi cins ve mezhep herkesin kanunen mahfuz olan hukukunu masun tutmak, sükûn ve asayiş haleden vikayeye ve intizami idareyi mehmaemkan temine sarfi mahasalı istiftaat eylemek, vatani azizimizin saadet ve selâmeti etrafında bütün hissiyat ve temayülâtı milliyeyi cemmedebilmeğin in'ikadına muntazır olduğumuz musalâhanı nşerâitini tanzim edecek mecliste saltanat ve millet ve hükümet yekdil ve yekcihat olarak temsil edilmektir. İşte Efendiler düsturu amal itihaz olunan şu makasıda daima sâdik kalınmıştır. **Bunca müşkülât içinde mesaili vakıadan tahassul eden muvaffakiyatın derecesini takdiri âtilerine havale ederim.****

İradei devletin muhtacı ızlâh olduğu müttetikunaleyh bir hakikattir. Bir asra karip bir müddettenberi zaman zaman devletçe tasavvur olunan islahatın tamamen tatbiki ve semeratinin hakkıyla iktıtafi müyesser olamamıştır, bunun dahili ve harici il ve esbabı adidesi vardır. Bu cihetle hükümetçe tarzı tatbik ve tevessülü değiştirmek ve bu bapta kavait ve esaslı **cedide vazolunmak** mecburî görülmüştür. İradei vilâyatta vâsi mkyasta **tevsi mezuniyet** usulü ihtiyar olmak ve bu usul icabında mecalisi umumiyenin salâhiyetini tevsi ve hidematı mahalliyeyi uhdesine ihale ve tevdi eylemek, nevahi teşkilâtını bir an akdem mevkii icraya vaz ile idarenin en küçük kısmı olan nahiyeyi memaliki mütemeddinede mer'i usullere tevfiķan bir cüzütam şeklinde koyarak ona göre icabatı **hukukiye ve idariyesini tayin etmek, ekalliyetlerin hukukunu teminen mecalisi umumiyeye ve belediyede temsili nisbî kaidesine tevessül olunmak, kavanin ve nizamat nekadarkar mükemmel olursa olsun tamamille ve hakkıyla tatbik olunmadıkça semerati memule ve muntazaraya destres olunamayacağı tahakkuk etmiş bir keyfiyet olmakla umuru adliye ve maliye ve nafra ve inzıbatıyede ve hatta İradei mülkiyede kavaninin tamamen tatbikini teftiş ve temin eylemek üzere **ecnebi erbabi vukufuna müracaatle anlara emri teftişte salâhiyeti kâfiye vermek işte kastettiğimiz islahatın esasları bunlardır.** Bu esasatın tatbik ve icrası takarrür ettiği takdirde lâzımgelen levayihî kanunîyenin Meclisi Alinize takdimi tabiidir.**

Umuru hariciyeye gelince: Tarafımızdan ve Düveli Mütelifi tarafından izma olunan **mütareke mukavelenamesi ahkâmı her tarafça lâzımmürriaye bir vesikai beynelmilel olduğundan ahkâmı mündericesinden inhiraf edilmemek hükümeti seniyece mütehattim görülmekte ve fakat eyyamı mütarekenin temadisinden mütevellit kararsızlık dahili memlekette tereddüdü tezyit ile sükûnu kalbin ve hali tabiinin avdetine mâni olmaktadır. İzmirin ve halvalisinin Yunanlılar tarafından işgali nagihanisi misillü hadisatı eliminin aksülâmelleri memleketi serapa tehyic ve uruku hamiyeti tahrik etmekte gecikmemiştir. Bu hali galeyana ve tezebzübe hitam verecek ancak sulhü katidir. **Davet olunacağımız konferans huzurunda Wilson prensiperi dairesinde hukuku sariha ve meşruamızın muhafazasına bezli makdereti tamme kılınacaktır.** Ümit ederiz ki kavaidi madelet hakkımızda payimal edilmiyerek amali milliyemiz husul bulur.**

Senelerdenberi mevcut olan muzayekai maliye esbabı muhtelifeden naşi mütarekenin bidayetinden itibaren hervakütinden müşkül bir devreye girmiş ve maahaza sulhüin aktile mesaili maliyenin sureti halli tayin ve devamlı bir hal teessüs edinceye kadar her türlü müşkülâta rağmen masarifi zaruriyeti devletin devamı tesviyesi ahkâmının istihsali elzem bulunmuştur.

Binaenaleyh bir taraftan tasarrufa ve gayrimüsmir masarifin mümkün mertebeye tahfifi-ne itina olunmakla beraber diğerk taraftan vaktin tahammül ve müsaadesi derecesinde tezyidi varidat çaresine de tevessül edilmek zarurîdir.

Vaziyetimizin vahameti, maruz olduğumuz **müşkülâtın kesreti** ve sizlerin ve bizim vezafimi-

Değiştirilmiş Ali Rıza Paşa Kabinesinin bildirisı

Çalışma arkadaşlarımızla birlikte hükümet sorumluluğunu üstlendiğim zaman memleketin ne durumda bulunduğunu hepimiz biliriz. O sıralarda hükümeti hemen seçimlere girişerek Meb'uslar Meclisinin çabuk toplanmasını sağlamak ve İstanbul hükümeti ile Anadolu arasında meydana gelip haberleşmelerin kesilmesine kadar varan anlaşmazlığın giderilmesi gibi ödevlerin karşısında bulunuyorduk. Bu ödevlerin yapılmasına çaba harcanarak İstanbulla Anadolu'nun ulaşım ve haberleşmesi yeniden sağlandığı gibi Tanrıya şükür yüce Meclisimizin burada toplanması da başarılabilmiştir. Bundan böyle ulusal irade yüce meclisimizde belirmiş olduğundan artık meşrutiyet kurallarıyla bütünüyle uygun olarak davranmaya hiçbir engel düşünülemez. Hükümet tarafından daha önce yayımlanan bildiriye açıklanan amaçlar ki, politik kliklere karşı yansızlıktan ayrılmamak, yürürlükteki kanunların kurallarına tümüyle uyarak cins ve mezhep ayrımı gözetmeksizin herkesin yasayla korunmuş plan haklarının dokunulmazlığını korumak, dinginlik ve iç güvenliği bozulmaktan korumaya ve yönetim düzenini olabildiğince sağlamaya gücümüz yettiğince çaba harcamak, sevgili vatanımızın mutluluğu ve esenliği çevresinde bütün ulusal duygu ve eğilimleri toplayabilmek yapılmasını beklediğimiz barışın koşullarını düzenleyecek olan mecliste saltanat ve millet ve hükümet gönül ve amaç birliği içinde temsil edilmektir. İşte Efendiler davranışlarımızda ilke edinilmiş olan bu amaçlara hep bağlı kalınmıştır, bunca güçlükler içinde yaptığımız çalışmalarından doğan başarıların ölçüsünün değerlendirilmesini sizlere bırakırım.

Devlet yönetiminin düzeltilmek gerektiği herkesin üzerinde birleştiği bir gerçektir. Yüzyıla yakın bir süredenberi zaman zaman devletçe düşünülen reformlar tam olarak uygulanmamış ve meyvelerini tam olarak verememiştir, bunun iç ve dış birçok etken ve nedenleri vardır. Bu bakımdan hükümetçe uygulama ve yürütme yönteminin değiştirilmesi ve bu konuda yeni kural ve ilkeler kabul edilmek zorunlu bulunmuştur. İllerin yönetiminde geniş ölçüde yerinden yönetim yöntemi yeğlenmek ve yöntem gereğince genel meclislerin yetkilerini genişletmek ve yerel hizmetleri onlara bırakmak, bucağ örgütlerini bir an önce uygulamaya koyarak yönetimin en küçük parçası olan bucağı - uygar ülkelerde yürürlükte bulunan yöntemlere uygun olarak kendi içinde bir bütün şekline koyarak ona göre hukuksal ve yönetsel gereklerini saptamak, azınlıkların haklarını sağlamak için genel meclislerle belediye meclislerinde nisbî temsil yoluna gidilmek, yasalar ve tüzükler ne kadar eksiksiz olursa olsun tümüyle ve gereği gibi uygulanmadıkça umulan ve beklenen sonuçların elde edilmeyeceği kesinlikle anlaşılmış olduğundan adalet, maliye, bayındırlık ve güvenlik işlerinde ve dahası sivil yönetimde kanunların tam olarak uygulanmasını denetlemek ve sağlamak için yabancı uzmanlara başvurarak onlara denetim işlerinde yeterli yetki vermek işte amaçladığımız reformların ana çizgileri bunlardır. Bu ilkelerin uygulanmasına karar verilirse gerekli yasa önerilerinin yüce Meclisimize sunulacağı doğaldır.

Dışişlerine gelince: Tarafımızdan ve İtilâf Devletleri tarafından imza olunan ateşkes anlaşmasının hükümleri her tarafça uyulması zorunlu uluslararası bir belge olduğundan içerdiği hükümlerden ayrılmamak hükümetimizce gerekli görülmekte ve fakat ateşkes günlerinin uzamasından doğan kararsızlık yurd içinde kuşkuyla çoğaltmakta ve yürek rahatlığının ve normal durumun geri gelmesine engel olmaktadır. İzmirin ve yöresinin Yunanlılar tarafından asansız işgali gibi acı olayların tepkileri memleketi baştanbaşa gerginleştirmekte ve yurtseverlik duygularını harekete geçirmekte. Bu kaynaşma ve karmaşaya ancak kesin barış son verecektir. Çağrılacağımız konferansda Wilson ilkeleri çerçevesinde açık ve yasal haklarımızın korunmasına gücümüz yettiğince çaba haracanacaktır. Umarız ki adalet kuraları bize karşı çiğnenmiyerek ulusal isteklerimiz yerine gelir.

Yıldır sürer malî sıkıntı, türlü nedenlerle ateşkesden bu yana her zamankinden çetin bir evreye girmiş ve bununla birlikte barışın yapılmasıyla malî sorunların çözüme bağlanması yolu belirlenip sürekli bir durum yerleşinceye kadar, her türden güçlüklerle karşın, devletin zorunlu giderlerinin karşılanmasını sağlamak zorunlu bulunmuştur.

Buna göre bir yandan tutumlu olmaya ve verimsiz giderlerin olabildiğince azaltılmasına özen gösterilmekle birlikte öbür yandan durumun kaldırılabileceği ve olanak vereceği ölçüde gelir arttırma yolları, aramak da zorunludur.

Durumunuzun ağırlığı, karşılaştığımız güçlüklerin çokluğu ve sizlerin ve bizim ödevimizin

zin sikleti muhtacı tarif değildir. Ancak azim ve basiretin usru yüsre tahvil edeceğine kanaati tammemiz vardır. Adaletin lâyetegayer kavaninine istinat ettikçe tevfikatı ihâhîyenin bizimle, beraber olacağına şüphemiz yoktur.

VESİKA. 236.

Ankarada K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugün Sadrazam, Dahiliye Nâzırı, Bahriye Nâzırı Felâhı Vatan İttifakı içtimana geldiler. Sadrazam Kuvayi Milliyenin ikinci bir hükümet şeklinde görünmemesi, icraatı hükümete karışmaması ve Maraş taraflarındaki harekâtın daha ilerlere temdit ettirilmiyerek tevkihi ile intizam ve asayişin temini lüzumunu siyaseten mucibi muhasenat olacağını söyledi. Vali ve kumandanın Ankaraya tekrar gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Milliyenin vaziyeti hükümetten beklenen tarzı hareket ve Dahiliye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan tarz hakkında kendilerine tafsilât verildi. Maatteessüf sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahiliye Nâzırı da ruhan teşkilâtı millîye ile beraber olduğunu ve bu gayede çalışacağını fakat serbestii icraatına müdahale olunmamasını söylemekle beraber polis müdürü ve jandarma kumandanlarının tebdiline dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Dahiliye Nâzırı eskidenberi dostu olan Keşfi Beyi namuskârlığından bahisle müdafaa ettikten sonra Bursaya vali yaptığını da ilâveten söyledi. Faik Ali Bey de Dahiliye Müsteşarı tayin edilmiş. Hulâsa netice itibarile bu gayrimüdrük âciz heyetin amali millîyeye muvafık hareket edecekleri hiç te memul değildir. Maraş ve havalisinde tahliye olunan mahallere, hükümetçe vaziyet edilmeyi Salih Paşa siyaseten mümkün görmüyor. İdarei kelâm eden Fransız matbuatını aleyhimize koyar diyor. Maahaza hükümet buraların tekrar işgaline mâni olmak üzere temasta bulunuyormuş. Salih Paşanın söylediğine nazaran sulh murahhaslarımızın bir an evvel davet edilmesi son derece matlup olduğundan bunun istihsalı için bir vahdeti tamme gösterilmesi lüzumunu ileri sürüyor. Pek uzun ve asabi bir şekilde devam eden münakaşalı umumiyeden istidlal olunduğuna nazaran İttifak Heyetince memur tayin ve tebdili hakkında hükümete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Yani zâtı şahane hükümete Meclisten ziyade hâkimdir. Binaenaleyh hükümet dürüst hareket ederek harekâtı millîyeyi müevviç memur gönderir ve aksini istilaz etmezse taşraca bir uygunsuzluk olmaz. Fakat maatteessüf İstanbul vaziyeti zabıtası gayrimütebeddil kalacak ve belki de Dahiliye Nâzırı kendi nezaret teşkilâtını faydalı bir hale sokmayacaktır. Kanaati âcizanemce vaziyeti umumîyeyi siyâsiyeyi nazarı dikkate alarak Kuvayi Millîye serbestli harekâtını muhafazada bu şeraitle muztar ve mecbur bulunmaktadır. Ve Meclisin şu günlerdeki haleti ruhiyesine göre de bu hükümeti ıskatla şeraiti lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi mümkün değildir. Arzı tazimat eylerim Efendim. (Rauf)

Harbiye Nâzırı Seryaveri Salih

VESİKA, 237.

**K.O. 15, K. 3 Kumandanlıklarına
K.O. 12 Hayri ve Şemsettin Beylere
K.O. 13 Erkânharbiye Reisi Halit Beye
Fırka 5 Kumandanı Kenan Beye
Fırka 9 K. Halit Beye
Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beye
K. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beye
Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye
Ankara Vali Vekili Yahya Galip Beye**

İstanbuldan Rauf Bey ve sair rüfekanın verdiği malûmatı berveçhiati arz ediyorum: "19/2/1336 da Sadrazam, Dahiliye Nâzırı, Bahriye Nâzırı, Felâhı Vatan Grubu içtimana geldiler. Sadrazam Kuvayi Milliyenin aleyhinde idarei kelâm etti. Harekâtı Millîye esnasında ta-

zorunluğunu açıklamaya gerek yoktur. Ancak kararlılık ve sağgörünün güçlüğü kolaylığa çevireceğine tam inanimiz vardır. Adaletin değişmez kurallarına dayandıkça Tanrının bize yardım edeceğinden kuşquamız yoktur.

BELGE, 236.

Ankarada K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine :

Bugün Başbakan, İçişleri Bakanı, Denizişleri Bakanı Felâhı Vatan Birliğinin toplantısına geldiler. Başbakan Ulusal Güçlerin ikinci bir hükümet gibi görünmemesinin, hükümetin işlerine karışmamasının ve Maraş taraflarındaki harekâtın daha ilerlere uzatılmayarak durdurulmasının ve düzen ve iç güvenlik sağlama gereğinin politika bakımından iyilik getireceğini söyledi. Vali ve komutanın Ankaraya yeniden gönderileceğini ayrıca bildirdi. Ulusal Güçlerin durumu, hükümetten beklenen tutum ve İçişleri Bakanlığının izlemesi gereken yol hakkında kendilerine ayrıntılı bilgi verildi. Ne yazık ki Başbakan durumu kavrayacak nitelikte görülmediği gibi İçişleri Bakanı da ruhça Ulusal örgütlerle birlikte olduğunu ve bu amaçla çalışacağını fakat istediği gibi çalışmasına karışılmamasını söylemekle birlikte polis müdürü ve jandarma komutanlarının değiştirilmesi konusunda hiç güçleri olmadığı anlaşıldı. İçişleri Bakanı eskidenberi dostu olan Keşfi Beyi namusluluğundan söz edip savunduktan sonra onu Bursaya vali yaptığını da ekledi. Faik Ali Bey de İçişleri Müsteşarı olarak atanmış. Kısaca, sonuç olarak bu aymaz ve güçsüz topluluğun ulusal emellere uygun davranacağı hiç de umulmaz. Maraş ve yöresinde boşaltılan yerlere hükümet tarafından el koyulmuş Salih Paşa politika açısından olanaklı olmuyor. Bu tutum etkili olan Fransız basınına karşı koyar diyor. Bununla birlikte hükümet buraların yeniden işgal edilmesini önlemek için girişimde bulunuyormuş. Salih Paşanın söylediğine göre barış delegelerimizin bir an önce çağırılması son derece arzu edildiğinden bunun elde edilmesi için tam bir birlik gösterilmesi gerektiğini ileri sürüyor. Pek uzun ve sinirli olarak süren genel tartışmalardan anlaşıldığına göre İtilâf Devletlerince memur atanması ve değiştirilmesi ile ilgili olarak hükümete hiçbir etki yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Yani padişah hükümete Meclisten daha çok egemendir. Bu nedenle hükümet dürüst davranarak Ulusal Savaşından yana memur gönderir ve bunun tersine bir yol tutmazsa taşraca bir uygunsuzluk olmaz. Fakat ne yazık ki İçişleri Bakanı kendi bakanlık örgütünü yararlı bir duruma getirmeyecektir. Kendi inancına göre Ulusal Güçler genel politik durumu gözönünde bulundurarak bu koşullar altında hareket serbestliğini korumak durumuna göre de bu hükümeti düşürerek yerine gerekli nitelikte ulusal bir kabinenin iktidara getirilmesi olanak dışıdır. Saygılar sunarım Efendim. (Rauf)

Savaşışleri Bakamı Başyaveri Salih

BELGE, 237.

**K.O. 15, K. 3 Komutanlıklarına
K.O. 12 Hayri ve Şemsettin Beylere
K.O. 13 Kurmay Başkanı Halit Beye
Tümen 5. Komutanı Kenan Beye
Tümen 9 K. Halit Beye
Tümen 61 Komutanı Kâzım Beye
K. 1 Komutanı Cafer Tayyar Beye
Tümen 56 Komutanı Bekir Sami Beye
Ankara Vali Vekili Yahya Galip Beye**

İstanbuldan Rauf Bey ve öteki arkadaşların verdiği bilgiyi aşağıda sunuyorum: "19/2/1920 de Başbakan, İçişleri Bakanı, Denizişleri Bakanı, Felâhı Vatan Grubu toplantısına geldiler. Başbakan Ulusal Güçlere karşı konuştu. Ulusal Savaşım sırasında atanıp Ankaraca

yin edilip Ankaraca kabul edilmeyen kolordu kumandanı ile valinin tekrar Ankaraya gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayı Millînin vaziyeti, hükûmetten beklenen tarzı hareket ve Dahiliye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan mesleki idare hakkında kendilerine tafsilât verildi. Maatteessüf Sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahiliye Nâzırının da İstanbul polis müdürü ile jandarma kumandanının tebdillerine ve ecnebî hükûmetlerinin aleti icraatı olan bu makamın emin ellere tevdiine dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Aciz ve meskeneti malûm olan Müsteşar Keşfi Beyi Bursaya vali yaptığını ve harekâtı millîye muhalefetinden dolayı Diyarbakırdan kaldıran Faik Ali Beyi de Dahiliye Müsteşarı tayin ettiğini ilâveten söyledi. Hulâsa netice itibarile bu gayrîmüdrük âciz heyetin amali millîyeye muvafık hareket edecekleri heyetçe memul değildir. Maraş ve havalisinde Kuvayı Millîyenin fedakârlığı ile Fransızlara tahliye ettirilen mevakii Fransız matbuatının aleyhimize imalei kalem edeceği havfile hükûmetçe vaziyet edilemeyeceğini ifade ettiler. Pek uzun ve asabî bir şekilde devam eden münakalatı umumiyeden istidlal olunduğuna nazaran Felâhı Vatan İttifakı Heyetince namuslu memurların tayini ve namussuzların tebdili hakkında hükûmete hiçbir tesir yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Zâtî şahane hükûmete Meclisten ziyade hâkimdir. Vaziyeti umumîyeyi siyasiyeyi nazarı dikkate alarak Kuvayı Millîye serbestii hareketini muhafazada bu şeraitle muzlar ve mecbur bulunmaktadır. Meclisin şu günlerdeki halini ruhiyesine göre bu hükûmeti iskat ile şeraiti lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi de mümkün değildir."

İşte Meclis ve hükûmetin vaziyetine dair alman malûmat balâya nakledilmiştir. Heyeti Temsilîye tahtı işgalde ve muhtelif tesirâtı ecnebîye tazyikunda bulunan İstanbulda daha millî ve fedakâr bir hükûmetin resikâra getirilmesindeki müşkülâtı takdir ettiğinden Sadrazam Paşanın malûm olan beyannamesine mukabil 17/2/1336 tarihindeki tamim ile noktaî nazârını bütünü teşkilâtına ilân etmişti. Vahdeti millîyenin ihlâlî fikrile yapılacak her teşebbüs ve taruzunu makulât dahilinde akim bırakmak tahtı vücuttur. Amali millîyeye mutabık bir sulh istihsal edilmedikçe Kuvayı Millîyenin terki faaliyet etmesi imkânının mevcut olamayacağı hakkında alâkadaranın tekrar nazarı dikkati celbedilmekle beraber vahdet ve tesanüdü millînin tah'iyeye ve idamesi hususunda her zamandan ziyade mütebassır ve müteyakkız bulunulmasını hassaten rica ve temenni eyleriz. Efendim.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 238.
Zata mahsustur
Pek aceledir

Erzurum, 23/2/1336

K.O.20 K.

C: 22 Şubat 1336

Heyeti Temsilîyeye: Hükûmeti merkezîyenin hal ve vaziyetini ve buna karşı Heyeti Temsilîyenin alması lâzımgelen tavrı hareket hakkındaki kanaati âcizanemi vuzuh ve sarahatle 23 Şubat 1336 tarihinde arz etmiştim. Binaenaleyh İstanbulda Meclisi Millîde mütehasıl cereyana karşı Heyeti Temsilîyenin ve Kuvayı Millîyenin makûs ve mütehakkim bir vaziyet almasını hiç muvafık bulmuyorum. Yalnız Heyeti Temsilîye bu işin içinden vakarlı çıkmak ve işin mesuliyetini ve takdiri keyfiyeti Meclisi Millînin uhdei namus ve hamiyetine bırakmayı mütealea ediyorum. Şöyle ki: Eğer evvelce arz ettiğim eşkâl tahtında Kuvayı Millîyenin ve Heyeti Temsilîyenin muhafazai mevcudiyet etmesi için nihayet Meclisi Millî taraftar olmasa o takdirde kongrelerin mukarreratı veçhile Meclisi Millînin emniyeti tamme ile murakabeî teşriyesine sahip ve hâkim olduğu cihetle Heyeti Temsilîyenin de artık Meclisi Millîye tevdiî mukadderat ederek dağılması ve mevkii faaliyetten çekilmesi için yazar ve şimdiki kadar olan mesai vatanperveraneden naşi bir de teşekkür eder. Fakat hakikaten Meclisi Millî böyle bir mes'uliyeti deruhde ederek kendilerinin mevkii atilerinden emin olduklarına dair bir karar verip tebliğ edecekleri pek meşküktür. Bununla beraber Rauf Beyefendi bu teklifi yapar. Ve artık hiçbir veçhile kongre toplanmasına ihtimal olmadığı ve milletin müntehabı olan meb'usların heyeti umumîyesinin vereceği kararın Kongre kararı gibi telâkki olunmasının en amelî ve mantıkî olacağını nazarı dikkate alarak bu mukarreratı istihsal eder de Heyeti Temsilîyenin mevkii faaliyetten çekilmesini tebliğ ederler o zaman Heyeti Temsilîye bunu maalmemmuniyeye kabul ve matbuata ve dahile karşı resmen neşir ve tamim eyler. Ve artık faaliyetten uzaklaşır. Mevkii şeref ve vakarını da meşru bir şekilde, yani kongrelerimizin esası veçhile

kabul edilmeyen kolordu komutanı ile valinin yeniden Ankaraya gönderileceğini ayrıca bildirdi. Ulusal Güçlerin durumu, hükûmetten beklenen tutum ve İçişleri Bakanlığının izlemesi gereken yol hakkında kendilerine ayrıntılı bilgi verildi. Ne yazık ki Başbakan durumu kavrayacak nitelikte görülmediği gibi İçişleri Bakanının da İstanbul polis müdürü ile jandarma komutanının değiştirilmesine ve yabancı hükûmetlerinin aleti olan bu makamların güvenilir ellere vermek konusunda hiç güçleri olmadığı anlaşıldı. Güçsüzlüğü ve miskinliği bilinen Müsteşar Keşfi Beyi Bursaya vali yaptığını ve ulusal savaşıma karşı olduğu için Diyarbakırdan alınan Faik Beyi de İçişleri Müsteşarı atadığını ekledi. Kısaca, sonuç olarak bu aymaz ve güçsüz topluluğun ulusal emellere uygun davranacağını ummuyoruz. Maraş ve yöresindeki Ulusal Güçlerin özverileri sonucu Fransızlara boşalttırılan yerlere Fransız basınının bize karşı kalem kullanacağından ürküldüğü için hükûmet tarafından el konamacağını söylediler. Pek uzun ve sinirli olarak süren genel tartışmalardan anlaşıldığına göre Felâhı Vatan Birliği Kurulunca namuslu memurların atanması ve namussuzların değiştirilmesi hakkında hükûmete hiçbir etki yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Padişah hükûmete Meclisten daha çok egemendir. Genel politik durum gözönünde bulundurularak Ulusal Güçleri bu koşullarda hareket serbestliğini korumak zorunda bulunmaktadır. Meclisin şu günlerdeki ruhsal durumuna göre bu hükûmeti düşürerek yerine gerekli nitelikte ulusal bir kabinenin iktidara getirilmesi de olanak dışıdır."

İşte Meclis ve hükûmetin durumuyla ilgili olarak alınan bilgi yukarıya aktarılmıştır. Temsilci Kurul işgal altında ve çeşitli yabancı etkilerin baskısında bulunan İstanbulda daha millî ve özverili bir hükûmetin işbaşına getirilmesindeki güçlükleri kavradığından Başbakan Paşanın bilinen bildirisine karşı 17/2/1920 tarihindeki genelge ile görüşünü bütün örgütlerine duyurmuştu. Ulusal birliği bozma düşüncesiyle yapılacak her girişim ve saldırı aklı uygun ölçüler içinde sonuçsuz bırakmak gereklidir. Ulusal emellere uygun bir barış elde edilmedikçe Ulusal Güçlerin çalışmalarını bırakması olanağının bulunmayacağı konusunda ilgililerin yeniden dikkati çekilmekle birlikte ulusal birlik ve dayanışmanın güçlendirilip sürdürülmesinde her zamandan daha çok dikkatli ve uyanık bulunulmasını özellikle rica eder ve dileriz Efendim.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 238.
Kişiyi özeldir
Çok ivedidir

Erzurum, 23/2/1920

K.O. 20 K.

K: 22 Şubat 1920

Temsilci Kurula: İstanbul hükûmetinin durum ve gidişini ve buna karşı Temsilci Kurulun alması gereken tutumla ilgili görüşlerimi açık ve seçik olarak 23 Şubat 1920 tarihinde bilgimize sunmuşum. Bu nedenle İstanbulda Mebuslar Meclisinde beliren tutuma karşı Temsilci Kurulun ve Ulusal Güçlerin ters ve baskıcı bir tutum takınmasını hiç uygun bulmuyorum. Yalnız Temsilci Kurulun bu işin içinden onuruyla çıkmasını ve işin sorumluluğunu ve durumun değerlendirilmesini Meb'uslar Meclisinin namus ve yurtserverliğine bırakmasını düşünüyorum. Şöyle ki: Eğer daha önce belirttiğim biçimlerde Ulusal Güçlerin ve Temsilci Kurulun varlığını korumasına sonunda Meb'uslar Meclisi yanaşmazsa o zaman kongrelerin kararları uyarınca Meb'uslar Meclisinin tam bir güvenlik içinde yasal denetleme hakkına sahip ve egemen olduğundan Temsilci Kurulun da artık Meb'uslar Meclisine karar alma işini bırakarak dağılmasını ve işbaşından çekilmesini yazar ve şimdiki kadar olan yurtsever çalışmalarını için bir de teşekkür eder. Ama gerçekten Meb'uslar Meclisi böyle bir sorumluluğu üstlenerek kendilerinin duruma ve geleceklere güvendikleri yollu bir karar alıp bildirecekleri çok şüphelidir. Bununla birlikte Rauf Beyefendi bu öneriyi yapar. Ve artık hiçbir şekilde kongrenin toplanmasına hiç olasılık kalmadığı ve milletin seçmiş olduğu meb'usların tümünün vereceği kararın Kongre kararı gibi sayılmasının en pratik ve akla yakın tutum olacağını dikkate olarak bu kararları alır da Temsilci Kurulun iş başından çekilmesini bildirirse o zaman Temsilci Kurul bunu memnunlukla kabul eder basına ve ülke içinde resmî genelgeyle duyurur. Ve artık çalışmalarına son verir. Şereflî ve onurlu yerini de yasal bir biçimde, yani kongrelerimizin ilkelerine uygun olarak Meb'uslar Meclisinin çağırışı isteği üzerine saklı tutar. Kuş-

Meclisi Millînin davet talebi üzerine mahfuz tutar. Şüphesiz ki, bir senedenberi ibramı millî ile husule gelmiş Aydın cephesi ne dağılıp Yunanlılara teslimi mukadderat eyler ve ne de bunları dağıtmak için hükûmet kuvvei teyidiyesini izhar edebilir. O mücahitler kendiliğinden ve sabıki misillü devam eder. Fakat mevzû olur. Ve kolordu kumandanları kendi muntakalarından bunu ahal ve maksada göre hüsnü suretle idare eyler. Ondan sonra da vaziyet ve harekâtü müstakbelemiz için zuhurata tâbi kalınır. İşte noktai nazarı âcizanem bundan ibaret olduğu maruzdur.

K.O.15 K.
Kâzım Kara Bekir

VESİKA, 239.

Balıkesir, 28/1/1336

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına

Atideki şifrenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Rumeli sahilinde Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarda bulunan esliha ve mühimmatın Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna verilmiş, Rusyaya nakline teşebbüs edilmiş ve bu iş için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmişti. Balıkesir Heyeti Merkezîye azasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Millîyeden bir müfreze ile Lapseki ve oradan 26/27 - 1 - 1336 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vaziyet etmiş ve depo muhafızları olan Fransızları tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cephaneyi kısmen ve muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirmiş, esliha ve mühimmatı dahile sevkettikten sonra Fransız efradını iade etmiştir. Akbaşta âcizlerince sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus mitralyözü, yirmi bin sandık cepane mukayyet idi. Eğer bir aydanberi Akbaş deposundan bir tarafa silâh verilmemişse sekiz bin Rus tüfeği kâmilen yedimize geçmiş demektir. Bu vak'a üzerine Düveli İtilâfiyenin ne gibi bir teşebbüste bulunacakları henüz meçhul olup şimdiye kadar İstanbulun ve Kolordunun da bu meseleden malûmatları olmadığı maruzdur.

Fırka 61 Kumandanı
Kâzım

Şifre **Ankara, 29/1/1336**
Balıkesirde Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye

C: 28/1/1336

Köprülülü Hamdi Beyin fedakârane ve cesurane hareketle elde eylediği şayanı gıpta muvaffakiyeten mütehasıl teşekküratımızın mumaileyhe tebliğine delâlet buyurulmasını rica eder böyle azîm bir muvaffakiyete saik olan zâtı biraderlerini tebrike şîtap eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Şifre **Ankara, 29/1/1336**

TAMİM

Bir suretinin Heyeti Merkezîyelere itası rica olunur.

Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarımızda bulunan esliha ve mühimmatın Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna itası kararlaştırılması ve bunların nakli için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmesi üzerine Balıkesir Heyeti Merkezîyesi azasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Millîyeden bir müfreze ile Lâpsekiye ve oradan 26/27 - 1 - 1336 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vaziyet ettiği ve depo muhafızı olan Fransız efradını tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cephaneyi kısmen ve muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirdiği ve esliha ve mühimmatı dahile sevkten sonra mevkuף Fransızları iade eylediği ve bir ay evvel Akbaş deposunda sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus mitralyozu, yirmi bin sandık cepane olduğu mukayyet ise de istirdat olunan miktarın henüz tesbit edilmediği bildirilmiştir.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

ku yoktur ki, bir senedenberi ulusun üstlenmesi ile oluşmuş bulunan Aydın cephesi de dağılıp Yunanlılara kaderini teslim eder ve ne de bunları dağıtabilir. O kutsal savaşımlar kendiliklerinden ve eskisi gibi savaşı sürdürürler. Fakat savaş o yerlere sınırlı kalır. Ve kolordu komutanları kendi bölgelerinde bunu durumlara ve amaca göre iyi yolda idare eder. Ondan sonra da gelecekteki durum ve davranışlarımız olayların gelişmesine göre düzenlenir. İşte benim değersiz düşüncem budur. Bilginize sunulur.

K.O. 15 K.
Kâzım Kara Bekir

BELGE, 239.

Balıkesir, 28/1/1920

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına

Aşağıdaki şifrenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine sunulmasını rica ederim.

Rumeli kıyısında Gelibolu yakınlarında Akbaş denilen yerde Fransızların korumasındaki depolarda bulunan silâhlar ve cephaneye İtilâf Devletleri tarafından Denikin ordusuna verilmiş, Rusyaya taşınmasına girilmiş ve bu iş için dört gün önce bir Rus vapuru Geliboluya gelmişti. Balıkesir Merkez Kurulu üyelerinden ve özverili arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Ulusal Güçlerden bir birlikle Lâpsekiye ve oradan 26 - 27/1/1920 gecesi sallarla Rumeli kıyısına geçerek Akbaş depolarına el koymuş ve depo bekçileri olan Fransızları tutuklayarak haberleşme hatlarını kesdikten sonra silâhların tümünü ve cephanenin bir bölümünü ve bekçi Fransız erlerini de gözetim altında Lâpsekiye taşımış, silâhlarla cephaneyi içerilere gönderdikten sonra Fransız erlerini geri yollamıştır. Akbaşta, bana göre sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus ağır makineli tüfeği, yirmi bin sandık cephaneye mukayyet idi. Eğer bir aydan beri Akbaş deposundan bir tarafa silâh verilmemişse sekiz bin Rus tüfeği tümüyle elimize geçmiş demektir. Bu olay üzerine İtilâf Devletlerinin ne gibi bir girişimde bulunacakları daha bilinmemektedir. İstanbulun ve Kolordunun da daha bu olayı bilmediklerini bilginize sunarım.

Tümen 61 Komutanı
Kâzım

Şifre **Ankara, 29/1/1920**
Balıkesirde Tümen 61 Komutanı Kâzım Beyefendiye

K: 28/1/1920

Köprülülü Hamdi Beyin özverili ve yürekli davranışla elde ettiği imrendirici başarıdan doğan teşekkürlerimizin kendisine bildirilmesine aracı olmanızı rica eder böyle büyük bir başarıya fırsat veren siz kardeşimizi de kutlarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Ankara, 29/1/1920

Şifre

GENELGE

Bir örneğinin Merkez Kurullarına verilmesi rica olunur. Gelibolu yakınlarında Akbaş denilen yerde Fransızların korumasındaki depolarımızda bulunan silâhlarla cephanenin İtilâf Devletleri tarafından Denikin ordusuna verilmesi ve bunların taşınması için dört gün önce bir Rus vapuru Geliboluya gelmesi üzerine Balıkesir Merkez Kurulu üyelerinden ve özverili arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Beyin Ulusal Güçlerden bir birlikle Lâpsekiye ve oradan 26 - 27/1/1920 gecesi sallarla Rumeli kıyısına geçerek Akbaş depolarına elkoyduğu ve depo bekçisi olan Fransız erlerini tutuklayarak haberleşme hatlarını kestikten sonra silâhların tümünü ve cephanenin bir bölümünü ve bekçi Fransız erlerini de gözetim altında Lâpsekiye taşımış ve silâhlarla ve cephaneyi içerilere gönderdikten sonra tutuklu Fransızları geri yolladığı ve bir ay önce Akbaş deposunda sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus ağır makineli tüfeği, yirmi bin sandık cephaneye olduğu kayıtlı ise de geri alınanların sayısının daha saptanmadığı bildirilmiştir.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

VESİKA, 240.**Mahrem ve zevata mahsustur****3/2/1336**

**On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat Yirminci Kolordu Kumandanlığına
Elli Altıncı Fırka Kumandanlığına
Birinci Fırka Kumandanlığına
Berayi malûmat Refet Beyefendiye
Berayi malûmat Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat On Dördüncü Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat Fırka 61 Kumandanlığına**

1 - Çanakalede Akbaşa sırf Düveli İtilâfiye askerleri tahtı muhafazasında bulunan esliha ve cephanede gûya bir miktar esliha ve cephanede kaçırıldığını bahane ederek İngilizler Bandırmaya iki yüz kişi çıkarmıştır. Afyon Karahisar, Eskişehir gibi Düveli İtilâfiye askerinin de bulunduğu mahallerdeki cephaneliklerimize suikast veyahut bunların muhteviyatını istifade edilemeyecek bir mahalle nakledecekleri haber verilmektedir.

2 - Harekâtı Millîye muntakaları gerisindeki esliha ve cephanelerimiz birer bahane ile alınacak ve mühim nakliyat noktaları yeniden işgal edilecek olursa bu gibi teşebbüsâtı hainane cephelelerde eylevm kavgaya eden millî kuvvetlerimizi ne derece duçarî zâf edeceği müstağniî arz ve izahtır. Mukavemet meselesi mevzuubahs olunca en başta bulunan kumandanlarımızın rehber olacağı nazarı itibara alınarak berveçhiati bazı mütealeatın arzı lâzimededen görülmüştür:

Bazı arkadaşlarımızın işgalin tevsii, resmî bir muhasamanın ihdası gibi ihtimalâtı nazarı dikkate alarak mukavemet hususunda tereddüde düşmek suretile zaman kaybettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi ahvalde kendi muntakalarında mevcut bilcümle millî kuvvetlerden istifade edecekleri tabii bulunan kumandanlarımızın birkaç misli faik kuvvet temin edecekleri, milliyet namı altında icra edecekleri harekâtın da resmî bir muhasamayı intaç edemeyeceği şüphesizdir. Düşmanın yabancı bir muntakada ekseriyâ müstemleke askerile müferrit bir vaziyette bulunması da icraatla cür'etini tenkis eden esbaptır. Bunun için cepheledeki millî kuvvetlerimizin mukavemetini tenkis edebilecek ve lüzumu halinde istiklâlîmizi müdafaa esnasında bizi zayıf düşürmek maksadile ecanibin yeniden vukubulacak işgal ve tecavüzlerine karşı bilcümle kumandanlarımızın kemali azim ve kat'iyetle hareket eylemelerini bilhassa rica eylerim.

**Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 241.**Müstaceldir****Zata mahsustur****K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye****Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine****Ali Rıza Paşa Kabinesinin istifanamesi sureti berveçhiatidir: (Rauf)**

Suret: Malûmu âliî cenabı şehriyarûleri buyurulduğu üzere Heyeti Vükelâca amali millîyei meşruamızı istihşal ve sulhün teahhuru in'ikadından mütevellit galeyân ve tezebzübü teskin ve izale gayerini takiben aleddevam sarfı mesai ve gayret ve Avrupada lehimize bazı temayülât tezahür edince birtakım katliam şayiaları tekevvün etmesi ve bu türlü ekâzîbin tashihî için yazılan ajan telgrafnameleri ile gazete makalelerinin sansüre uğraması gibi teşvişata ilâveten hergün bir suretle tesadüf olunan müşkülât mütenevvianın iktihâmına bezli makderet edilmekte bulunduğu halde Yunanlıların karşısında bulunan Kuvayi Millîyenin üç kilometre daha geriye çekilmesi hakkında Düveli Müttefikâ Fevkalâde Komiserleri canibinden batakırır vaki olan teklifin kabili icra olmadığına dair delâlii muknta serdile yazılan takrir cevabının tebliği üzerine Yunanlılar bugünkü Salı günü Kuvayi Millîyeye taarruz ederek Gölcük yaylası ile Bozdağın işgal etmişlerdir. İka etikleri fecayi bütün âlem nazarında sabit olan Yunanlıların haddizatında -bigayrı hakkın- işgal

BELGE 240.**Gizli ve kişiyeye özeldir****3/2/1920**

**On İkinci Kolordu Komutanlığına
Bilgi için Yirminci Kolordu Komutanlığına
Elli Altıncı Tümen Komutanlığına
Birinci Tümen Komutanlığına
Bilgi için Refet Beyefendiye
Bilgi için Üçüncü Kolordu Komutanlığına
Bilgi için On Beşinci Kolordu Komutanlığına
Bilgi için On Üçüncü Kolordu Komutanlığına
Bilgi için On Dördüncü Kolordu Komutanlığına
Bilgi için Tümen 61 Komutanlığına**

1 - Çanakale Akbaşa salt İtilâf Devletleri askerlerinin korumasında bulunan silâh ve cephanede sözde bir miktar silâh ve cephanede kaçırıldığını bahane ederek İngilizler Bandırmaya iki yüz kişi çıkarmıştır. Afyon, Eskişehir gibi İtilâf Devletleri askerinin de bulunduğu yerlerdeki cephaneliklerimize suikast yapılacağı ya da bunların içindekileri yararlanılamıyacak bir yere taşıyacakları öğrenilmiştir.

2 - Ulusal Savaşım bölgeleri gerisindeki silâh ve cephanelerimiz birer bahane ile alınacak ve önemli taşıma noktaları yeniden işgal edilecek olursa bu gibi haince girişimler cephelelerde bugün dövüşen millî kuvvetlerimizi ne kadar zayıflatacağını uzun uzun anlatmaya gerek yoktur. Karşı koyma işi sözkonusu olunca en başta bulunan komutanlarımızın önder olacağı dikkate alınarak aşağıdaki bazı düşüncelerin bildirilmesi gerekli görülmüştür:

Bazı arkadaşlarımızın işgalin genişletilmesi, resmî bir savaşın çıkması gibi olasılıkları dikkate alarak karşı koyma konusunda kararsız kalmak yoluyla zaman kaybettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlarda kendi bölgelerindeki tüm ulusal kuvvetlerden yararlanacakları doğal olan komutanlarımızın birkaç kat üstün güç sağlayacakları, milliyet adına yapacakları işlerin de resmî bir savaşa yol açmayacağı kuşkusuzdur. Düşmanın yabancı bir bölgede çoğu kez sömürge askerile dağınık bir durumda bulunması da eyleme geçmekteki ataklığını azaltacak nedenlerdendir. Bunun için cepheledeki ulusal kuvvetlerimizin direncini azaltabilecek ve gerektiğinde bağımsızlığımızı savunma sırasında bizi güçsüz düşürmek amacıyla yabancıların yeniden yapacakları işgal ve saldırılara karşı tüm komutanlarımızın tam kararlılık ve kesinlikle davranmalarını özellikle rica ederim.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 241.**İvedidir****Kişiyeye özeldir****Harbiye, 3/3/1920****K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye****Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:****Ali Rıza Paşa Kabinesinin görevden çekilme yazısının örneği aşağıdadır: (Rauf)**

Örnek: Yüce Padişahın bilgileri içinde olduğu gibi Bakanlar Kurulunun haklı ulusal emellerimizin elde edilmesinin ve barış yapılmasının gecikmesinden doğan kaynaşma ve kargaşayı yatıştırma ve giderme amacını güderek süregelen çalışma ve çabaları ve Avrupada bizden yana bazı eğilimler belirmesi üzerine birtakım kıyım söylentileri oluşmasına ve bu türden yalanların düzeltilmesi için yazılan ajan telgraflarıyla gazete makalelerinin sansüre uğraması gibi karşıtıcılığa ek olarak hergün ayrı bir biçimde rastlanan çeşitli güçlüklerin üstesinden gelmeye uğraşılmakta bulunduğu bir durumda Yunanlıların karşısında bulunan Ulusal Güçlerin üç kilometre daha geriye çekilmesi hakkında İtilâf Devletleri Olağanüstü Komiserlerince verilen nota ile yapılan önerinin yerine getirilmesi olanağı bulunmadığı hakkında inandırıcı kanıtlar belirtilerek verilen notanın yanıtının bildirilmesi üzerine Yunanlılar bugünkü Salı günü Ulusal Güçlere saldırarak Gölcük yaylası ile Bozdağın işgal etmişlerdir. Yaptıkları kıyımlar tüm dünyaca kanıtlanmış olan Yunanlıların

etikleri İzmirli artık tahliye etmelerini milleti Osmanlıya tarafından intizar olunmakta iken bilâkis şu suretle bir tecaviüz daha ika etmeleri ezhanı ahaliyi fevkalâde tahdiş ederek envai netayici elimeyi istilzam edebileceğinden hakkı adle ve aklu hikmete külliyyen mugayir olan şu tecaviüz karşısında heyetçe istifada muztar kaldığımızı atebeyi ulyayı şevketpenahilerine arza müsa-raat ederim. Olbapta ve katibeyi ahvalde emrii ferman. 12 Cemaziyelevel 1338, 3 Mart 1336

**Harbiye Nezareti Seryaveri
Salih**

VESİKA, 242.

Beşiktaş, 3 Mart 1336

K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kuvayi Milliyenin Yunanlılar karşısındaki cephesinin üç kilometre geriye alınması hakkında on beş gün evvel İtilâf müessileri tarafından verilen notaya hükümet cevabı ret vermişti. Dün şeditülmeal ikinci bir nota daha verilmiş olmasından hükümet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükümetle beraber Meclisi Meb'usan Reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız (h, h d d h) mütelâhi fakat (v r t a) arzuya muvafık bir kabinenin mevkii iktidara getirileceğinden emindirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri hareketi irticâiyede muvaffak olabilmeleri için Ferit Paşa ve yaranından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdî şahanede oradan tedabiri müessirede bulunulması ve her halde vakıt kazanmak için İstanbulda Meclisi Meb'usan vastasile Kuvayi Milliyenin temini hakimiyeti kanuîyesi esbabının istikmalî maruzdur. (Kara Vasıf)

**Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket**

Harbiye, 3/3/1336

K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Rahatsızım ve yataktayım. Meb'usanda bulunan Vasıf Beyden aldığım haberde kabine-nin istifa ettiği ve sebebi istifanın da İtilâf müessillerinin İzmir cephesinde Milne hattına çekilmek için verdikleri notayı hükümetin reddetmesi üzerine Bozdağ cephesinde Yunanlıların kuvvetle taarruza geçmeleri olduğu bildiriliyor. Gruptan Celâlettin Bey refakatinde bir heyetin saraya azimet ettikleri de anlaşıldı. Maksatları İtilâf Hükümetlerinin teşebbüslerinden evvel Ferit Paşadan gayri ve Kuvayi Milliyeye makbul olabilecek bir hükümetin mevkii iktidara getirilmesini temin imiş. Netice malûm olunca arz ederim. (Rauf)

**Harbiye Seryaveri
Salih**

Harbiye, 3/3/1336

**Gayet aceledir
Zata mahsustur**

K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Gayet mahrem şahsa ait rapordur: Evelki telgrafa zeyildir. Grup reisi ile Meclis reisi ve-killeri saraya gönderildi. Padişah müstafi Sadrazamla ve anı müteakiben Danimarka sefirini kabul ile meşgul olduğundan başkâtip ve başmabeyinci ile müzakerelerini emretmiş. Grup reisi teşkilâtı milliyenin padişaha sadakatini ve makasıdı vataniyesini, pakt esaslarını ve teşkilâtını milliyeye müstenit grubun nizamnamesini evvel ve âhir badettafsil sabah arzedilen istifa hadisesini söyler ve netice olarak padişah reisini ve şeyhülislâmı bizzat intihap etmek hakkına maliktir. Bilmukabele Mecliste kabineye itimat veya ademi itimat salâhiyetini haizdir. Memleketin buhranı vükelâ ve saireye tahammülül yoktur. Böyle bir hal vaki olmamak için padişah iyi düşünür meclis ve ekseriyetin fikrini düşünmeli. Ferit Paşa ve yaranını ve hat-ta Tevfik Paşayı sakın intihap etmemeli.

Neticesi buhrandır. Zaten tecrübe edilmiştir. Başkâtip huzura arz ve berveçhiati cevabı tebliğ etmiştir:

gerçekte - haksız olarak - işgal ettikleri İzmirli artık boşaltmaları Osmanlı milleti tarafından beklenmekte iken tam tersine böyle bir saldırı daha yapmaları halkın kafasını olağanüstü kurcalayarak türlü acı sonuçlar yaratabileceğinden hak ve adalete ve akıl ve bilime taban tabana aykırı düşen bu saldırı karşısında kurumumuzun görevden ayrılmak zorunda kaldığını Padişahımızın bilgisine ivedi olarak sunarım. Bu konuda ve her durumda ne emrederse-niz o olur. 12 Cemaziyelevel 1338, 3 Mart 1920.

**Savaşışleri Bakanlığı Başyaveri
Salih**

BELGE, 242.

Beşiktaş, 3 Mart 1920

K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Ulusal Güçlerin Yunanlılar karşısındaki cephesinin üç kilometre geriye alınması hakkında on beş gün önce İtilâf Devletleri temsilcileri tarafından verilen notaya hükümet ret yanıtı vermişti. Dün çok sert içerikli ikinci bir nota daha verilmiş olmasından hükümet bugün Meb'uslar Meclisinde görevden çekilmiştir. Hükümetle birlikte Meb'uslar Meclisi Başkanı da Padişahın yanındadır. Meb'uslarımız (h, h d d h) telâşlı ama (v r t a) istenilene uygun bir kabinenin işbaşına getirileceğine güveniyorlar. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla düzenledikleri irticacı işlerde başarılı olabilmeleri için Ferit Paşa ve yakınlarından birinin başkanlığında bir kabinenin işbaşına gelmesi olasıdır. Meclisi elbette dağıtacaklardır. Padişah katında sizin oradan etkin önlemler almanızı ve her halde vakıt kazanmak için İstanbulda Meb'uslar Meclisi aracılığıyla Ulusal Güçlerin yasal egemenliğinin sağlanması için gerekenlerin yapılması rica olunur. (Kara Vasıf)

**Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket**

Harbiye, 3/3/1920

K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Rahatsızım ve yataktayım. Meb'uslar Meclisinde bulunan Vasıf Beyden aldığım haberde kabinenin görevden çekildiği ve çekilme nedeninin de İtilâf Devletleri temsilcilerinin İzmir cephesinde Milne hattına çekilmek için verdikleri notayı hükümetin reddetmesi üzerine Bozdağ cephesinde Yunanlıların kuvvetle saldırıya geçmeleri olduğu bildiriliyor. Gruptan Celâlettin Beyin yanında bir kurulla saraya gittikleri de anlaşıldı. Amaçları İtilâf Devletlerinin girişimde bulunmalarından önce Ferit Paşanın dışarı ve Ulusal Güçlere kabul edilebilecek bir hükümetin işbaşına getirilmesini sağlamak imiş. Sonuç öğrenilince bilginize sunarım. (Rauf)

**Savaşışleri Bakanlığı Başyaveri
Salih**

Harbiye, 3/3/1920

**Çok ivedidir
Kişiyeye özeldir**

K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Çok gizli kişiyeye özel rapordur: Önceki telgrafa ektir. Grup başkanı ile Meclis başkan vekilleri saraya gönderildi. Padişah görevden çekilen Başbakanla ve ondan sonra da Danimarka sefirini kabul ile meşgul olduğundan başkâtip ve başmabeyinci ile görüşmelerini emretmiş. Grup başkanı ulusal örgütlerin padişaha bağlılığını ve vatan yolundaki amaçlarını, pakt ilkelerini ve ulusal örgütlere dayanan grubun tüzüğünü bildirip açıkladıktan sonra sabah sunulan görevden çekilme dilekçesinin verilmesi olayını söyler ve sonuç olarak padişahın kabine başkanını kendisi seçmek hakkı vardır. Buna göre Meclis de kabineye güven ya da güvensizlik bildirmeye yetkilidir. Ülke hükümet bunalımına ve benzer olaylara katlanamaz. Böyle bir durum meydana gelmesin diye padişahın iyi düşünür meclis ve çoğunluğun görüşünü öğrenmeli. Ferit Paşa ve yardımcılarını ve hatta Tevfik Paşayı sakın seçmemeli.

Sonuç bunalımdır. Bunlar denenmiştir. Başkâtip (söylenenleri) padişahın bilgisine sunmuş ve aşağıdaki yanıtı bildirmiştir:

Bütün meb'uslara selâm; ahval ve vaziyetin vahametini ben de onlar kadar müdrikim. İcabı hal ve vaziyete göre birisini intihap edeceğim. Onun salâhiyetine tecavüzle rüfekasının intihabımı müdahale edemem. Ancak ona ekseriyet grubu ile anlaşmasını tavsiye edeceğim demıştır. Heyet bilteşekkür ayrılmışlardır. Şimdi Cengiz, İsa beraberiz. Arzı tazimat eyleriz. (Rauf)

**Seryaver Binbaşı
Salih**

VESİKA, 243.

Şifre

4 Mart 1336

TAMİM

İstanbulda teşekkül eden bir cemiyeti fesadiye İngilizlerle müttehiden:

- 1 - Hükûmetin ıskatu ile Ferit Paşa veya emsalinden bir hükûmet tesisi
- 2 - Mealinin feshi
- 3 - Kuvayı Millîyenin ilgasi
- 4 - İstanbulda bir şûrayı hilâfet teşkili
- 5 - Bolşeviklik aleyhinde fetva ısdarı

Hususatının takarrür ettirildiği tahakuk etmiş ve Anzavur harekâtı ile beraber İngilizlerin hükûmeti tazyik etmeleri mezkûr mukarrerat cümlesinden olduğu İstanbuldan bildirilmiştir. Arzı malûmat eyleriz.

İşbu malûmatın heyeti merkeziyelere de iblâğı rica olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 244.

Şifre

Ankara, 4/3/1336

Müstacel

TAMİM

İstanbuldaki heyetimizden üç Mart tarihli olarak vürud eden malûmatı berveçhiati avnen arzederiz:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması hakkında on beş gün evvel İtilâf mümessilleri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti. Dün şedidülmeal ikinci bir nota da verilmiş olmasından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan Reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız mütelâşidirdiler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticâiyede muvafak olabilmek için Ferit Paşa ve yaranından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdî şahanede oradan tedabiri müessiride bulunulması ve Meclisi Meb'usanın takviyesi esbabının istikmali maruzdur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 245.

Gayet mühimdir

Zata mahsustur

Harbiye, 8/3/1336

Ankara'da K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Suret. Hakipayi şahanelerine şifahen arzettiğim üzere daima ennecatıfıssıdık düsturu-na istinaden berveçhiati maruzatımı süddei seniyelerine arz ve takdime cür'etyap oluyorum.

1 - Millet'in mümessilleri bulunan Meclisi Meb'usan Heyeti, bilaistisna makamı hilâfet ve saltanatı ve bilhassa nefsi nefisi humayunlarına bilâkaydüşart ve lâyezal bir surette sadakati kâmile ile merbuttur. Keza Kuvayı Millîye aynı hissiyat ile mütehasis ve yegâne gayesi taç ve tahtı mülûkâneleri etrafında toplanarak hukuku mukaddesei hilâfetpenahîlerini ve menafîi mülkü milleti her türlü halelden masun bulundurmak uğruna ifnayı hayat eylemektir. Bu husus ta zâtı akdesi tacidarîlerini herne suretle arzı buyurulursa tatmin ve temeni hazırlar ve bunu Meclisi Meb'usan

Tüm meb'uslara selâm; durum ve gidişin ağırlığını ben de onlar kadar biliyorum. Durum ve gidişin gereğine uygun birisini seçeceğim. Onun yetkisine el atıp arkadaşlarının seçilmesine karışmam. Ancak ona çoğunluk grubu ile anlaşmasını öğütleyeceğim demıştır. Kurul teşekkür edip ayrılmıştır. Şimdi Cengiz, İsa birlikteyiz. Üstün saygılar sunarız. (Rauf)

**Başyaver Binbaşı
Salih**

BELGE, 243.

Şifre

4 Mart 1920

GENELGE

İstanbulda kurulan bozguncu bir dernek İngilizlerle birlik olarak:

- 1 - Hükûmetin düşürülerek Ferit Paşa ya da benzerlerinden bir hükûmet kurulması
- 2 - Meclisin dağıtılması
- 3 - Ulusal Güçlerin kaldırılması
- 4 - İstanbulda bir halifelik danışma kurulu oluşturulması
- 5 - Bolşevikliğe karşı halife buyruğu çıkarılması.

Noktalarının kararlaştırıldığı kesinlikle anlaşılmalı ve Anzavur saldırısı ile birlikte İngilizlerin hükûmete baskı yapmalarının bu kararlardan olduğu İstanbuldan bildirilmiştir. Bilgi sunarız.

Bu bilgilerin merkez kurullarına da iletilmesi rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 244.

Şifre

Ankara, 4/3/1920

İvedi

GENELGE

İstanbuldaki kurulumuzdan üç Mart tarihli olarak gelen bilgileri aşağıda olduğu gibi bilginize sunarız:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması ile ilgili olarak on beş gün önce İtilâf Devletleri temsilcileri tarafından verilen notaya hükûmet ret yanıtı vermişti. Dün çok sert ikinci bir nota daha verilmiş olduğundan hükûmet bugün Meb'uslar Meclisinde görevden çekilmiştir. Hükûmetle birlikte Meb'uslar Meclisi Başkanı da padişahın yanındadır. Mebuslarımız telâş içindedirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla düzenledikleri gerici işlerde başarılı olabilmek için Ferit paşa ve yandaşlarından birinin başkanlığında bir kabinenin iş başına gelmesi olasıdır. Meclisi elbette dağıtacaklardır. Padişah katında sizlerin ordan etkin önlemler almanız ve Meb'uslar Meclisinin güçlendirilmesi için gerekenin yapılması sunulur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 245.

Çok önemli ve

Kişiyе özeldir

Harbiye, 8/3/1920

Ankara'da K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Örnek. Siz Padişahıma sözle bildirdiğim gibi her zaman kurtuluş doğruluktadır ilkesine dayanarak aşağıdaki dileklerimi size sunmaya cesaret ediyorum.

1 - Millet'in temsilcileri olan Meb'uslar Meclisi Kurulu, aynksız olarak hilâfet ve saltanata ve özellikle sizin (padişahın) kişiliğinize kayıtsız şartsız ve sonsuz bir surette tam sadakatle bağlıdır. Bunun gibi Ulusal Güçler de aynı duygularını taşımakta ve tek amacı padişahın taç ve tahtı etrafında toplanarak kutsal halifelik haklarını ve ülke ve ulus çıkarlarını her türlü saldırıdan uzak bulundurmak uğrunda canını feda etmektedir. Bu konuda size ne yoldan dilerseniz o yoldan güvence vermeye hazırdırlar ve Meb'uslar Meclisi de buna kefildir. Gerek Meclis ve gerek Ulusal

dahi zâmin ve mütekeffildir. Gerek Meclis ve gerek Kuvayi Milliye makamı hilâfet ve saltanatı seniye ve devlet ve millet için imkânı hayal bulunmadığına bütün imanile kaniler. Buhranı vükelânın devamının Anadolu'da pek büyük galeyan ve heyecanı efkâra sebebiyet verdiği nahiyelere varıncaya kadar her taraftan gelen yüzlerce telgrafnameler mündericatından müsteban olmaktadır. Keza Meclisi Meb'usanın halletti ruhiyesi de bu merkezdedir. Mebusan umumiyetle şu buhranı azim zamanında kabine buhranının devamını devlet için pek tehlikeli bulmaktadırlar. Buhrana süratle bir hatime verilerek efkârı hariciyeye takdimen hâsıl olan efkârı umumiyeyi dahiliyenin tatmini derecesi vücufta görülmektedir.

2 - Amali milliyeyi tatmin eyilemeyecek bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi memaliki Osmanîyede hayatı milliyeyi tehlikeye ilka edebilecek vakayii müessife tevdiine sebebiyet verebilir. Amali milliyeye muhalif bir kabinenin tesiratile şarktan gelebilmesi muhtemel olan seyli beliyeye mukavemet kuvveti münkesir ve bunun bu cereyana karşı mevcut azim ve kuvveti duçarî zâf olabilir. Maazallah vahdeti milliyede teşettüt ve nıfak ve tefrika hâsıl olarak makamı hilâfet ve saltanata ve devlet ve millet için haricî ve dahilî düşmanlarına bir fırsat verilmiş olur. Bir mecburiyeti elime tahtı tesirinde Anadolu, Heyeti Meb'usani serbest addedemiyerek yeniden icrayı intihabat ile Meclisi Milliye toptiyarak müdafaai hukuku devlet ve millet vazifesini ifaya teşebbüs etmesi dahi varidi hatırdır. Her suretle calibi dikkat ve itibar olan hususati anifinin hakipayı meali cayi hilâfetpenahilerine arzını kendime mukaddes bir vazife addederim. Ferman padişahu celilülûnvan efendimiz hazretlerindedir. İmza: Meclisi Meb'usan Reisi kulları Celâlettin Arif. 6 Mart 1336 (Rauf)

Harbiye Nezareti Seryaveri Binbaşı Salih

VESİKA, 246.

Edirne, 31/12/1336

K. O. 20 K.

Heyeti Temsilîyeye:

Trakyanın ahvali hazırasına dair berveçhiati mevadın ehemmiyetle nazargâhu samilerine arzını vecibe addeder ve Türklerin Avrupada son parçasını teşkil eden Trakya ve Garbî Trakya'da siyaseten ve idareten daha esaslı tedabir itihazi lüzumunu arz ederim.

1 - Garbî Trakya hali hazırda Fransızların himayesi altında bir Yunan kolonisidir. Ve günden güne Yunan boyasına girmektedir.

2 - Dedeoğaç ile Karaoğaç arasındaki Meric'in sağ sahil muntakası bahren ve berren gönderilen Yunan muhacirlerle dolmaktadır.

3 - Üç aylık zehairi ile gönderilen bu muhacirlerin Atina bankasından kendilerine tevdi edilmiş birçok paraları da vardır ve bunlara yardım etmek vesilesile Rum heyeti milliyelerine de Atina bankasından külli meblâğ tevzi edilmiştir.

4 - Garbî Trakya'da yapılmakla olan jandarma teşkilâtına Rumlar kaydedilmekte ve zabıtları de Yunan zabıtlarından tayin ve noksanları da aynı membadan ikmal olunmaktadır.

5 - Garbî Trakya idare memurları hep Rumlardan tayin ve kahir islâm ekseriyetini haziz olan İskeçede bile bu esasa riayet olunmaktadır.

6 - Şarkî Trakya'yı da Garbî Trakya'ya ilhak ve Fransa himayesi altında bir Yunan idaresi tesis etmek Fransız ve Yunanlıların gayei emelleridir. Franchet d'Esperey'in Atinaya gitmesi de noktai nazarıma göre bu husus ile pek alakadardır.

7 - Şarkî Trakya'da hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrat terhis vesilesile müsellâh olarak mütemadiyen efrat gönderilmekte ve silâhsız olarak terhis edilen efradın silâhları bu taburda kalmaktadır. Belki de Rumlara gizliden tevzi olunmakta ve terhis olunan bu efrat da ekseriyetle memaliki Osmanîye dahiline dağılmaktadır.

8 - Çok zamanlarda, Yunan taburu merkezi olan Lüleburgaza külli miktarda gelen bombaların; Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpulla, Çerkezköyündeki müfrezelerine tevzi muhtemeldir.

9 - Rumların merkezi İstanbul'da bulunan esaslı iki komitesi vardır. Birisi muavenet komitesi, diğeri Trakya komitesidir. Muavenet komitesinin Rumların kesafet hâsıl ettiği mahallerde birer müfettiş ve o mahallin ileri gelenlerinden müteşekkül birer komitesi vardır. Vazifeleri muhacirin

Güçler halifelik ve saltanat ve* devlet ve millet için yaşama olanağı bulunmadığına bütün içtenliğiyle inanmaktadır. Hükümet bunalımının sürmesinin Anadolu'da çok büyük kaynaşmalara ve kamuoyunda gerginliğe yol açtığı bucaklara varıncaya kadar her taraftan gelen yüzlerce telgrafda yazılanlardan anlaşılmaktadır. Bunun gibi Meb'uslar Meclisinin ruhsal durumu da böyledir. Meb'uslar genellikle bu büyük bunalım zamanında kabine bunalımının sürmesini devlet için çok tehlikeli bulmaktadırlar. Bunalıma hızla bir son verilerek dış kamu oyunundan önce oluşan iç kamu oyununun yatıştırılması son derece gerekli görülmektedir.

2 - Ulusal emelleri karşılayamayacak bir kabinenin işbaşına gelmesi Osmanlı ülkesinde ulusal yaşama tehlikeye sokabilecek üzücü olayların doğmasına neden olabilir. Ulusal emellere aykırı bir kabinenin etkisiyle doğudan gelebilmesi olası olan bela seline karşı koyma gücü kırılmış olabileceği gibi akıma karşı var olan direnç ve gücü azalabilir. Allah korusun ulusal birlikte bölünme ve anlaşmazlık ve ayrılık olursa halifelik ve saltanata ve devlet ve milletin dış ve iç düşmanlarına bir fırsat verilmiş olur. Acı bir zorunluğun etkisiyle Anadolu'nun, Meb'uslar Meclisini özgür saymayarak yeniden seçim yaparak Ulusal Meclisi toplayıp devlet ve millet haklarını savunma görevini yapmaya girişmesi de düşünülebilir. Her bakımdan dikkate değer ve göz önünde bulundurulmak gereken bu noktaları siz halifemize bildirmeyi kendim için kutsal bir ödev sayarım. Emir sizindir. İmza: Meb'uslar Meclisi Başkanı kulunuz Celâlettin Arif. 6 Mart 1920 (Rauf)

Savaşları Bakanlığı Başyaveri Binbaşı Salih

BELGE, 246.

K.O. 20 K.

Edirne, 31/12/1919

Temsilci Kurula:

Trakyanın şimdiki durumuna ilişkin aşağıdaki noktaları önemle gözlerinizin önüne koymayı borç bilir ve Türklerin Avrupada son parçasını oluşturan Trakya ve Batı Trakya'da politika ve yönetim açısından daha köklü önlemler alınması gerekliliğini bilginize sunarım.

1 - Batı Trakya bugünkü durumuyla Fransızların koruması altında bir Yunan sömürgesidir. Ve günden güne Yunan boyasına girmektedir.

2 - Dedeoğaç ile Karaoğaç arasındaki Meric'in sağ kıyı bölgesi denizden ve karadan gönderilen Yunan göçmenleriyle dolmaktadır.

3 - Üç aylık yiyecekleriyle gönderilen bu göçmenlerin Atina bankasından kendilerine verilmiş birçok paraları da vardır ve bunlara yardım etmek amacıyla Rum ulusal kurullarına da Atina bankasından pek çok para dağıtılmıştır.

4 - Batı Trakya'da yapılmakta olan jandarma örgütüne Rumlar yazılmakta ve subayları da Yunan subaylarından atanmakta ve eksikleri de aynı kaynaktan tamamlanmaktadır.

5 - Batı Trakya yönetim görevlileri hep Rumlardan atanmakta ve ezici Müslüman çoğunluğu olan İskeçede bile böyle davranılmaktadır.

6 - Doğu Trakya'yı da Batı Trakya'ya katmak ve Fransa koruması altında bir Yunan yönetimi kurmak Fransız ve Yunanlıların son emelleridir. Franchet d'Esperey'in Atinaya gitmesi de görüşüme göre bu noktayla çok ilgilidir.

7 - Doğu Trakya'da demiryolu boyunda bulunan Yunan taburuna er terhis sözde nedeniyle durmadan silâhlı erler gönderilmekte ve silâhsız olarak terhis edilen erlerin silâhları bu taburda kalmaktadır. Belki de Rumlara gizliden dağıtılmakta ve terhis olunan bu erler de çoğunlukla Osmanlı topraklarının içine dağılmaktadır.

8 - Uzun süredir, Yunan taburunun merkezi olan Lüleburgaza çok sayıda gelen bombaların; Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpulla, Çerkezköyündeki birliklerine dağıtılmakta olması olasıdır.

9 - Rumların merkezi İstanbul'da bulunan önemli iki komitesi vardır. Birisi yardım komitesi, öbürü Trakya komitesidir. Yardım komitesinin Rumların yoğunluk oluşturduğu yerlerde birer müfettiş ve o yerin ileri gelenlerinden kurulu birer komitesi vardır. Görevleri göçmenlere her konuda

* Bu "ve" kelimesinin yanlış olduğu, telgrafda "olmazsa" denilmek istenmiş olacağını düşünenler vardır (B.Y.)

her hususta yardım etmek ve harap binaları tamir ve çift hayvanatı ve alâtını tedarik ve zer'iyata mübaşeret ettirmektedir. Muavenet komitesinin teşkilatındaki intizam inzibat ve muavenet husulündeki icraat ve sahaveti ehemmiyetle kayde şayandır.

10 - Yegâne gayesi Trakya Rumlarının istiklâli siyasilerine matuf olan Trakya komitelerinin teşkilâtı esaslı ve müstakirdir. Merkezleri ile irtibatları gayet emindir. Gelibolu ve Tekirdağ sancaklarında en mühim teşkilât merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorludur. İşbu mevkilerin metropolitleri ile Geliboluda Fransız konsolos vekili yerli Rumlardan Niko en mühim reisleridir. Her kazada metropolit riyaseti altında ve ahalinin faal ve mütefekkir kısmından ve ekser mektep daskallarının inzumamile birer kaza komitesi mevcut bulunmaktadır. Teşkilâtları vâsidir.

11 - Bu komitelerin propagandaları ve faaliyeti sayesinde Rum ahalinin maneviyatı ihzar ve esliha, cephaneye ve bomba iddihar edilerek kabiliyeti tedafüyye ve taarruziyelerine gündün güne ikmal etmektedirler. Hat boyundaki tabur işbu teşkilât ve ihzarat ve teslihatın en metîn istinatgâhidir.

12 - Her müslümana ikat mazarrat, tehdit, tahviif ve ellerindeki hayvanat ve emvali gasp ve sirkat, komitenin yegâne emelidir. Ve bu maksat için müteşekkil siyasî ve alenî çetelerin bugünlerde tezyidi faaliyet etmeleri ve icraat göstermeleri merkezlerinden emrolunmuştur. İşlâmlarla sıkı münasebet ve hususiyet memnudur.

13 - Bu çetelerin takip ve tenkili için yapılan tazyikat aksülâmeller tevliid ve teşkilâtları ni takviye eylemektedir.

14 - Harbî âhirdenberi Yunanistana gidip avdet eden ashabi emlâk Yunan idaresinden limenfaatin gayrimemnun oldukları cihette Türkiye idaresinde kalmayı tercih etmektedirler. Ve komitelerine kısmen muhalefet göstermektedirler.

15 - Kolordunun işbu vaziyet ve atiyen tahaddüsü muhtemel ahval karşısında vazifesini ifa edebilecek bir vaz'ulceys almasına General Milne'in muvafakat etmediği bilmuhabere anlaşılmuştur.

**K.O. 1 Kumandanı
Miralay Cafer Tayyar**

VESİKA, 247.

Şifre

Edirne K.O. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 31/12/1335

Garbî Trakya müslüman komitesine teşvikatî lâzimedede bulunulmak ve Şarkî Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların teşkilât ve teşebbüsâtına karşı teşkilât ve teşebbüsâtı müteakabileye azamî gayretle girişilmesi, Sivas kongresi teşkilât nizamnamesinin lâhikasına tevfiikan müsellâh millî müfrezeler teşkil ve bu hususla Kolordunun azamî muaveneti hafiyede bulunması ve vaz'ulceys tebdili ile istihsal olunmayan fevaidin bu suretle telâfisi lâzımdır. Hükûmetçe bu bapta teşebbüsâtı siyasîyede bulunulması için müracaat olunmuştur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 248.

Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şarkî Trakyadaki hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrat terhisî bahanesile müsellâh efrat gelmekte ve giden efradın da silâhları alıkonarak taburun Rum eşkiyasının bir silâh deposu haline ifrağ kılınmakta olduğu, terhis olunan efradın memaliki Osmanîye dahiline dağıtıldığı ve taburun merkezi olan Lüleburgaza külliyyetli miktarda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpulu, Çerkezköylü müfrezelerine tevzi kılındığı Paşaeli Heyeti Merkezîyesinden bildirilmektedir. Hükûmetçe teşebbüsâtı kat'iyeye ve şedidede bulunularak Yunanlıların Şarkî Trakyada olsun tahrikâtlarına mümanaat olunması ehemmiyetle arz olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

yardım etmek ve harap binaları onarmak ve çift hayvanlarıyla araçlarını sağlayarak ekin işlerine başlatmaktır. Yardım komitesinin örgütündeki düzen, disiplin ve yardım yapılmasındaki başarı ve el açıklığı önemle belirtilmeye değerdir.

10 - Tek amacı Trakya Rumlarının politik bağımsızlığına yönelik olan Trakya komitelerinin örgütleri köklü ve yerleşiktir. Merkezleri ile bağlantıları çok güvenlidir. Gelibolu ve Tekirdağ sancaklarında en önemli örgüt merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorludur. Bu yerlerin metropolitleri ile Geliboluda Fransız konsolos vekili yerli Rumlardan Niko en önemli başlarıdır. Her ilçede metropolit başkanlığında ve halkın çalışkan ve düşünür bölümünden ve çoğu kez okul daskallarının katılmasıyla oluşan birer ilçe komitesi vardır. Örgütleri geniştir.

11 - Bu komitelerin propagandaları ve çalışmaları sayesinde Rum halkın morali oluşturulmakta ve silâh, cephaneye ve bomba depo edilerek savunma ve saldırı yetenekleri gündün güne yükselmektedir. Demiryolu boyundaki tabur bu örgüt ve hazırlık ve silâhlanmanın en sağlam dayanağıdır.

12 - Her müslümana zarar ve gözdağı vermek, korkutmak ve ellerindeki hayvanlarla benzerlerini zorla almak ve çalmak, komitenin tek emelidir. Ve bu amaç için kurulmuş olup açıkça çalışan politik çetelerin bugünlerde eylemlerini arttırmaları ve başarılı olmaları merkezlerinden emrolunmuştur. Müslümanlarla sıkı ilişki ve yakınlık kurmak yasaktır.

13 - Bu çetelerin izlenip yok edilmesi için yapılan baskılar tepkiler uyandırmakta ve örgütlerini güçlendirmektedir.

14 - Son savaştan bu yana Yunanistana gidip dönen mülk sahipleri Yunan yönetiminden - kendi çıkarları yönünden - memnun olmadıkları için Türkiye yönetiminde kalmayı yeğlemektedirler. Ve komitelerine az çok karşı gelmektedirler.

15 - Kolordunun bu durum ve ileride ortaya çıkması olası olaylar karşısında kuvvetlerini görevini yapabilecek bir duruma sokmasına General Milne'nin olur demediği yazışma sonucu anlaşılmuştur.

**K.O. 1 Komutanı Albay
Cafer Tayyar**

BELGE, 247.

Şifre

Edirne K.O. 1 Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

K: 31/12/1919.

Batı Trakya Müslüman komitesine gerekli özendirmeler yapılması ve Doğu Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların örgütlenme ve girişimlerine karşı aynı yolda örgütlenmeye girişimlerde bulunmaya en büyük çaba ile başlanması, Sivas Kongresi örgütler tüzüğü ekine uygun olarak silâhlı ulusal birlikler kurulması ve bu konuda Kolordunun çok fazla ve gizli yardım yapması ve kuvvetlerin durumlarını değiştirerek elde edilemeyen yararların bu yoldan karşılanması gerekir. Hükûmetçe bu konuda politik girişimlerde bulunulması için başvurulmuştur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 248.

Şifre

Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Doğu Trakyadaki demiryolu boyunda bulunan Yunan taburuna erlerin terhisî bahanesiyle silâhlı erler gelmekte ve giden erlerin de silâhları alıkonarak taburun Rum eşkiyasının bir silâh deposuna dönüştürülmekte olduğu, terhis olunan erlerin Osmanlı topraklarının içine dağıtıldığı ve taburun merkezi olan Lüleburgaza çok sayıda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpulu, Çerkezköyü birliklerine dağıtıldığı Paşaeli Merkez Kurulundan bildirilmektedir. Hükûmetçe kesin ve sert girişimlerde bulunularak Yunanlıların Doğu Trakyada olsun kıskırtmalarına engel olunması önemle sunulur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 249.

Trakya Paşaeli
Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti
Heyeti Merkezîyesi Riyaseti
687

Edirne, 5 Kânunusani 1336

Ankarada Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti Temsilîyesine
Saadetlû Efendim Hazretleri

1 - General Franchet d'Esperey Edirneye geldi. Yevmi muvasalatını birkaç gün evvel makamı vilâyete resmen tebliği ettirdiği cihetle hakkında merasimi istikbaliye yapıldı. Edirne'de üç saat kadar kalarak bu müddet zarfında makamı vilâyeti ziyaret ve belediyede bir çay içtikten sonra doğruca Darülmuallemiati ve badehu Cemaati İslâmiyeyi ve Trakya İdarei Merkezîyesini ve ondan sonra da Rum klübünü ziyaret ederek avdet eyledi. Kendisinin Yunan muhibbi olduğu ve islâmlara karşı nasıl bir his beslediği herkesçe malûm bulunduğundan maksadı ziyareti bir an evvel anlamak merakı memleketi istilâ eylemişti. Sırf bir seyhat maksadile geldiğini söyledi. Hükûmette jandarma kumandan vekiline jandarmaların hırsızlık edip etmediğini sordu. Cemaati İslâmiyede müftiye hataben herne olursa olsun islâmların din ve mukaddesatının dışarı tecavüz olmayacağını temin etti. Bu sözü ile buraların başka bir şekli idareye geçeceğini ima eyledi. Trakyada henüz Trakya hakkında konferansça bir karar verilmediğini verilecek karara itaat lâzımgelip aksi takdirde itaate icbar etmek vazifesi kendilerine ait olduğunu söyledi. Rum klübünde metropolidin Osmanlıları rencide eden nutkuna mukbil sulh konferansının vereceği kararın derakap mevkii icraya koyacağını ve o vakte kadar hakimiyetinde buldukları hükûmetin evamirine itaate mecbur olduklarını söyledi.

2 - Yevmi mezkûrda Rumların Yunan bayrakları ile merasimi istikbaliyeye iştirakini Trakya Cemiyetinin müdahalei musırranesi üzerine hükûmet meneyledi.

3 - Edirne Kuvayi Millîye teşkilâtı maatteessüf henüz arzu edilen neticeye vâsıl olamadı. Her mahalde memurından, eşraftan bazı bettynet ve haini vatan kimselerin mefsedetleri teşkilâtın süratle yapılmasını akamete dışarı etmektedir. Makamı vilâyet lâzımgelen icraat ve faaliyet pek ziyade müteenni bulunuyor. Maamafih cemiyetimiz bu hususta sarfı makderet eylemekten bir an hâli kalmıyor.

4 - Gümülcineye doğru dairei işgallerini hergün bir parça daha tevsi eden Yunanlılar ahalii islâmiyeyi fakirlere yardım etmek, zenginlere birçok mevaitte bulunmak, aleyhlerinde çalışanlara da külliyetli paralar teklif etmek suretile kendilerine cezp ve bendeylemek siyasetini takip ediyorlar. Hatta bizim İskeçedeki murahhaslarımıza on milyon drahmi gibi azîm bir meblâğ teklif eylediler.

5 - Kuvayi Millîyeye ait telgraf ve postalar şimdiye kadar bilâücret kabul edildiği halde Meclisi Vükela kararına atfen Dersaadet Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumîyesinden Edirne Başmüdiriyetine mevрут 23 Kânunuevel 1335 tarih ve 32 numaralı iş'ar mucibince ücrete tâbi tutulmaktadır.

6 - İstihbar eylediğimize nazaran Fransızlar bugünlerde icab eden makamata müracaatle şayet bir işgal vukuunda Kuvayi Millîyenin ne dereyeye kadar müdafaatta bulunacağını istizah eylemektedirler ki bu da Franchet d'Esperey'in Cemaati İslâmiyede herne olursa olsun islâmların taarruzdan masuniyeti hakkında serdeylediği teminattanda müsteban olduğu veçhile artık buraların işgali askerî altına alınmasına karar verildiğine şüphe bırakmıyor.

7 - Merkez sancağı meb'uslarından Faik Beyin İstanbulda kalıp Şeref ve Galip Bahtiyar Beylerin hemen Ankaraya azimeleri kararlaştırıldı. Ve kendilerine tebliğ edildi. Murahhaslık vazifelerini ifa için bir diğerrinin tayininde Faik Beyin de izam olunacağı maruzdur Efendim.

Trakya-Paşaeli
Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti Heyeti Merkezîyesi
Reisi
Şükrii

BELGE, 249.

Trakya Paşaeli
Ulusal Hakları Savunma Derneği
Merkez Kurulu Başkanlığı
687

Edirne, 5 Ocak 1920

Ankarada Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Temsilci Kuruluna

Saygıdeğer Efendim Hazretleri

1 - General Franchet d'Esperey Edirneye geldi. Geleceği günü birkaç gün önce valiliğe resmî olarak bildirttiğinden karşılama töreni yapıldı. Edirne'de üç saat kadar kalarak bu süre içinde valiliği ziyaret edip belediyede bir çay içtikten sonra doğruca Darülmuallemiati* ve ardından Cemaati İslâmiyeyi** ve Trakya Merkez Yönetim Kurulunu ve ondan sonra da Rum klübünü ziyaret ederek geri döndü. Kendisinin Yunan dostu olduğu ve Müslümanlara karşı nasıl bir duygu beslediği herkesçe bilindiğinden ziyaret amacını bir an önce anlamak merakı kente yayılmıştı. Salt bir gezi amacıyla geldiğini söyledi. Hükûmette jandarma komutan vekiline jandarmaların hırsızlık yapıp yapmadıklarını sordu. Cemaati İslâmiyede müftiye yönelerek herne olursa olsun Müslümanların din ve kutsal değerlerinin saldırıya uğramayacağına söz verdi. Bu sözü ile buraların başka bir yönetim biçimine geçeceğini dolaylı olarak anlattı. Trakyada Trakya hakkında konferans tarafından daha bir karar verilmediğini verilecek karara uymak gerekeceğini uyulmazsa zorla uydurmak kendilerinin görevi olduğunu söyledi. Rum klübünde metropolidin Osmanlıları inciten nutkuna karşılık barış konferansının vereceği kararı hemen uygulama alanına koyacağına ve o vakte kadar egemenliği altında buldukları hükûmetin emirlerine uymak zorunda olduklarını söyledi.

2 - O gün Rumların Yunan bayrakları ile karşılama törenine katılmalarını Trakya Derneğinin ısrarlı baskısı üzerine hükûmet yasakladı.

3 - Edirne'de Ulusal Güçler örgütü yazık ki daha istenilen sonuca ulaşamadı. Her yerde memurlardan halkın ileri gelenlerinden bir takım kötü yaradılışlı ve vatan haini kimselerin bozgunculukları örgütün çabuk kurulmasına engel olmaktadır. Valilik gerekli işleri yapmakta çok sakin davranıyor. Bununla birlikte derneğimiz bu konuda çaba harcamaktan bir an geri kalmıyor.

4 - İşgal alanlarını Gümülcineye doğru hergün bir parça daha genişleten Yunanlılar fakirlere yardım etmek, zenginlere birçok vaadlerde bulunmak, kendilerine karşı çalışanlara da bol miktarda paralar önererek Müslüman halkı kendilerine çekip bağlamak politikası izliyorlar. Bizim İskeçedeki delegelerimize bile on milyon drahmi gibi çok fazla bir para vermeye kalkıştılar.

5 - Ulusal Güçlere ilişkin telgraf ve postalar şimdiye kadar ücretsiz kabul edildiği halde Bakanlar Kurulu kararına dayanılarak İstanbul Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğünden Edirne Başmüdürlüğüne gelen 23 Aralık 1919 tarih ve 32 sayılı bildiri gereği (şimdi) ücret alınmaktadır.

6 - Haber aldığımızı göre Fransızlar bugünlerde gereken yetkililere başvurarak bir işgal olursa Ulusal Güçlerin ne ölçüde savunma yapacağını sorup öğrenmek istemektedirler ki bu Franchet d'Esperey'in Cemaati İslâmiyede herne olursa olsun Müslümanların saldırıdan korunacağı yolunda verdiği sözden de anlaşıldığı gibi artık buraların askerî işgal altına alınmasına karar verildiğine kuşku bırakmıyor.

7 - Merkez sancağı meb'uslarından Faik Beyin İstanbulda kalıp Şeref ve Galip Bahtiyar Beylerin hemen Ankaraya gitmeleri kararlaştırıldı. Ve kendilerine bildirildi. Delegelik görevini yapmak için bir başkasının atanması durumunda Faik Beyin de gönderileceği bilgimize sunulur Efendim.

Trakya-Paşaeli Ulusal Hakları
Savunma Derneği Merkez Kurulu Başkanı
Şükrii

* Kız Öğretmen Okulu

** İslâm Topluluğu Dairesi

VESİKA, 250.**Şifre****Ankara, 15/1/1336****Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye**

Vilâyetin, teşkilâtı millîyenin taazzuv ve teşmili hususundaki mesaide müteenni bir tarzı hareket takip eylediği bildirilmektedir. Mukadderatımızın mevzuubahs olduğu şu devri kat'i ve tarihîde vahdet ve teşkilâtı millîyenin en kuvvetli bir hale gelmesi lüzumu müstağni arzıdır. Zâtı âlileri gibi hamiyet ve fedakârlığı ile tanınmış muktedir bir arkadaşımızın Edirne'de bulunuşu ve bilhassa teşkilâtı müsellâhanın temine emrinde makam ve memuriyetinizin en müsait bir şekilde oluşu Heyeti Temsilîyemiz için büyük bir teselli, milletimiz için azim bir ümidi halâstır. Rum teşkilâtı müsellâhasına karşı lâhikaya nazaran müsellâh millî müfrezeler teşkili, fedakâr zabıt arkadaşlarımızın tebdili nam ederek sivil olarak en mühim mahallere tayini ve saire gibi tedabiri acileyle tevessül buyurularak Trakya Paşaeli Heyeti Merkezîyesinin de teşkilât hususunda her vakitten ziyade müteyakkız bulunmalarını rica ve takdimi ihtiramet eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına**Mustafa Kemal****Ankara, 15/1/1336****Şifre****Edirne'de Trakya Paşaeli Heyeti Merkezîyesine**

5/1/1336 tarihli rapor alındı. Teşkilâtı müsellâhanın tanzim ve tensiki için Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye rica edildi. Galip Bahtiyar Bey teşrif ettiler. Müdavele-i efkâr eyledik. Hükümet, Meclisi Millî bu bapta bir karar verinceye kadar teşkilâtı millîye makamları arasında cereyan eden telgraf muhaberatını servis olarak kabule mecburdur. Muharreratı bit-tabi ücrete tâbidir. Arzı hürrmet eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına**Mustafa Kemal****Ankara, 1/3/1336****Şifre****Tekirdağ Mutasarrıfı Fûruzan Beye**

Livanız dahilinde muhitin ademî müsaadesinden bahsile teşkilâtı millîye icrasının kabil olamayacağını Tekirdağ Heyeti İdaresinin iş'arına atfen Edirne Heyeti Merkezîyesi bildiriyor. Bu mütaaleyi hamiyet ve muhabbeti millîye ile kabili telif göremiyoruz. Hadisat ve vakayii azime tahtı tesirinde kalan fertler, cemiyet haline gelerek muhitin hayat ve zindeğisinden ahzı kuvvet etmedikçe mevcudiyetlerinin müheyhayı inhidam bulunduğu kanaatini şuursuz bir halde zan ve tevehhüm ederler. Tekirdağı muhitinin vahdeti umumîyeyi millîyemizden hariç kılması tecviz edilemeyeceğinden her halde fikri hareket ve müdafaadan mahrum kaldığını hissedilen muhite ifazat hayat edilerek hem kendilerinin ve hem de vatani müşterekin halâs ve saadetini kâfil teşkilâtta kendilerine rehberlik ve mürşillik edeceğinizi müsellemlerle olan gayret ve hamiyeti mefturelerinden ümid eder ve cevabı muvaffakiyetinize intizar eyleriz Efendim.

Heyeti Temsilîye namına**Mustafa Kemal**

Tekirdağ Mutasarrıfı Fûruzan Beyden alınan 5/3/1336 tarihli şifrenin mahfûlûdûr:

C: İstizahı vakia çoktan muntazırdım. Bu suretle bendenize de hakkı kelâm bahş buyurulmasına teşekkür ve itiraf ederim ki Meclisi Meb'usanın...ve hükümetin amali millîye daire-sinde teşekkülüne rağmen henüz...de İstanbulda başlıyan bir ahenksizlik mahsus ve bu halin 'ikâsatından müteessir olan muhitimizde bir boşluk mevcuttur. Yoksa...de hiçbir ihtilâf yoktur. Hadisat ve vakayii takip ve icabı hamiyeti tatbik hususunda geri kalan... olmadı ma baş-lıca şahit zâtı samileridir. Maahaza Trakya ...değildir. Bu havalideki ittatsızlık ve tedbirsizlik ...atılacak bir yanlış hatve neticesinde Ermeni ve Rumların muhalifleri iştraklerle Biga hâ-disesinden daha şedit ve umumî vakayie sebebiyet verilmiş olur. Sadareti uzmanın tamimi malûm. Buna bütün vilâyetin bitarafane... tebliği de muzam olunca benim gibi mülhak...mutasarrıfa vali vekâletinden müstakil livadan maiyyetejenil edilen...mutasarrıftan bu şeraât dahi-linde nasıl bir tecellüt beklenir. Hulâsa derter çok. Mezunen Dersaadete gidiyorum. Orada fırsat bulursam bizzat gelerek olmazsa avdetle baposta tafsilâtı lâzimeyi arzeylerim.

5 Mart 1336**Tekirdağ Mutasarrıfı****Ali Fûruzan****BELGE, 250.****Şifre****Ankara, 15/1/1920****Edirne'de Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye**

Valiliğin, ulusal örgütlerin oluşması ve genişlemesi konusundaki çalışmalarında sakinan davranmakta olduğu bildirilmektedir. Kaderimizin sözkonusu olduğu bu kritik ve tarihsel dönemde ulusal birlik ve örgütlenmenin en güçlü bir duruma gelmesi gerekliliğini ayrıca belirtmek istemez. Sizin gibi yurtseverliği ve özverliliği ile tanınmış yetenekli bir arkadaşımızın Edirne'de bulunuşu ve özellikle silâhlı örgütlerin sağlanması işinde yetki ve görevinizin en elverişli bir durumda oluşu Temsilci Kurulumuz için büyük bir teselli, milletimiz için çok büyük bir kurtuluş umududur. Silâhlı Rum örgütlerine karşı tüzüğümüz eki uyarınca silâhlı ulusal birlikler kurmak, özverili subay arkadaşlarımızın ad değiştirerek sivil olarak en önemli yerlere atanmasını ve benzer ivedi önlemlere girişilerek Trakya Paşaeli Merkez Kurulunun da örgütlenme konusunda her zamandan fazla tetikte bulunmalarını rica eder ve saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına**Mustafa Kemal****Ankara, 15/1/1920****Şifre****Edirne'de Trakya Paşaeli Merkez Kuruluna**

5/1/1920 tarihli rapor alındı. Silâhlı örgütlerin kurulup düzenlenmesi için Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beye rica edildi.

Galip Bahtiyar Bey geldi. Düşünce alışverişi yaptık. Hükümet, Meb'uslar Meclisi bu konuda bir karar verinceye kadar ulusal örgütler arasında yapılan telgraf haberleşmeleri servis olarak (ücretsiz) kabul etmek zorundadır. Yazışmalar elbette ücretlidir. Saygı sunarız.

Temsilci Kurul adına**Mustafa Kemal****Ankara, 1/3/1920****Şifre****Tekirdağ Mutasarrıfı Fûruzan Beye**

Sancağınız içinde ortamın elverişsizliğinden söz ederek ulusal örgüt kurulamayacağını Tekirdağ Yönetim Kurulunun yazısına dayanarak Edirne Merkez Kurulu bildiriyor. Bu görüşü yurt ve ulus severlikle bağdaştırıyoruz. Büyük olaylar etkisinde kalan bireyler, toplum oluşturup çevrenin hayat ve dirliğinden güç almadıkça bilinçsiz bir durumda ve bir kuruntu niteliğinde varlıklarının çökmek üzere olduğu kanısına varırlar. Tekirdağ yöresinin genel ulusal birliğimizin dışında kalması kabul edilemeyeceğinden her halde eylem ve savunmaya geçme olanağından yoksun kaldığı duygusuna kapılan yöreye canlılık aşılayarak hem kendilerinin ve hem de ortak vatanımızın kurtuluş ve mutluluğuna güvence altına alan örgütlerle kendilerine önderlik ve yol göstericilik edeceğinizi herkesçe bilinen ve yaradıktan var olan gayret ve yurtseverliğinizden umar ve kabul yanıtınızı bekleriz Efendim.

Temsilci Kurul adına**Mustafa Kemal**

Tekirdağ Mutasarrıfı Fûruzan Beyden alınan 5/3/1920 tarihli şifrenin çözülmüşüdür: K: Yöneltiğiniz soruyu çoktan beklemekte idim. Böylece bana da söz hakkı verilmesine teşekkür ederim, itiraf ederim ki Meb'uslar Meclisinin....ve hükümetin ulusal emeller doğrultusunda kurulmuş olmasına karşın dahade İstanbulda başlıyan bir uyumsuzluk sezilmekte ve bu durumun yansımasından etkilenen çevremizde bir boşluk doğmuştur. Yoksade hiçbir anlaşmazlık yoktur. Olgular ve olayları izleyip yurtseverliğin gereğini yapmak konusunda geri kalanolmadığıma başlıca tanık sizsiniz. Bununla birlikte Trakya ...değildir. Bu yöredeki tutarsızlık ve önlemsizlik...atılacak bir yanlış adım sonucunda Ermeni ve Rumların muhaliflere katılarak Biga olayından daha şiddetli ve yaygın olaylara neden verilmiş olur. Başbakanlığın genelgesini biliyorsunuz. Buna bütün ilin taraf tutmadan....genelgesi de eklence benim gibi mülhakmutasarrıfa vali vekillikinden bağımsız sancaktan ast görevi indirilen.....mutasarrıftan bu koşullarda nasıl bir yiğitlik gösterisi beklenir. Kısası derter çok. İzinli olarak İstanbula gidiyorum. Orada olanak bulursam kendim gelerek olmazsa dönüştü postayla gerekli ayrıntılı bilgileri sunarım.

5 Mart 1920**Tekirdağ Mutasarrıfı****Ali Fûruzan**

Rauf Beye

İskeçeli Arif Beyden Trakya-Paşaeli Cemiyetinin tarzi faaliyetine dair bir mektup aldık. Cafer Tayyar Beyin icab eden faaliyetten mahrum olduğu dermeyan ediliyor. Şarkî ve Garbî Trakyanın bir vahdeti mülkiye dahilinde ifade ve ilân edilmesi siyaseti Osmanîye için de doğru bir hareket değildir. Şarkî Trakya gayrikabili münakaşa bir surette eczayı Osmanîyedir. Garbî Trakyanın istihlâsı için de Şark ancak bir üssülhareke olabilir. Şark ve Garbın vahdeti mülkiyesi esasen Balkan Muahedei Sulhiyesi ile Garbın terkedilmiş olması ahdin ihlâl kılınmış bulunmasına nazaran mülki vahdet iddiası Şarkî Trakyada dahi düşmanlarımızın bazı müddeayatına meydan verebilir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî talep etmeleri keyfiyeti de ayrıca muhtacı teemmüldür. Bulgar noktai nazarı Kavalayı tercih etmelerinden Bulgaristan dahilinde de bu yolda sarfi mesai etmek icab eder.

Arif Beyin ifadesine göre Trakya-Paşaeli Cemiyetinin azası meyanında ciddi bir tensik icra edilmesi takarrür etmiş. Cafer Tayyar Beyle müştereken ve baladâki esasatı malîmte dahilinde, Trakya-Paşaeli Cemiyetinin bir an evvel islahile vazifei millîyesine sevk edilmesi icab eder. Cafer Tayyar Beye talimatı lâzime verilmiştir. Arif Beyin Bulgaristan hareketi hakkındaki istilaatının peyderpey iş'arı matlup olduğunun mumaileyhe iblâğ buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
Ankara, 3/2/1336

Kuriye ile

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye

Trakyanın Şarkî ve Garbî namile bu vahdeti mülkiye altında ifade edilmesi siyaseti Osmanîye için doğru değildir. Şarkî Trakya gayrikabili itiraz ve münakaşa bir surete eczayı me-maliki Osmanîyedir. Garbî Trakya bir muahedei sulhiye ile vaktile terkedilmiş bir kat'ai vatandır. Şarkî Trakya, Garbın ilihakını temin etmek için bir üssülhareke olabilir. Yoksa Şarkî ve Garbî Trakyanın vahdetini musurren iddia etmek Şarkî Trakyada da bazı müdde-ayat serdine münteç olabilir. Bu itibarla Şarkî Trakya hakkında hiçbir münakaşa mevzu-ubahs edilmemelidir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî tedariki hakkındaki iddialarını da derpiş etmek icab eder. Trakya-Paşaeli Müdafai Hukuk Cemiyetinin bütün teşkilâtı millîyesini bu esasa göre tevsi ve teslih etmek icab eder. Gümülcine havalisinde hedef, Yunan kuvvei işgaliyesi olmalıdır. Garbî Trakyadaki Fransız siyasetinin Venizelos siya-setine pişdarlık ettiği mahsustur. Binaenaleyh Trakya-Paşaeli heyeti idaresi arasında ciddi bir tedvil ve tensik yapılacağı haber alındığından cemiyetimizin noktai nazarı siyasîsine göre alâ-kadarlarla tevhid ve teşriki mesai edilmesi ve Şarkta hakimiyeti Osmanîye kat'iyen mevzuu münakaşa olmamak şartile Garbın istihlâsı için icab eden tertibat ve teşkilâtın ikmalile Ku-vayı Millîyenin Yunanlılara karşı bilhassa pek müsait olan İskeçe havalisinde faaliyete geçi-rilmesi ve bu hususta taraflı âtilerinden azamî muavenetin ibzali lâzımdır. Bulgaristan dahi-linde cereyan eden hareketi inkilâbîyenin de vesaiti mahsusla ile takibi, Bulgaristan metaiibi-nin Kavala cihetlerine tevcihine her suretle çalışılması faydalıdır. Bu husustaki mütaleat ali-yelerile derecei mesai hakkındaki iş'aratınıza muntazırız.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

K.O. 20.K

Heyeti Temsilîyeye: Edirne Heyeti Merkezîyesinin iş'aratu evvelîyesinden Tekirdağın vazîye-ti malûmu âlileridir. Dersaadetten avdetimde bu defa da Fûruzan Beyle görüştüm. Vali Beyin teş-kilâtı millîyeye muzaheret ve muavenet hakkında resmi ve gayrresmî bir tebliğ ve iş'arı vuku bul-madığı cihetle kendisinin bu hususla iştiğal edemiyeceğini ve buna taraftar bir valinin vücudu ha-linde keyfiyeti olzaman teemmül ederek ya bu bapta sarfi mesai edeceğini veyahut muvaffakiyeti-ni tahmin edemezse istifa edip çekileceğini beyan etti. Miri mumaileyh bu kanaatinde bir dereceye kadar haklıdır. Vali Beyin kanun dairesindeki mumailede ifratı ve zamanı hazırım nezaket ve ehemmiyeti icabı Kuveyi Millîyenin lüzumu takviesi hakkındaki lâkaydisi vilâyetin bir iki mahal müstesna olmak üzere her tarafında rüesa ve memurîni hükûmeti mütereddit ve lâkayt bırakmak-

Rauf Beye

İskeçeli Arif Beyden Trakya-Paşaeli Derneğinin çalışmalarıyla ilgili olarak bir mektup aldık. Cafer Tayyar Beyin gerekli çalışmaları yapmadığı ileri sürülüyor. Doğu ve Batı Trak-yanın bir toprak bütünlüğü içinde olarak belirtilip böyle duyurulması Osmanlı politikası için-de doğru bir tutum değildir. Doğu Trakya tartışılmaz bir biçimde Osmanlı topraklarının bir parçasıdır. Batı Trakyanın kurtarılmasına çalışma açısından da Doğu ancak bir toplama ve yönetim yeri olabilir. Doğu ve Batının birliği gerçekte Balkan Barış Andlaşmasıyla Batının bırakılmış olmakla.....bozulmuş bulunduğuna göre toprak birliğini istemekte direnmek Do-ğu Trakyada da düşmanlarımızın bazı isteklerde bulunmalarına yol açabilir. Bulgarların Adalar Denizinde bir ekonomik çıkış limanı istemeleri konusu da ayrıca düşünülme gere-kir. Bulgarlar Kavalayı yeğleyeceğinden Bulgaristanda da bu bakımdan çalışılmadığıdır.

Arif Beyin bildirdiğine göre Trakya-Paşaeli Derneğinin üyeleri arasında önemli bir ayıklama yapılması kararlaştırılmış. Cafer Tayyar Beyle ortaklaşa ve yukarıdaki bildiğiniz ilkeler çerçevesinde Trakya-Paşaeli Derneğinin bir an önce düzeltilerek ulusal görevine yö-neltilmesi gerekir. Cafer Tayyar Beye gereken direktif verilmiştir. Arif Beyden Bulgaristan-daki olaylarla ilgili olarak öğrenilenlerin ard arda bildirmesini istediğimizi kendisine duyur-manız rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Ankara, 3/2/1920

Kuriye ile

Edirne'de Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beye

Trakyanın Doğu ve Batı adıyla bir toprak bütünlüğü içinde belirtilmesi Osmanlı poli-tikası için doğru değildir. Doğu Trakya tartışılmaz ve yadsınamaz bir biçimde Osmanlı topraklarının bir parçasıdır. Batı Trakya bir barış anlaşmasıyla daha önce bırakılmış bir va-tan parçasıdır. Doğu Trakya, Batının topraklarımıza katılmasını sağlamak için bir toplama ve yönetim yeri olabilir. Yoksa Doğu ve Batı Trakyanın birliğini inatla ileri sürmek Doğu Trakya üzerinde de bazı istekler ileri sürülmesi sonucu verebilir. Bu nedenle Doğu Trakya ile ilgili olarak hiçbir tartışma sözkonusu edilmemelidir. Bulgarların Adalar Denizinde eko-nomilerine uygun bir çıkış limanı elde etmek yolundaki iddialarını da gözönünde bulundur-mak gerekir. Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Derneğinin tüm ulusal örgütlenmesini bu il-kiye göre genişletip silâhlandırmak gerekir. Gümülcine yöresinde hedef, Yunan işgalci gü-cü olmalıdır. Batı Trakyadaki Fransız politikasının Venizelos politikasına öncülük ettiği se-zilmektedir. Bu nedenle Trakya-Paşaeli yönetim kurul içinde önemli bir değiştirme ve ayık-lama yapılacağı haber alındığından derneğimizin politik görüşüne uygun olarak ilgililerle iş-birliği yaparak ortaklaşa çalışılması ve doğuda Osmanlı egemenliğinin kesinlikle tartışma konusu olmamak koşulu ile batının kurtarılması için gereken önlem ve örgütlerin tamam-lanarak Ulusal Güçlerin Yunanlılara karşı özellikle pek elverişli olan İskeçe yöresinde ça-lışmalara başlanması ve bu konuda sizce en büyük ölçüde yardım yapılması gereklidir. Bul-garistandaki devrim hareketlerinin de özel yollardan izlenmesi, Bulgaristan isteklerinin Ka-valaya yönlendirilmesine her yoldan çalışılması yararlıdır. Bu konudaki görüşünüzle çalış-maların hangi aşamada olduğunu bildirmenizi bekliyoruz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

K.O. 20 K.

Temsilci Kurula: Edirne Merkez Kurulunun daha önceki yazılarından Tekirdağın durumu-nu öğrenmiş bulunuyorsunuz. İstanbuldan döndüğümde bu defa da Fûruzan Beyle görüştüm. Va-li Beyin ulusal örgütlere arka çıkmak ve yardım etmek hakkında resmi olan veya olmayan bir bil-diri veya yazışı olmadığından kendisinin bu konu üzerinde duracağını ve bunu tutan bir vali gelirse konuyu o zaman düşünerek ya bu konuda çalışacağımı ya da başarılı olacağımı kestiremezse gö-revden ayrılıp çekileceğini söyledi. Kendisi bu düşüncesinde bir ölçüde haklıdır. Vali Beyin kanun çerçevesi içinde iş yapmaktaki aşırı titizliği ve bugünkü durumun kritik ve önemli oluşu gereği Ulu-sal Güçlerin kuvvetlendirilmesi konusundaki aldırmaşlığı ilin bir iki yer dışında her yanında dev-let memurlarını kararsız ve aldırmaş bırakmaktadır. Daha önce de yeri gelip bildirildiği ve siz-

tadır. Evelce de bilmünasebe arzedildiği ve malûmu devletleri olduğu veçhile bizde ahali her işi hükûmetten beklemekte ve marülârz rüesayı mülkiyenin vaz'ı bitarafisi yüzünden teşkilâtı millîye matlubu âli üzere taazzuv edememektedir. Vilâyet dahilinde sık sık icra etmekte olduğum teftişlerde bilhassa köylülerle pek sıkı temas ediyorum. Ekseriyet itibarile bu tabaka her türlü fedakârlığa amadedir. Yalnız eshabı emlâk ile Balkan Harbi fecayiidinden felâket görenlerden ihtiyarlar zümresinin bir kısmı mühimmi faaliyetten mütehaşidirdir. Bilhassa kasabalardaki eşraf ve mütehayyizan Bolşeviklik kendilerinin kanaatince yanlış telâkkiye uğramıştır. Ondaki...zenginlerin emlâk ve emvalini taksim etmekten ibaret ad ve teşkilâtı millîyeyi bu hususla alâkadâr zannediyorlar. Gezdiğim yerlerde bu fikri sakimin tashihine çalıştıyorsam da bittabi her köye gitmek kabil olamıyor. Edirne vilâyetinin bu vaziyet ve ahvali ruhiyesini İstanbuldaki rüfekaya da arz ve izah ettim. Bununla beraber icabında amali millîyenin müdafaası için az çok bir mevcudiyet ve kuvvet temin edeceğime ümitvarım. Ancak keyfiyetin esaslı ve şümüllü olması cümlemizce şayanı arzu olup bu da mehaziri mesrudenin ref'ine çalışılmakla kabil olacağı maruzdur.

**K.O. 1 K.
Cafer Tayyar**

VESİKA, 253.

**Zata mahsustur
Müstaceldir**

Harbiye, 11/3/1336

Ankara K.O. 20 K. Ve. Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Dün akşam mevsuk İtalyan menabiiden şayanı itimat bir zâta vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Millîye rüesasının tevkifi emrine havi olan meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri, binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadetten uzaklaşmaları icab eylediği iş'ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millînin feshini müntiç olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek meclisi fesh ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzaheretini ile saltanat ve hükûmet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektedir. Tabii her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmeyecek, işin sonuna kadar vazifei namus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek ve bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evelce de arzlediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin ıskatı için son derece çalışacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

2 - Mevsukun istihbar olunduğuna göre Allenby mütareke zeyli Yaver ve Reşit Paşalar tarafından hükûmet namına Tefvik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince sureti takdim kılınacaktır. (Rauf)

**Seryaver
Salih**

Ankara, 11/3/1336

Şifre

Kâzım Kara Bekir Paşaya, Eskişehirde Fahrettin ve Refet Beylere

K.O. 3 Kumandanı Salâhattin Beye

İstanbuldan şimdi vürud eden telgraf sureti berayi malûmat aynen arz olunur. (Bir suretinin On Dördüncü Kolorduya verilmesi Fahrettin Beyefendiden rica olunur.)

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

SURET

Dün akşam mevsuk İtalyan menabiinden şayanı itimat bir zâta vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Millîye rüesasının tevkifi emrini havi olan ve meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadetten uzaklaşmaları icab eylediği iş'ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millînin feshini müntiç olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek Meclisi fesh ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzaheretini ile saltanat ve hükûmet ile birlikte milliyetperverlerin

lerin de bildiğiniz gibi bizde halk her işi hükûmetten beklemekte ve bu üst düzey sivil görevlilerin tarafsız tutumları yüzünden ulusal örgütler sizin istediğiniz gibi oluşmamaktadır. İlde sık sık yapmakta olduğum teftişlerde özellikle köylülerle pek sıkı ilişki kuruyorum. Çoğunluk bakımından bu kesim her türlü özveriye hazırdır. Yalnız mülk sahipleri ile Balkan Savaşı facialarından felâket görenlerden yaşlıların önemli bir bölümü eyleme geçmekten ürüyor. Özellikle kasabalardaki ileri gelen ve sözü geçenler Bolşeviklik nedeniyle yanlış bir düşünceye kapılmıştır. Ondaki özenlerin mülkleriyle ve mallarını bölüşmekten başka birşey olmadığını düşünüyorlar ve ulusal örgütleri bu konuyla ilgili sanıyorlar. Gezdiğim yerlerde bu yanlış düşünceyi düzeltmeye çalıştıyorsam da elbette her köye gidemiyorum. Edirne ilinin bu tutumu ve ruhsal durumunu İstanbuldaki arkadaşlara da bildirip açıkladım. Bununla birlikte gerektiğinde ulusal emellerin savunulması için az çok bir varlık ve kuvvet sağlayacağımı umuyorum. Ancak işin köklü ve yaygın olarak sağlanması hepimizce istenmek olup bu da ileri sürülen sakıncaların yok edilmesine çalışılmakta olanak kazanacağı bilginize sunulur.

**K.O. 1 K.
Cafer Tayyar**

BELGE, 253.

**Kişiyе özeldir
İvedidir**

Harbiye, 11/3/1920

Ankara K.O. 20 K. Ve. Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Dün akşam inanılır İtalyan kaynaklarından güvenilir birine gizlice verilen haberde temsilcilerin dün öğleden sonra toplanarak Londradan gelen Ulusal Güçlerin İstanbulda bulunan başlarının tutuklanmasını içeren konuyu görüşerek emri uygulamayı kabul ettikleri, bu nedenle bu gibilerin bir an önce İstanbuldan uzaklaşmaları gerektiği bildirilmiştir. Biz bunu ya İtilâf Devletlerinin bir blöfü ya da Meb'uslar Meclisinin dağıtılmasına neden olacak Ferit Paşanın iş başına getirilmesi gibi iki olasılığa yoruyoruz. Birinci olasılıkla bu gibilerin kaçması sonucunda bir skandal yaratarak isteklerini elde etmek ikinci olasılıkla da güvensizlik oyu vererek meclisi dağıtmak ve geniş çaplı tutuklamalarla, İtilâf Devletlerinin de yardımı ile, saltanat ve hükûmetle birlikte ulusseverlere karşı eyleme geçmektir. Elbette her iki olasılığa karşı da buradan hiçbir yere gidilmeyecek, işin sonuna kadar namus görevi yerine getirilecektir. Salih Paşa bu durumu biliyor ve buna bilerek neden oluyor. Onun için daha önce de belirttiğimiz gibi bu renksiz yeni kabinenin düşürülmesi için son derece çalışacağız ve başarılı olacağımıza da güveniyoruz.

2 - Güvenilir kaynaklardan haber alındığına göre Allenby ateşkes anlaşmasının eki Yaver ve Reşit Paşalar tarafından hükûmet adına Tefvik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince örneği sunulacaktır. (Rauf)

**Başyaver
Salih**

BELGE, 253.

Şifre

Ankara, 11/3/1920

Kâzım Kara Bekir Paşaya, Eskişehirde Fahrettin ve Refet Beylere

K.O. 3 Komutanı Salâhattin Beye

İstanbuldan şimdi gelen telgrafın örneği bilgi için olduğu gibi sunulur. (Bir örneğinin On Dördüncü Kolorduya verilmesi Fahrettin Beyefendiden rica olunur.)

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

ÖRNEK

Dün akşam inanılır İtalyan kaynaklarından güvenilir birine gizlice verilen haberde temsilcilerin dün öğleden sonra toplanarak Londradan gelen Ulusal Güçlerin İstanbulda bulunan başlarının tutuklanmasını içeren konuyu görüşerek emri uygulamayı kabul ettikleri, bu nedenle bu gibilerin bir an önce İstanbuldan uzaklaşmaları gerektiği bildirilmiştir. Biz bunu ya İtilâf Devletlerinin bir blöfü ya da Meb'uslar Meclisinin dağıtılmasına neden olacak Ferit Paşanın iş başına getirilmesi gibi iki olasılığa yoruyoruz. Birinci olasılıkla bu gibilerin kaçması sonucunda bir skandal yaratarak isteklerini elde etmek ikinci olasılıkla da güvensizlik oyu vererek meclisi dağıtmak ve geniş çaplı tutuklamalarla saltanat ve hükûmetle birlikte ulusseverlere karşı eyleme geçmektir. Elbette her iki

aleyhine hareket etmektedir. Tabii her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmeyecek, işin sonuna kadar vazife namus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek bu hale bile-rek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evvelce de arzylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabine-nin iskatı için son derece çalışacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

Şifre
Müstaceldir

14/3/1336

Seryaver Salih Beye

Rauf Beyefendiye:

Mütarekenin hafî mevaddı müzeyyesinden Erkânıharbiye Reisi Sânisî Kâzım Paşa-nın malûmatı olması muhtemel bulunduğunu On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa bildiriyor. Nazarı dikkati âlinizi celbederim.

Şifre
Müstaceldir

Mustafa Kemal
14/3/1336

İsmet Beyefendiye

Reşit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından istihbar ve bize de iş'ar kılınan mütarekename mevaddı hafiyesi hakkında Erkânıharbiye Reisi Sânisî Kâ-zım Paşanın malûmattar oldukları maznundur. Fevzi Paşanın nazarı dikkatinin celp buyu-rulması mercudur.

Mustafa Kemal

VESİKA, 253.

Harbiye, 11/3/1336

K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Son maruzatımıza ve kabine vaziyetleri hakkında bir gûna mütaleatımıza destres olama-dığımızdan ademi vusulünden ve sıhhatinizden bihakkın endişedeyim. Cevabınıza muntazırız.

2 - Maraş müsadematının ne suretle başlayıp ne tarzda cereyan ettiği hakkında mufas-sal ve sizin mevsuk malûmatınızın iş'arını da rica eyleriz Efendim. (Rauf)

Harbîye Nezareti Seryaveri
Salih

VESİKA, 254.

Şifre
Gayet müstaceldir

12/3/1336

Seryaver Salih Beye

C: 11/3/1336

1 - Rauf Beyefendiye: Kabineye ademi itimat reyî vermek suretile taarruzun tarafımız-dan yapılması o kadar kuvvetli bir sebebe istinat ettirilemeyecektir. Kâzım Kara Bekir, Fuat Paşalarla Ankaraya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de aynı fikirdedirler. Ancak gru-bun derecei tesanüt ve tecellüdüne ve vahdeti hareketteki azmi kat'isine dair sarîh bir fikir ve kanaat hâsül etmek için Salih Paşanın grup heyeti idaresile müzakere etmesizin hareket et-mesini bir meşrutiyet meselesi yapmak hususundaki karar hakkında hiçbir mütalea derme-yan etmemiştim.

2 - İngilizlerin tevkif kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı Meclisin cesurane niha-yete kadar vazifesine devamı pek naif ve parlaktır. Ancak zâtı âlinizle beraber vücutları te-şebbüsat ve harekâtı atiyemiz için elzem olan arkadaşların neticede bize iltihakları esbabı be-hemehal müemmen olmak şarttır. Aksi takdirde grubun vahdet ve azim dairesinde hareketi-ni tanzim edebilecek zevatın şimdiden tavzihiyle sizlerin hemen buraya gelmeleri elzemdir. Buraya gelecek zevat meyanında memleketi temsil evsafını haiz olanlarla icabında hükümet teşkil ve idare liyakatındekilerin bulunması mühimdir. İtilâf Devletlerinin muamelei zecriye tatbik edebileceklerine şüphe yoktur.

3 - Maraş meselesi hakkında vesaiiki hakikiyeye müstenit ayrıca bir rapor takdim ederim.

4 - Büyük iştiyak ve hürmetle gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

olasılığa karşı da buradan hiçbir yere gidilmeyecek, işin sonuna kadar namus görevi yerine getirilecektir. Salih Paşa bu durumu biliyor ve buna bilerek neden oluyor. Onun için daha önce de bildirdiğim gibi bu renksiz yeni kabinenin düşürülmesi için son derecede çalışacağız ve başarılı olacağımıza güvleniyoruz.

BELGE 253.

Şifre
İvedidir

14/3/1920

Başyaver Salih beye

Rauf Beyefendiye:

Ateşkes anlaşmasının ek maddelerinden Genelkurmay İkinci Başkanı Kâzım Paşanın bilgisi olmasının olası bulunduğunu On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Paşa bildiriyor. Dikkatinizi çekerim.

Mustafa Kemal
14/3/1920

Şifre
İvedidir

İsmet Beyefendiye

Reşit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından haber alı-nan ve bize de bildirilen ateşkes anlaşmasının gizli maddeleri konusunda Genelkurmay İkinci Başkanı Kâzım Paşanın bilgi sahibi olduğu sanılmaktadır. Fevzi Paşanın dikkatini çekmeniz rica olunur.

Mustafa Kemal

BELGE, 253.

Harbiye, 11/3/1920

K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Son yazılarımız ve kabine durumu ile ilgili herhangi bir görüşünüzü alamadığımız için yazılanların size ulaşmadığından ve sağlığınızdan haklı olarak kaygılanıyorum. Yanıtı-nızı bekliyoruz.

2 - Maraş çatışmalarının nasıl başlayıp nasıl yürüdüğü konusunda ayrıntılı ve güveni-lik bilgilerinizin bildirilmesini de rica ederiz Efendim. (Rauf)

Savaşîleri Bakanlığı
Başyaveri Salih

BELGE, 254.

Şifre
Çok ivedidir

12/3/1920

Başyaver Salih Beye

K: 11/3/1920

1 - Rauf Beyefendiye: Hükûmete güvensizlik oyu yoluyla sizin tarafınızdan bir atılış o kadar kuvvetli bir nedene dayandırılmayacaktır. Kâzım Kara Bekir, Fuat Paşalarla Anka-raya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de aynı düşüncededirler. Ancak grubun ne denli dayanışma ve yürükliliği ve birlikte davranmaktaki kesin kararlılığına ilişkin açık bir görüş ve kanî elde etmek için Salih Paşanın grup yönetim kuruluyla görüşmeksiniz iş görmesini bir meşrutiyet sorunu yapmak hususundaki kararla ilgili olarak hiçbir görüş ileri sürmemiştim.

2 - İngilizlerin tutuklama kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı Meclisin yürekli-likle sonuna kadar görevini sürdürmesi çok yararlı ve parlaktır. Ancak sizinle birlikte ileri-deki girişim ve davranışlarımız için varlıkları çok gerekli olan arkadaşların sonunda bize ka-tılmaları için gerekli işlerin sağlanması zorunludur. Bu olmazsa grubun birlik ve kararlılık-la davranmasını düzenleyebilecek kişilerin şimdiden görevlendirilmeleri ve sizlerin hemen buraya gelmeniz çok gereklidir. Buraya gelecek kişiler arasında memleketi temsil nitelikle-ri olanlarla gerektiğinde hükûmet kurmak ve yönetmek yeteneklerine sahip olanlar bulun-ması önemlidir. İtilâf Devletlerinin zorlamaya başvuracakları kuşku götürmez.

3 - Maraş sorunu ile ilgili olarak gerçek belgelere dayalı bir rapor ayrıca sunacağım.

4 - Büyük özlem ve saygıyla gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 256.

Başmemur Efendiye

Şimdi size bir telgraf yazacağız. Bunu mahallerine makine başında bizzat yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri arzu ediyorlar. İstanbullu bilâhare tekrar bize veriniz.

Hayati

Hamdi Beye

Bu telgrafi hemen bizzat keşide etmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsilîye Kâtibi

Hayati

Ankara, 16/3/1336

Diyarbakırda K.O. 13 K. Cevdet Beyefendiye

Erzurumda K.O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Sıvasta K.O. 3 K. Salâhatin Beyefendiye

Konyada K.O. 12 K. Fahrettin Beyefendiye

Bursada Fırka 56, Bandırmada K.O. 14, Balıkesirde Fırka 61 Kumandanlıklarına

Nazilli Mevki Kumandanı Servet Beyefendiye

Edirne'de K.O. 1 K. Cafer Tayyar Beyefendiye

İzmitte Fırka 1 K. Rüştü Beyefendiye

Bu sabah 16/3/1336 İngilizler Şehzadebaşındaki karakolu askerimiz uykuda iken basarak altı kişiyi şehit ve on beş kadarını mecruh ettikten sonra karakolu ve bir taraftan da Harbiye Nezaretini ve Tophaneyi ve Harbiye Telgrafhanesini işgal ettikleri bildirildi. Bu harekâtı yapan rıhtıma yanaşan İngiliz zırhlıları bahriye efradıdır. İstanbulda fevkalâde bir halin cereyan etmekte olduğu anlaşılıyor. Vaziyet Heyetimizce takip edilmektedir. İstanbulda muharebe ve münasebette müteyakkız bulunulması arz olunur.

Mustafa Kemal

Zeyil: Beyoğlu telgrafhanesini işgal ve memurîni oradan taretmişlerdir. Dersaadet telgrafhanesini de bir saate kadar işgal edecekleri haber alınmıştır.

VESİKA, 256.

İzmit, 16 Mart 1336

Heyeti Temsilîye tarafından bu sabah yazılan tamimi aldım. Esasen memlekette asayiş temini başlıca vazifemizdir. Binaenaleyh bu sabah İzmitteki İngiliz harp sefinesi kumandanı tarafından şifahî tebligatta da memlekette itihaz edilecek mukarrerat her halde iyi olacağı bildirilmesi üzerine bir kat daha asayişe çalışılmakta olduğunu arz ve müsterih olunması...

Mutasarrıf

Suat

VESİKA, 257.

Konya Başmüdürü Beye

1 - Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendinin yaverini makine başına çağırırtırınız.

2 - Şimdi İstanbul merkezinden bir İngiliz tebliği resmîsi yazılıyor. Bunun kat'iyen inşarına meydan verilmemesi ve doğrudan doğruya işgal altında bulunan İstanbul merkeziye yol verilmemesi ve mephus tebliğin alınan merakizde imhasının derhal emir buyurulması arz ve rica olunuyor, arz ederim.

Heyeti Temsilîye Kâtibi

Hayati

Şemsettin Beyefendiye

İstanbul merkezi İngiliz tebliği resmîsine Konya valisi Beyefendinin cevap verdiğini yazıyor. Paşa Hazretleri bunun sıhhatini anlamak istiyorlar, İstanbul merkezi İngilizlerin tamamile tahit işgalindedir Efendim.

Hayati

BELGE, 256.

Başmemur Efendiye

Şimdi size bir telgraf yazacağım. Bunu yerlerine makine hasında kendiniz yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri istiyorlar. İstanbullu sonra bize yeniden bağlayınız.

Hayati

Hamdi Beye

Bu telgrafi hemen kendiniz çekmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Temsilci Kurul Sekreteri

Hayati

Ankara, 16/3/1920

Diyarbakırda K.O. 13 K. Cevdet Beyefendiye

Erzurumda K.O. 15 Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Sıvasta K.O. 3 K. Salâhattin Beyefendiye

Konyada K.O. 12 K. Fahrettin Beyefendiye

Bursada Tümen 56, Bandırmada K.O. 14, Balıkesirde Tümen 61 Komutanlıklarına

Nazilli Mevki Komutanı Servet Beyefendiye

Edirne'de K.O. 1 K. Cafer Tayyar Beyefendiye

İzmitte Tümen 1 K. Rüştü Beyefendiye

Bu sabah 16/3/1920 İngilizler Şehzadebaşındaki karakolu askerimiz uykuda iken basarak altı kişiyi şehit edip on beş kadarını yaraladıktan sonra karakolu ve bir yandan da Savaşlıeri Bakanlığını ve Tophaneyi ve Harbiye Telgrafhanesini işgal ettikleri bildirildi. Bu işleri yapan rıhtıma yanaşan İngiliz zırhlılarının deniz erleridir. İstanbulda olağanüstü olaylar olmakta olduğu anlaşılıyor. Durum kurulumuzca incelenmektedir. İstanbulla haberleşmelerde ve ilişkide dikkatli (tetikte) bulunulması bildirilir.

Mustafa Kemal

Ek: Beyoğlu telgrafhanesini işgal etmişler ve görevlileri oradan kovmuşlardır. İstanbul telgrafhanesini de bir saate kadar işgal edecekleri haber alınmıştır.

BELGE, 256.

İzmit, 16 Mart 1920

Temsilci Kurul tarafından bu sabah yazılan genelgeyi aldım. Zaten ülkede güvenlik sağlamak başlıca görevimizdir. Bu nedenle bu sabah İzmitteki İngiliz savaş gemisi komutanı tarafından ağızdan yapılan bildiride de ülkede alınacak kararların her halde iyi olacağı bildirilmesi üzerine bir kat daha güvenlik sağlamaya çalışılmakta olduğunu bildirir ve içinizin rahat olmasını...

Mutasarrıf

Suat

BELGE, 257.

Konya Başmüdürü Beye

1 - Kolordu Komutanı Fahrettin Beyefendinin yaverini makine başına çağırırtırınız.

2 - Şimdi İstanbul merkezinden bir İngiliz resmî bildirisini yazılıyor. Bunun yayılmasına kesinlikle olanak bırakılmaması ve doğrudan doğruya işgal altında bulunan İstanbul merkeziye yol verilmesi ve sözkonusu bildirisinin alınan merkezlerde yok edilmesi için emir vermeniz isteniyor ve rica ediliyor, bilginize sunarım.

Temsilci Kurul Sekreteri

Hayati

Şemsettin Beyefendiye

İstanbul merkezi İngiliz resmî bildirisine Konya valisi Beyefendinin yanıt verdiğini yazıyor. Paşa Hazretleri bunun gerçek olup olmadığını anlamak istiyorlar. İstanbul merkezi İngilizlerin tümüyle işgali altındadır Efendim.

Hayati

İstanbul merkezindeki memurların cevap almadıkları takdirde telgrafhaneden çıkarılmıyacaklarını bildirmeleri ve ısrarları üzerine atideki cevap verilmiştir.

SURET

İmza yerine Düveli İtilâfiye tebligatıdır ibaresile çekilen telgrafnameyi saat bir buçukta aldım. Asayişin muhafazasına çalışmak vazifemdir. Bu vazifeyi ifaya çalışacağım tabiidir. Bu telgrafi çeken makam ve zatın bildirilmesi rica olunur.

VESİKA, 258.

Numara 384

Erzurum, 22/9/1336

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Esliha ve mühimmat ve erzak ve emvali metrukede vukubulan suiistimalât ve gayrikanunî ve namahdut tekâlif ahzı, kanunsuz tahakküm ve tecebbür halkın hissiyatını büsbütün rencide etmiş Erzurumun emniyetsiz ve ümitsiz bir vaziyete düşerek artık kendi ellerile idare edilmeleri lüzumu yegâne çarei necat ve halâs addettiği bir zamanda buraya geldik. Paşanın da hareketi menafîi memleket tevafuluk cihetle alenen yapılan fenalıklara hemen nihayet verilmesi ve tahkikat hitamında tahakkuk edecek hale göre müsebbiplerinin tecziyesi lüzumunda ahali müüefikan ısrar ve emniyetbahş tedabirin acilen itihazi talebi ve vilâyet vekâletini bizzat muvakkaten kabul etmeğlim paşa dahil olduğu halde ahali tarafından rica ve istirahat olundu. Ahval mufassalan yazılarak bizzarure birkaç (k v l k a y c b n z v s y) veçhile vekâletini Hüseyin Avni Beye tevdi lüzumunu yazmıştım. Bizzat idarede bulunmıyarak haricen tanzimi umur ve gönderilen heyetin muvasalatında Meclise izahat vermek üzere Ankaraya gelmeğlim lâzımdır. Böyle nazik bir zamanda Avni Beyin tahkikatın ikmaline kadar vekâlette bulunması meb'uslukla gayrikabili telif görülmemelidir. Meseleyi daha vahim bir safhaya (...) ve Erzurum mukavemet ve mevcudiyeti zayi ettirmeden teklifatı kabulü pek açık olarak irtikâp edilmiş olan suiistimalât hakkındaki takibatın hitamuna kadar memleketin kendilerinden addederek emniyet gösterdikleri Meb'us Hüseyin Beyin tebliği memuriyeti ve yirmi dört saate kadar cevap verilmesi ve keyfiyetten Paşanın haberdar edilmesi müsterhamdır Efendim.

**Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif**

VESİKA, 259.

**Gayet mühim ve müstaceldir
Hemen keşide edilecektir**

Erzurum, 24/9/1336

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Heyeti Vekilede ve Büyük Millet Meclisinde kıraat olunacaktır.

Heyeti Vekilenin, Vekâleti Alilerinin gayrimusip ve gayrikanunî bulduğunuz tekliflerinin hangileri olduğunu bildirmenizi rica ederim. Acaba Erzurum Meb'usu Hüseyin Avni Beyin Erzurum vali vekâletine tayini talebi mi, eğer bu ise hatırı âlilerinde olmak gerektir ki, Ankaradan çıkmazdan mukaddem Erzurum ahalisi kendisine vali bulup bize inha etsinler emrini sizden telâkki eylemiş idim. Ben de ahaliye emrinizi tebliğ ettim. Acaba hata mı ettim. Ahali de bu teklifi hüsnü telâkki ederek bu zatın asil gelinceye kadar vekil olmasını talep ettim. Bu talebi Ankaraya bildirdim. Silâh cepane temin eylemek üzere birçok fedakârlığa katlandığımız bir zamanda kırk elli bin silâhla milyonlarca mühimmatın dolayısıyla Rumlara satılması, tahniyede vukua gelen suiistimalât yüzünden halkda bir kaynaşma olması dolayısıyla Rumların dolaylı hırsızların bir an evvel tecziyelerini talep etmeğlim acaba gayrimusip ve gayrikanunî bir teklif miydi. İcra eylediğim takibat üzerine Tahniye Müdürü Avni Efendinin hesabı tetkike başlandı. Ve beş bin kilo un sattığı meydana çıkar çıkmaz mumaileyhin intiharından ne mana çıkarılır. Emvali metruke satışlarından vukua getirilen suiistimalât bütün halkın ağzında iken müsebbiplerinin zahire ihracını talep etmek acaba gayrimusip ve gayrikanunî bir talep mi, ileri cepheden ordu namına mevcut suiistimalâtın bir an evvel önü alınması için murahhas olmak üzere gelen alay kumandanlarının şikâyatını dinleyip onları Büyük Millet Meclisi Riyasetine bildirmek de acaba gayrimünasip bir teklif gibi mi telâkki

İstanbul merkezindeki görevlilerin yanıt almazlarsa telgrafhaneden çıkarılmıyacaklarını bildirmeleri ve direnmeleri üzerine aşağıdaki yanıt verilmiştir.

ÖRNEK

İmza yerinde İtilâf Devletleri bildirisi yazılı olarak çekilen telgrafi saat bir buçukta aldım. Güvenliğin korunmasına çalışmak görevimdir. Elbette bu görevi yapmaya çalışacağım. Bu telgrafi çeken makam ve kişinin bildirilmesi rica olunur.

BELGE, 258.

Sayı 384

Erzurum, 22/9/1920

Ankarada Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Silâh ve cephaneye ve yiyecek ve bırakılmış mallarda* yapılan yolsuzluklar ve kanuna aykırı ve sınırsız vergiler alınması, kanunsuz baskı ve zorbalık halkın hislerini büsbütün incitmiş Erzurumun güvensiz ve umutsuz bir duruma düşerek artık kendi elleriyle yönetilmeleri gereğini tek esenlik ve kurtuluş yolu saymış olduğu bir zamanda buraya geldik. Paşanın yaptıkları da ülke yararlarına uymadığından açıktan açığa kötülöklere hemen son verilmesi ve soruşturmalar bitince belirecek duruma göre suçluların cezalandırılmasının gerektiğinde halk hep birlikte direndi ve güven verici önlemlerin ivedi olarak alınması isteği vali vekillini benim geçici olarak üstlenmeğlim paşa ile birlikte halk tarafından rica edildi ve dilendi. Durum ayrıntılı olarak yazılarak zorunlu olarak birkaç (k v l k a y c b n z v s y) gibi vali vekillinin Hüseyin Avni Beye verilmesi gerektiğini yazmıştım. Kendim yönetimde bulunmıyarak dışarıdan işleri düzenlemem ve gönderilen kurul vardıkta Meclise açıklama yapmak üzere Ankaraya gelmeğlim gereklidir. Böyle kritik bir zamanda Avni Beyin soruşturma tamamlanana kadar vali vekillinde bulunması meb'uslukla bağdaşmaz sayılmamalıdır. Sorunu daha ağır bir aşamaya (...) ve Erzurum direniş ve varlığı yitirilmeden önerilerin kabulü pek açık olarak yapılmış olan suiistimallerle ilgili kovuşturma sone erene kadar kentin kendilerinden sayarak güven duydukları Meb'us Hüseyin Beyin görevlendirildiğinin bildirilmesi ve yirmi dört saate kadar yanıt verilmesi ve durumdan Paşaya bilgi verilmesi rica olunur Efendim.

**Büyük Millet Meclisi İkinci Başkanı
Celâlettin Arif**

BELGE, 259.

**Çok önemli ve ivedidir
Hemen çekilecektir.**

Erzurum, 24/9/1920

Ankarada Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Bakanlar Kurulunda ve Büyük Millet Meclisinde okunacaktır.

Bakanlar Kurulunun ve yüksek bakanların uygunsuz ve kanunsuz bulduğu önerilerin hangileri olduğunu bildirmenizi rica ederim. Acaba Erzurum Meb'usu Hüseyin Avni Beyin Erzurum vali vekilline atanması isteği mi, eğer bu ise anımsamamız gerektir ki, Ankaradan çıkmazdan önce Erzurum halkı kendilerine vali bulup bize önerinler emrini sizden almış idim. Ben de halka emrinizi bildirdim. Acaba yanlış mı yaptım. Halk da öneriyi iyi karşıladığından asıl vali gelinceye kadar onun (Hüseyin Avni beyin) vekil olmasını istedim. Bu isteği Ankaraya bildirdim. Silâh cephaneye sağlamak için birçok özverilere katlandığımız bir zamanda kırk elli bin silâhla milyonlarca cephanenin dolaylı yollardan Rumlara satılması, öğütme ücretlerinde yapılan suiistimaller yüzünden halkda bir kaynaşma olması dolayısıyla hırsızların bir an önce cezalandırılmalarını istemeğlim acaba uygunsuz ve kanunsuz bir öneri miydi. Yaptığımız kovuşturmalar üzerine Öğütme Ücretleri Müdürü Avni Efendinin hesapları incelenmeye alındı. Ve beş bin kilo un sattığı ortaya çıkar çıkmaz onun intihar etmesinden ne anlam çıkarılır. Bırakılmış malların satışlarından yapılan suiistimaller bütün halkın ağzında iken buna neden olanların ortaya çıkarılmasını istemek acaba uygunsuz ve kanunsuz bir istek mi, ileri cepheden ordu adına yapılmakta olan suiistimallerin bir an önce önü alınması için delege olmak üzere gelen alay komutanlarının yakınmalarını dinleyip onları Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirmek de acaba uygunsuz bir öneri gibi mi karşılan-

* Göç edenlerin geride bıraktıkları